

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાત કૌપીરાધિત વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૯૦૦ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ માર્ગ ઉપર પ્રકાશ

વિષય ૫૮૭૫

માર્ગ ઉપર પ્રકાશ.

[Light on the Path]

ભાષાન્તર કરનાર

નરસિંહભાઈ મનચેરજી દેસાઈ

મુદ્રાદાતા :

અંબાલા પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ.

૧૯૦૭.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
૨૦૧૧.૨૦૧૨.૩
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૯૦૦

“વોહુમનો અને અપ જે સાથે અહુરમઝ્દ રહે છે તેના રાસ્ત માર્ગોમાં અમેને લાંબી જીંદગી મેળવી આપ.”

અહુનવદ ગાથા, હા ૩૩, ફ. ૫.

“જે માણસ આ ખાકી અને મીનોઇ દુનિયાંના રાસ્ત માર્ગો શીખવે, કે જે અમર હસ્તીમાં અહુરમઝ્દ રહે છે, તે માણસ પોતે દત્તમમાં દત્તમ બલુ સંપાદન કરે.”

ઉશતવદ ગાથા, હા ૪૩, ફ. ૩.

“જેઓ પોતાનો માર્ગ અંધકારમાં કાપે છે તેઓને, સમીસાંજનો સેતારો જેમ બતાવે છે તેમ, ગમે તેવી જાંબી અને ટોળામાં ન જણાવા છતાં, તું માર્ગ બતાવ.”

ગેબી આવાજ.

“વળી મરદ યા ઓરત જે સારી બાબદો [ધર્મજ્ઞાન] અરેખર નાણતાં હેત્ય તો તે નહેર કરે, [તે ઉપર] પોતે અમલ કરે, અને ખીન્નઓ જેઓ ધ્રુટી રીતે તે પ્રમાણે ચાલે તેઓને શીખવે.”

મોટી હસન યસ્ત.

પુર્વ શબ્દ.

મેમ્બલ કોલીન્સ નામના એક બાનુ જ્યારે મીસરમાં રહેતા હતાં ત્યારે તે તરફના એક મહાત્માએ તેમની પાસે The Idyll of the White Lotus નામની એક નાની વારતા લખાવી હતી. તે વારતામાં ઈજીપ્શિયન આશ્રમમાંથી જે જ્ઞાન આવતું હતું તે જ્ઞાન આપનારા ધર્મગુરુઓમાંના છેલ્લાની દિક્ષાનો હેવાલ આપવામાં આવ્યો છે. આ પછી તેજ મહાત્માએ તે બાનુ પાસે બીજી રીતે અદ્વશય રહી આ નાની પોથી લખાવી હતી.

એમાંનાં ૪, ૮, ૧૨, ૧૬ અને ૨૦ આંક સિવાય બીજા દુકા બોધા માટે એવું કહેવાય છે કે તે બહુ પુરાણા કાળના છે. અને તે અમશારપેદ જેવી પદ્ધતિ પાંદવેશ્વર એક રૂઢ તરફથી આપવામાં આવ્યા છે, જ્યારે મોટા ટામ્પમાં આવેલી આંકવાળી સમજ આ પોથી લખાવનાર મહાત્માની તરફથી છે. નાના ટામ્પમાં આપેલી ટીકા અથવા શરેહ પોથી લખનાર બાનુ મેમ્બલ કોલીન્સ તરફની છે.

આ પુસ્તક અને એનું ભેંડ-પુસ્તક “ગેબી આવાજ” માત્ર તેઓનેજ માટે છે કે જેઓ ઉંચી જીંદગી ગુજારવા તૈયાર થયા હોય. એમાં આવેલી બાબતો જેમ સધારણુ બાણુસને લાયક ગણાતી નથી, તેમજ સધારણુ બાણુસ તેઓ ઉપર પોતાનો મત પણ ઉચારી શકે નહીં. કારણ કે એમાંની કેટલીક બાબતો એવી છે કે તેમનું રહસ્ય અથવા તેમનો અર્થ માત્ર ઉંચી, શક્તિ અથવા અધી જીંદગી ગુજાર્યા પછીજ સમજી શકાય. આ નાની પોથીમાંના કેટલાક બોધા માટે એવું કહેવાય છે કે, તેમનો અર્થ શબ્દ સપાટી

ઉપર જે કાંઈ અર્થ જાણ્યો તેના કરતાં વિશેષ અર્થ ધરાવે છે; તો પછી તેની એક ભાષા ઉપરથી બીજી અને બીજી ઉપરથી ત્રીજીમાં ભાષાન્તર કરનારાઓના તરજુમા અસલ અર્થથી વેગળા બન્યા એ સ્વભાવીક છે. સધળાં ગુપ્ત, ધર્મ ક્રિયાના અને તે વગેરે લખાણો એજ પ્રમાણે તરજુમા કરનાર કે અભ્યાસીનાં મનની વળાણ ઉપર આધાર રાખે છે. જુદા જુદા અભ્યાસીઓ પોતાની મન શક્તિ મુજબ જુદા જુદા અર્થો ઉઠાવી શકે એ કેવળ બનવા જોઈ છે. તો પણ જન એક અભ્યાસી બીજાને મદદ કરવાના હેતુથી પોતાની મન શક્તિ પ્રમાણે એક તરજુમા આપણી સનમુખ રજુ કરે તો તે તદ્દન નકામો કે બ્યર્થ ગણવાનો નથી—આર તે આપણા માનને લાયક હરે છે. આપણને પોતાને માટે ખરો અર્થ તો આપણ પોતે ઉંચી જાતની અથા જીવંતી ગુન્દરીને જે કાંઈ આપણ પોતાની મેલેજ મેલવીયે તે છે—તે આપણી પોતાની વૃદ્ધિ ઉપર આધાર રાખે છે. એવાં લખાણો આપણી પોતાની વૃદ્ધિના પ્રમાણમાજ સમજી શકાય.

વળી કેટલાક વાક્યો એવા છે કે અષોઠના માર્ગવાદો તેનો જે અર્થ કરે તેનાથી જુદોજ અર્થ જાદુઈ માર્ગ વાળો કરી શકે. દાખલા તરીકે, પૃષ્ઠ ૭ મે, “તો પણ એકલો—અટુલો ઉભો રહે” અથવા “એકલો અને એલાહેદો ઉભો રહે,” એનો અર્થ એક જાદુગર જયારે એમ કરશે કે કોઈનીબી તરફ જોતો ના, કોઈને ચાહતો ના, માઆપ-ને પણ તજી દે, ગમે તેને ભોગે તારોજ ફાયદો શોધ, અને તારી મેળે એકલોજ જીવ. વળી તે આમ કહેશે કે આપણે સધલી ભાગણીઓ મારી નાખવાની છે; તે કહેશે કે પેહેલું પગલુજ બીજાને માટે દયા મારી નાખવાનું છે, કારણ કે તે આપણને પાછી માયામાં

નાખે છે, આપણને સંસારમાં વીટાવે છે. પણ આ અર્થ ખરેખર નથી. એક અષોઘનો ઉમેદવાર તેનો અર્થ ઉલટાવ કરશે. તે કહશે કે સંસારમાંથી છુટવાના બે રસ્તા છે : એક પોતાને ખીણ તમામ ચીજોથી બંધ કરી નાખી વિખુટા કરી નાખે છે; જ્યારે બીજો દયાથી તમામ ચીજોને જવાબ દઈ રવાનતુ બળ એટલું વધારી દે છે કે તેને કોઈ હીલવી શકતું નથી. એકમાં રવાનની ક્રિયા સંકાચણ છે, બીજામાં રવાનની ક્રિયા વિસ્તીર્ણપણું છે. એક જ્યારે જોયા પોતાની આસપાસ એક દેવાલ બાંધી પોતાને કોઈ ચીજોથી અસર નહીં થાય એવી રીતે વિખુટા પડી તમામ હસ્તીથી ખાતલ થાય છે; સારે બીજો એવી દેવાલ તોડી પાડી તમામ હસ્તીની હીલચાલના મોજા પોતા ઉપરથી પસાર થઈ જવા દે છે. તેમને પ્રત્યુત્તર આપે છે, અને ધીમે ધીમે પોતે એક એવાં મધ્યબિંદુ સાથે જઈ મળતાં શીખે છે કે જ્યાં તેની ઉપર કોઈ અસર થતી નથી—તે પોતામાંથી કોઈ ચીજ ખાતલ કરતો નથી.

આ પ્રમાણે એવાં લખાણો યા બોધો જે બહુ ટુંકમાં હોય છે તે બહુ સંભાળથી વાંચવાનાં છે; અને તેટલાજ માટે એવાં લખાણોને આમ લોક માટે સાધારણ લખાણો માત્રક પ્રસિદ્ધ કરવા લાયક ધારવામાં આવતાં નથી, કારણ કે સાધારણ લોકો તેના ભલતાજ અર્થો ઉઠાવી ઘણી વાર ગેરસમજુતીઓ ઉભી કરે છે. એવી ગેરસમજુતીઓ થીયોસોફીકલ લખાણો નહીં સમજનારાઓએ વારંવાર ઉભી કરી છે અને કર્યા જાય છે. એવાં લખાણો બહુ સંભાળથી વાંચી અભ્યાસ કરી તે ઉપર અમલ કરવા માટે હોય છે. એવાં શિક્ષણો ટુકાં, ભેદી કે અલંકાર રાખવાનો એક હેતુ એવાની મનશક્તિ અને ખસારત શક્તિ ખીલવવાનો હોય છે.

આ પુસ્તકની સાથે સાથે “જેબી આવાજ” નામના પુસ્તકનેઃ
અભ્યાસ કરવાથી એક જીવન અભ્યાસને બહુ મદદ મળશે ; કારણ
કે “જેબી આવાજ,” જેને કે પોતામાં કગાર મતવાદ જેવો અંશ
ધરાવતું હોય એમ દેખાવા છતાં, આ જનને પુસ્તકો એકજ અંતસ્થાન
તરફ દોરવે છે.

પાસેનો ખુલાસો ભાષાંતર કરનાર આપણા મિત્ર મી. નરસિ-
વાનજી મનચેરજી દેસાઈ તરફનો છે.

ન. ફ. બીલીમોરીયા,

ખુલા સો.

“લાઇટ ઑન ધી પાથ” [“માર્ગ ઉપર પ્રકાશ”] નામનું એક પુસ્તક, કદે અતિ નાનું પણ વિષયમાં ઘણુંજ ઉમદા, અને વ્યાત્મજ્ઞાનના જિજ્ઞાસુઓ માટે ભારે ઉપયોગી, મેગલ કોલીન્સ નામે એક ઇંગ્લેજ બાનુની મારફતે “લખાવી” સને ૧૮૮૫માં બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું. કેટલોક વખત પછી એજ પુસ્તકમાં આવેલી કેટલીક વાતો ઉપર નોંધ યાને ખુલાસારૂપે એ બાઇબેલ કેટલીક સમજ આપી હતી. ત્યાર પછી વળી ફરીથી એ પુસ્તકની શરૂઆતમાં આપેલાં ચાર વાક્યો જે સમજવાં લગાર મુશ્કેલ છે તે ઉપર સરેહ અથવા ટીકા રૂપે કાંઇ કહેવામાં આવ્યું હતું. આ ત્રણે વખતે એજ બાઇબી મારફતે થયેલાં એ લખાણોનો અગ્ર સાદી ગુજરાતીમાં તરબુમો કરવાની કોપિશ કરવામાં આવી છે.

આ નાની પૌથીના અસલ લખાણ ઉપર વેદાન્તને આધારે એક ઘણીજ અમૂલ્ય અને વિશાળ ટીકા મદ્રાસના એક જનજ મરહુમ દિવાન બહાદુર પી. શ્રીનિવાસરાવે ઇંગ્લેન્ડમાં લખી હતી. તેનું ગૂજરાતી સરળ ભાષાંતર, “ગુપ્તજ્ઞાન સંહિતા” નામનું એક પુસ્તક થીયોસોફીકલ સોસાયટીના એક સભાસદે પ્રકટ કર્યું છે, તે પુસ્તકના પાછલા ભાગમાં “માર્ગ પ્રકાશિની”ને નામે વાંચનારના જોવામાં આવશે.

ત્યાર પછી સને ૧૯૦૩માં “ખુદાની મુલાકાત, અથવા Light on the Path” નો ખુલાસાવાર તરબુમો, વિદ્વાન સાહ રસ્તમજી મનચેરજી મોખેદજીને હાથે પ્રકટ થયો છે.

ઉપલાં બને ગુજરાતી અમૂલ્ય લખાણોની યોગ્યતા અત્રે આપેલા તરજુમાથી કોઇ પણ રીતે ઓછી થતી નથી. તે લખાણો પોતપોતાનાં વિષયોમાં સ્વતંત્ર અને ઘણાં ઉપયોગી છે.

“લાઇટ ઓન ધી પાથ” નામનું પુસ્તક ઇંગ્લેન્ડમાં મેબલ કોલીન્સે બહાર પાડ્યું ત્યાર પછી તેનાં સંબંધમાં “નોટ્સ ઓન ધી લાઇટ ઓન ધી પાથ” અને ત્યાર બાદ “કોમેન્ટ્સ ઓન ધી લાઇટ ઓન ધી પાથ” તેજ લખનારે બહાર પાડી હતી. તે નોટ્સ અને ટીકાનો હજી સુધી ગુજરાતીમાં સંપૂર્ણ તરજુમે જોવામાં આવતો નથી. એવો એક તરજુમો આત્મજ્ઞાનના જિજ્ઞાસુઓ જેઓ ઇંગ્લેન્ડ ભાષાથી નાવાકેદ છે તેઓને ઉપયોગી થઇ પડે એવી આશાથી પ્રકટ કરવાની અત્રે રજૂ લેવામાં આવે છે.

આવા [] આકેટસમાં નાના ટાઇપમાં જે નોટ્સ આપવામાં આવી છે તે ભાષાન્તર કરનારની સમજથી.

તરજુમે શબ્દે શબ્દનો નથી, પણ સારરૂપ રાખ્યો છે.

“જેવી આવાજ”માં જ્યાં “રવાન” શબ્દ વાપર્યો છે ત્યાં મેં “જીવ” શબ્દનો ઉપયોગ કર્યો છે.

માર્ગ ઉપર પ્રકાશ.

પ્રકરણ ૧ લું.

આ નિયમો સઘળા શિષ્યોને માટે લખવામાં આવ્યા છે: તેઓ ઉપર તમો ધ્યાન આપો.

આંખો જોઈ શકે તે આગમચ તેમાંથી કદી પણ આંસુ પડી શકે નહિ એવી થવી જોઈએ. કાન સાંભળી શકે તે પેહલાં તેની લાગણી સુખ થવી જોઈએ. સદ્ગુરૂની સમક્ષ જોલવાને આવાજ શક્તિવાન થાય તે આગમચ તેમાંથી કઠોરતા નીકળી જવી જોઈએ. સદ્ગુરૂની સન્મુખ જીવ ઉભો રહેવાને શક્તિવાન થાય તે આગમચ તેના પગ હૃદયના લોહીથી ધોવાવા જોઈએ.

૧. લોભને મારી નાખ.

ખુલાસો.—લોભ એ સર્વેથી પહેલો ગ્રાપ છે. જે પોતાના સોબતીઓ કરતાં આગળ વધે છે તેને એ લોભ ભારી લગ્યાવનાર છે. બદલો મેળવવાની આશાનું તે એક સાદામાં સાદું રૂપ છે. એનાથી ચંચળ અને લાગવગ ધરાવનારાં આદમીઓ

પોતાની ઉંચી આવશ્યકતામાંથી નીરંતર દુર જાય છે. તોપણ આ લોક એક જરૂરીયાતનો શિક્ષક છે. તેનાં પરિણામો આખરે નજીવાં કે રાખ થઈ જાય છે; મોત અને વિયોગની માફક તે આખરે માણસની ખાત્રી કરી આપે છે કે સ્વાર્થ અથવા આપમતલબને ખાતર કામ કરવું તે નિરાશી ઉપગ્નવવા રોખર છે. જો કે આ પહેલો નિયમ આવો સાદો અને સરળ દેખાય છે, તોપણ તે એટલો સાદો સમજવાનો નથી. કારણકે આ દુર્ગુણો જે સાધારણ આદમીના છે તે બદલાઈ જઈને બીજાં રૂપમાં શિષ્યનાં હૃદયમાં પાછા દાખલ થાય છે. હું લોભી ન થાઉં, એમ કહેવું સહેલ છે. પણ જ્યારે સદગુરૂ મારું અંતઃકરણ વાંચશે, ત્યારે તેને તે તદન સ્વચ્છ માલમ પડશે, એ કહેવું સહેલ નથી. એક સાદો કારીગર જે માત્ર પોતાના હુસ્તર તરફના પ્રેમને ખાતરજ કામ કરે છે, તે કેટલીક વેળા કહેવાતા એક ચોગીના કરતાં પણ પોતાના કામમાં વધારે સામેત કદમથી ખરા માર્ગ ઉપર સ્થપાયેલો હોય છે, અને જે ચોગી એવો શંકા ધરાવે છે કે તેણે પોતાના દિલમાંથી સ્વાર્થ કાઢી નાંખ્યો છે તે ચોગીમાં તેમ ખરેખર રીતે જોવામાં આવતું નથી. તેણે તેમ કરવાને બદલે પોતાના સ્વાર્થી અનુભવ અને ધરણની હદ પોતાની જાંઘ-ગીના ઉંચા રૂપમાં વધારી મુકલી હોય છે. એજ ધોરણ બીજા એ દેખીતા સાદા નિયમોને પણ લાગુ પડે છે. એ નિયમો ઉપર વધુ વખત વિચાર કર, અને તારા પોતાના અંતઃકરણથીજ તું પોતે જલદી ઠગાઈ ના જા. કારણકે હમણા શરૂઆતમાંજ એક ખૂલ સુધારી શકાય. પણ તે કસરને જો તું સાથે લઈ આગળ વધશે, તો તે મોટી થઈ પ્રકૃતિલેપ થશે, અથવા તો તેનો સમજાવો નાશ કરવાને તને ઘણોજ કડવો અનુભવ વેઠવો પડશે.

૨. જીવવાની તૃષ્ણા મારી નાખ.

૩. સુખ લોગવવાની તૃષ્ણા મારી નાખ.

૪. જેઓ લોભી છે તેઓ જેમ કામ કરે છે તેમ તું પણ કર. જીવવાની ખાહેશ રાખનારાઓ જેટલી આતુરતા જીવવાને રાખે છે તેટલીજ આતુરતાથી તું પણ જીવડગીને માન આપ. જેઓ સુખને ખાતર જીવે છે તેઓની માફક તું પણ સુખી રહે.

[અહીં એવી મતલબ સમાવવામાં આવી છે કે, જેમ સંસારમાં બીજાં માણસો જીવે છે અને વર્તે છે, તેમ તું પણ જીવ અને વર્ત, પણ તકાવત આ છે કે જ્યારે સંસારી માણસો પોતાનો સ્વાર્થ સાંધવાને, મોજમગ્નહ મેળવવાને, અને ખાકી મીલકત સંગ્રહવાને જીવે છે, ત્યારે તું એ સઘળી ઇચ્છાઓથી દુર થઈ કામ માત્ર કામ-નેજ માટે કર—અથવા અષો થા.]

બદીના મૂળને અંતઃકરણમાં શોધ, અને ત્યાંથી તે ભૂંસી નાખ. વાસના [ઇચ્છા] વાળાં આદર્શીના હૃદયમાં જેમ બદી રહે છે, તેમજ એક ભક્તના હૃદયમાં પણ તે ભરપુર રીતે રહે છે. માત્ર એક મજબૂત મનનો માણસજ તેને જડ-મૂળથી કાઢી નાખી શકે છે, નજાળા માણસે તો તે [વૃક્ષ] વધીને મોટું થાય, ફળ આપે, અને મરી જાય, ત્યાં સુધી થોભવું જોઈયે. અને તે એક એવો છોડવો છે કે જે જમાનાઓ સુધી જીવે છે, અને વધે છે. જ્યારે માણસની ઘણીએક જીવડગીઓ એકઠી થાય છે, ત્યારે તે છોડવા ઉપર

ફૂલ આવે છે. સિદ્ધિના માર્ગમાં જે કોઈ દાખલ થવાને ઇચ્છતો હોય તેણે પોતાનું હૃદય ચીરી લોભ કાઢી નાખવો જોઈયે. અને ત્યાર પછી તે માણસના અંતઃકરણમાંથી લોહી વેહવા માંડશે, અને તેની આખી જીંદગીનો સદંતર ભાગીને ભુકે થઈ ગયો હોય તેમ દેખાશે. આ કસોટી સહન કરવીજ જોઈયે. આ જોખમભરેલી નિસરણી કે જે જીંદગીના માર્ગ તરફ દોરવે છે તેના પહેલાંજ પગથિયાં આગળ આ કસોટી આવી લાગે. અથવા તો છેલ્લાં પગથિયાં સુધી નહીં પણ આવે. પણ, ઓ શિષ્ય! યાદ રાખજે કે તે કસોટીમાંથી તારે પસાર તો થવુંજ પડશે. અને તારી સઘળી શક્તિઓને આ કામ ઉપરજ ચોંટાડી રાખવાની છે. તું જીવવામાં વર્તમાન અથવા ભવિષ્ય ઉપર વિચાર ના રાખ, પણ હૃદયેશ અમર્ગી-માજ રહે. ત્યાં આ રાક્ષસી જંગલી છોડવો ઉગતો નથી : અમર્ગીના વિચારના ખુદ વાતાવરણથી હુસ્તી ઉપરનો આ ડાઘ ભુસાઈ જાય છે.

અહીં જે સિદ્ધીનો માર્ગ જણાવ્યો છે તે હલકી જાતની પેગામ્બરી સિદ્ધીનો નહીં, પણ રાજ્યાગના માર્ગમાં પોતાની મેળે જે સિદ્ધીઓ પ્રાપ્ત થાય છે તે હોવી જોઈયે.

૫. જૂદાઈની સઘળી લાગણી મારી નાખ.

ખુલાસો.—એવો ખ્યાલ રાખતો નહિ કે એક ખરાબ માણસથી અથવા એક મૂર્ખ માણસથી તું જૂદો રહી શકશે. તેઓ તુંજ છે યાને તેઓ તારાજ અંગભૂતો છે, જો કે તે અંગ-ભૂતો તારા એક દોસ્ત અથવા ગુરના અંગભૂત કરતાં પ્રમાણમાં

ઝોછા છે. પણ એક ખરાબ વસ્તુ કે ખરાબ માણસથી છૂટા રહેવાનો અથવા જીવવાનો ખ્યાલ તું જો તારામાં વધવા દેશે તો તેમ કરવાથી તું એક કર્મ ઉભું કરશે કે જે કર્મ વડે, જ્યાં સુધી તારો જીવ એમ સમજશે કે એ પ્રકારે જીવવા થઈ શકતીજ નથી ત્યાં સુધી, તેજ વસ્તુ અથવા માણસ સાથે તું પોતાને બાંધશે. યાદ રાખજે કે દુનિયાનું પાપ અને નાલેશી તે તારુંજ પાપ અને નાલેશી છે; કારણ કે દુનિયાનો તું એક અંશ છે. તારું કર્મ મોટાં કર્મ સાથે ગુંથવળુમાંથી કઢાય નહીં એવી રીતે ગુંથાયલું છે, અને તું જ્ઞાન સંપાદન કરે તે આગમ્ય સઘળી મેલી અથવા ચોખી જગ્યાઓમાંથી એક સરખી રીતે પસાર થઈ આવેલો હોવોજ જોઈયે. તેટલા માટે, યાદ રાખ કે, જે મેલાં વસ્ત્રને અડકતાં તું સૂગાઈ ઉઠી દૂર જાય છે તેજ વસ્ત્ર તેં કઢાય ગઈ કાલે પહેર્યું હોય અથવા આવતી કાલે પહેરશે. અને જ્યારે તે વસ્ત્ર તારા ખભાં ઉપર ફેંકવામાં આવે ત્યારે તું જો તેનાથી મલરાઈને દૂર નાસી જશે તો ઉલટું તે વસ્ત્ર વધારે મજબૂત રીતે તને આવી વળગશે. જે જાતે પવિત્ર આદમી છે તે પોતાને એક કાચલનું બીજાનું સમજે છે. પરહેજ રહે, કારણકે પરહેજ રહેવું વાજબી છે. પણ એવા ખ્યાલથી નહિ કે તું પોતે ચોખો રહેશે.

૬. ચેતનાઓની સઘળી વાસનાઓ મારી નાખ.

૭. મોટો થવાની ભૂખ મારી નાખ.

૮. તોપણ એકલો અને એલાહેદો ઉભો રહે, કારણકે જે કાંઈ શરીરી અથવા દેહધારી છે, જે કાંઈ

જૂદાઈતું ભાન રાખતાડું છે, જે કાંઈ અમર્ગીની બહારતું છે, તે તુને મદદ કરી શકશે નહિ. ચેતનાઓમાંથી ધડો લે, અને તેતું અવલોકન કર. કારણકે તેમ કર્યાથીજ તું સ્વજ્ઞાન અથવા આત્મજ્ઞાનની વિદ્યાનો આરંભ કરી શકશે, અને નિસરણીના પહેલાં પગથિયાં ઉપર તારો પગ મૂકી શકશે. જેમ ફૂલ ઉગીને ખીલે છે, તે તે જાણતું નથી, પણ હવા તરફ આતુરતાથી પોતાનું મોઢો ખુલ્લુ કરવા માટે, તેમ તું વધ. તેજ પ્રમાણે અમર્ગી તરફ તારા જીવને આગળ વધારવાને દળાણુ ચાલુ રાખ. પણ તારી તાકાત અને ખુબસુરતી જે બહાર ખેંચાઈ આવશે તે જે કાંઈ અમર છે તેથી, અને નહિ કે ઉગીને વધવાની તારી ખાહેશ કે વાસનાથી. કારણ કે એક હાલતમાં પવિત્રાઈના બાહારમાં તું ઉગીને વધે છે અને બીજી હાલતમાં અંગત વૃદ્ધિ માટેની તારી બેશ ભરેલી વાસનાથી તું કઠણ બને છે.

૯. જે કાંઈ તારા ભિત્તરમાં છે તેનેજ માટે ખાહેશ રાખ.

૧૦. જે કાંઈ તારાથી દૂર છે તેનેજ માટે ખાહેશ રાખ.

૧૧. જે કાંઈ નહિ મેળવી શકાય એવું છે તેનેજ માટે ખાહેશ રાખ.

૧૨. કારણકે દુનિયાની રોશની તારા ભિત્તરમાં છે —એકલી તેજ રોશની તારા માર્ગ ઉપર પ્રકાશ નાખી શકશે. જો તે રોશની તારા ભિત્તરમાં નીહાળવાને ચાને સમજવાને તું અશક્ત હોય તો તેને માટે બીજે ઠેકાણે

શોધ કરવી મિથ્યા છે. તે તારાથી વેગળી છે, કારણકે જ્યારે તું તેને પોંડોંચે છે ત્યારે તારી હસ્તીજ નાખુદ થાય છે. તે નહિ મેળવી શકાય એવી છે, કારણકે તે હંમેશાં પાછળ હુકે છે. તું તે રોશનીના પ્રકાશમાં દાખલ થઈ શકશે, પણ તું તે ચંચળને કદી હાથ લગાડી શકંશે નહિ.

૧૩. સામર્થ્ય માટે ઉત્સાહ સહિત ખાહેશ રાખ.

૧૪. શાન્તિ માટે આતુરતાથી ખાહેશ રાખ.

૧૫. પણ સઘળાંઓ ઉપરાંત દ્રવ્ય માટે ખાહેશ રાખ.

૧૬. પણ તે દ્રવ્ય માત્ર પવિત્ર આત્માને લગતું હોવું જોઈએ, અને તેટલા માટે તે સઘળા પવિત્ર આત્માઓના કબજામાં હોવું જોઈએ, અને આ પ્રમાણે જ્યારે તે એકદું થાય છે ત્યારેજ તે સર્વેના ખાસ ખબના તરીકે લેખાય છે. એવાં દ્રવ્યને માટે તું તદ્દપી રહે કે જે પવિત્ર આત્મા ધરાવી શકે અને જેથી તે એકતાઈ પામેલો આત્મા છે તેને માટે તે ધન તું એકદું કરે. જે શાન્તિ માટે તું ખાહેશ રાખશે તે એવી પવિત્ર શાન્તિ છે કે જેને કાંઈ પણ ખલલ કરી શકે નહિ, અને જેમ શાન્ત સરોવર ઉપર પવિત્ર ફૂલ ઉગે તેમ તે શાન્તિમાં આત્મા વૃદ્ધિ પામે છે. અને જે સામર્થ્ય માટે ચેલો ધન્ય રાખે છે તે એવી શક્તિ છે કે જે તેને (ચેલાને) લોકોની નજરમાં કાંઈ પણ વિશાત વગરનો દેખાડશે.

૧૭. પેલો માર્ગ શોધી કાઢ.

ખુલાસો.—કદાચ માત્ર આ ચાર શબ્દો કાંઈપણ ખુલાસા વગર એકલા ઘણાજ લુખા દેખાશે. કદાચ એલો કહેશે: શું મારે આ વિચારોનો અભ્યાસ કરવો? શું મેં માર્ગ શોધી કાઢ્યો નથી? તેઓ ઉતાવળાં થવું નહિ. જરા થોભ, ધીભર વિચાર કર. શું તું માર્ગને માટે ખાહેશ રાખે છે કે કાંઈ મોટું ભવિષ્ય સંપાદન કરવાને કાંઈ ઉંચા ચઢાવ ઉપર ચઢવાના ઝાંખા ખ્યાલમાં રમે છે? સંભાળજે. માર્ગ શોધવો છે તે કેવળ માર્ગને માટેજ શોધવાનો છે, નહિ કે તારા પગને માટે કે જે ઉપર તું ચાલે છે.

[અહીં ધ્યાનમાં રાખવું કે ઉપર જે દ્રવ્ય કહ્યું છે તે આત્મ જ્ઞાન. અને માર્ગ જે આપણુ શોધીએ તે માર્ગનેજ માટે—ખુદાનેજ માટે, જગત કલ્યાણનેજ માટે, અને નહીં કે પગને માટે, એટલે પોતાના ફાયદા માટે.]

આ નિયમમાં અને ખીજાં પ્રકરણના ૧૭ માં નિયમમાં કાંઈ મળતાપણું છે. જ્યારે જમાનાની જેહમત અને ધણીએક ફતેહો પછી આખરની લડાઈ જીતવામાં આવે છે, અને આખરે મુલ્ય વસ્તુઓની માંગણી કરવામાં આવે છે, ત્યારે તું તારા માર્ગ ઉપર આગળ વધવાને તૈયાર બને છે. આ મહાન શિક્ષણનું છેવટનું મુલ્ય જ્યારે કહેવામાં આવે છે ત્યારે તેમાં નવા માર્ગોનો ભેદ ખુલ્લો કરવામાં આવે છે—તે માર્ગ કે જે માણસજાતના સઘળા અનુભવોની પેલીમેર લઈ જાય છે, અને જે માણસજાતની સમજ અને ખ્યાલની સદાંતર બહાર છે. આ દરેક સમય સાંભો વખત સુધી થોભવાનું અને સારી પેઠે વિચારવાનું ધણુંજ જરૂરનું હોય છે. અને તેવે પ્રસંગે કેવળ માર્ગને ખાતરજ માર્ગ પકડીએ છીએ, એવી ખાત્રી કરવાની જરૂર છે. માર્ગ અને સત્ત થહેલાં આવે છે, અને તેની પૃઠે જીંદગી આવે છે.

૧૮. ભિત્તરમાં ભરાઈને માર્ગ શોધ.

૧૯. હિમ્મતથી બહાર ધસીને માર્ગ શોધ.

૨૦. માત્ર કોઈ પણ એકજ રસ્તે માર્ગ શોધતો નહિં
 દરેક જનસ્વભાવ અથવા વિકારને કોઈ એક ચોક્કસ માર્ગ
 ઘણોજ પસંદ કરવાનેગ દેખાય છે, પણ માર્ગ માત્ર
 ભક્તિથીજ નહિ, માત્ર ધાર્મિક ધ્યાનથીજ નહિ, પણ
 આતુર ઉત્પતિથી, જાતીભોગ આપેલા શ્રમથી, જીંદગીના
 અભ્યાસીક અવલોકનથી મેલવી શકાય છે. માત્ર એકજ વળણ
 ચેલાને એક પગલાંથી વધુ આગળ લઈ જઈ શકતી નથી.
 નિસરણી બનાવવાને માટે સઘળાં પગથિયાંઓની જરૂર
 હોય છે. માણસના દુર્ગુણોને એક પછી એક વશ કીધાથી
 નિસરણીના પગથિયાં બને છે. માણસના સદ્ગુણો પણ
 ખચીત પગથિયાંઓ છે, અને તેમને પણ બાબુએ મુકી
 શકાય નહિ. તેઓ (સદ્ગુણો) જો કે ઘણું સુંદર વાતાવરણ
 અને સુખદાયિ ભવિષ્ય પેદા કરે છે, તોએ તેઓજ માત્ર
 એકલાં હોય તો નકામા છે. જે કોઈ માર્ગમાં દાખલ થવા
 ચાહતો હોય તેણે માણસની સઘળી ખાસિયતોનો ડાહ્યાપણથી
 ઉપયોગ કરવો જોઈયે. દરેક માણસ પોતેજ પોતાને માટે
 સંપૂર્ણ માર્ગ, સત્ત અને જીંદગી છે. પણ તેમ ત્યારેજ બની શકે
 છે કે જ્યારે તે પોતાની સામટી વ્યક્તિ (individuality)
 (પોતે પોતા)ને મજબૂત રીતે હાથમાં ધરે છે, અને પોતાની
 સચેત થયેલી મિનોઈ ઇચ્છા શક્તિ યાને પુરૂષાર્થના બળથી

એવું સ્વીકારે કે આ વ્યક્તિ તે કાંઈ પોતે નથી, પણ તે વસ્તુ છે કે જે તેણે પોતાના ઉપયોગ માટે બહુજ શ્રમ સાથે પેદા કીધી છે, અને તેજ વસ્તુના સાધનથી જેમ જેમ પોતાની અછલમાં વધારે થતો જાય તેમ તેમ તે વ્યક્તિની પેલીમેર જે હેયાતી છે, તેને જઈ મલવાની ઉમેદ રાખે. જ્યારે તે આદમી જાણે છે કે એજ કામને માટે તેની ગુચવણ ભરેલી છુટી પડેલી છાંદગી હેયાતી ભોગવે છે, ત્યારેજ ખરેખર માત્ર તે માર્ગ ઉપર આવે છે. તારી પોતાની ઘણીજ ભિત્તરની હેયાતીનાં ભેદભરેલાં અને કીર્તિભર્યાં ઉડાણોમાં ઝીપલાવીને તે માર્ગને શોધ. સઘળા અનુભવો તપાસીને, વ્યક્તિનો અર્થ અને ઉત્પત્તિ સમજવાને અર્થે અને બીજા દૈવી કકડાઓ (યાને આદમીઓ) જે તારી સાથે સાથે જેહમત ખેંચી રહેલા છે, અને જેઓ જે મનુષ્ય જાતને લગતો તું છે તે જાત બનાવે છે, તેમની ખુબસુરતી અને ગુઢતા સમજવાને અર્થે ઇન્દ્રિયોનો ઉપયોગ કરીને માર્ગ શોધ. હેયાતીના કાયદાઓનો, કુદરતના કાયદાઓનો, અને અદ્ભૂત શક્તિના કાયદાઓનો અભ્યાસ કરીને તે (માર્ગ) શોધ : તારા ભિત્તરમાં જે એક આંખો સેતારો ઝગઝગે છે, તેને તારાં મનમાં ગંભીર નમસ્કાર કરીને માર્ગ શોધ. જેમ જેમ મજ્જમપણે તું તે સેતારાને તપાસતો રહેશે, અને પ્રાર્થના કરતો રહેશે, તેમ તેમ તેની રોશની વધશે, અને મજબૂત થશે, ત્યારે તું જાણી શકશે કે માર્ગની શરૂઆત તું પામ્યો છે. અને જ્યારે તું તે માર્ગના છેડા લાણી આવશે ત્યારે તે રોશની એકાએક બેહુદ (અનંત) થઈ જશે.

ખુલાસો.—સધળો અનુભવ તપાસીને માર્ગ શોધ, અને યાદ રાખ કે જ્યારે હું એમ ખોટું છું ત્યારે હું એમ કહેવા માગતો નથી કે “તે માર્ગ જાણુવા માટે ઇંદ્રાની લાલચોને વશ થા.” આત્મજ્ઞાની થવા આગમ્ય તું એમ કરી શકે, પણ ત્યાર પછી નહિ. જ્યારે તું પસંદ કરીને માર્ગ ઉપર દાખલ થયો છે તો પછી વગર શરમે આ લાલચને તું વશ થઈ શકે નહિ. [યાને ખરું ખોટું સમજવાનું જ્ઞાન થવા પછી તે લાલચોને વશ થવું એ શરમભરેલું છે.] તોપણ દેહેસત ખાધા વગર તેમનો અનુભવ તું મેળવી શકે. તેમનો તું શુભાર જોઈ શકે તથા અવલોકન અને પરિક્ષા કરી શકે, અને ખાત્રી ભરેલી ધીરજ સાથે તું તે ધડી સુધી થોભી શકે. ત્યારે તને તેઓ વધુ અસર કરી શકશે નહિ. પણ જે માણસ તે લાલચોને વશ થાય તેને તું ધિક્કારતો ના. તારો તે મુસાફર ભાઈ કે જેના પગો માયારૂપ કાદવથી ભારી થયા છે, તેની તરફ તારી મદદનો હાથ લંબાવ. ઓ ચેલા, તું યાદ રાખ અને જો કે એક ભલા માણસ અને એક પાપી માણસ વચ્ચે મોટો તફાવત છે, તોપણ તે ભલા માણસ અને જે માણસે આત્મજ્ઞાન મેળવ્યું છે તે વચ્ચે એથી વધારે મોટો તફાવત છે; અને તે ભલો માણસ અને જે આદમી ઇશ્વરના દરવાજાના ઉંચર સુધી આવી પુગ્યો છે તે વચ્ચે તો માપ ન થઈ શકે એવો મોટો તફાવત છે. તેટલા માટે તું પોતાને સાધારણ લોકથી કાંઈ નવતરો છે એમ કલ્પના કરવાને ઉતાવળો થાય તે અગાઉ ખૂબ સાવધ રહેજે. જ્યારે માર્ગની શરૂઆત તું પામ્યો છે ત્યારે તારા જીવમાં ગુપ્ત રહેલો સેતારો અથવા ચળકાટ પ્રકાશવા માંડશે; અને તે પ્રકાશથી તને માત્રમ પડશે કે જે અંધારાં વચ્ચે તે પ્રકાશે છે તે અંધારું કેટલું ઘટું છે. જ્યાં

સુધી પહેલી મોટી લડાઈ જીતવામાં આવતી નથી, ત્યાં સુધી મન, દીલ, મગ્ગ સઘળું મલીન અને અંધારામાં હોય છે. આ દેખાવથી લયલીત થતો ના, અને બિહિતો ના. તે નાની રેશની ઉપર તારી આંખ ઠેડવેળી રાખશે તો તે પ્રકાશ વધવા માંડશે. પણ તારા ભિતરના અંધારાંથી સમજ લાઇ, ખીજાંઓ કે જેઓએ એ દિવ્ય પ્રકાશ જોયો નથી, અને જેઓના જીવો અત્યંત અંધારામાં છે, તેઓની લાચારીનો ખ્યાલ રાખ. તેમને ઠપકો આપતો ના, કે તેમની આગળ સંકેતો જાહેર ના, પણ દુનિયાનાં ભારી કર્મને સહેજ ઉંચકવાને કોશિશ કર; અંધારાંની શક્તિઓને સદંતર નહિ ફાવવા દેવા માટે જે કાંઈ થોડા મજબુત હાથે તેમને પજાત રાખે છે તેઓને તું તારી મદદ આપ. ત્યારે તું ખુશાળીનો ભાગીદાર થશે, કે જે બાબત ખચીત ત્રાસદાયક જેહમત અને પુષ્કળ ઉદાસીનતા લાવે છે, પણ તે વળી હંમેશાં વધતી જતી ખુશાળી પણ લાવે છે.

૨૧. તોફાનની પછવાડે જે ચુપકીદી આવે છે તેમાં તે ફૂળનો બાહાર ખીલતો તું જો : તે આગમય નહિ.

જ્યારે તોફાન ચાલતું હોય, જ્યારે લડાઈ થતી હોય, ત્યારે તે (આત્મજ્ઞાનનો રોપો) ઉગશે, તેમાંથી ફળુગા ફૂટશે, અને તેમાંથી ડાંખળીઓ અને પાંદડાંઓ નીકળી તે ઉપર કળીઓ બાજશે. પણ જ્યાં સુધી આદમીની ખુદી, તેનું સઘળું પોતાપણું ડાહવાઈને પીગલી જતું નથી—જ્યાં સુધી તે પવિત્ર આત્મા જેણે તેને પોતાના ગંભીર અવલોકન અને અનુભવ માટે પેદા કર્યો છે તેણે તેને પકડ્યો નથી—ત્યાં સુધી તે ખીલી શકતો નથી. ત્યારે જેમ ગરમ દેશોમાં

ભારે વરસાદ પડયા પછી શાન્તતા આવે છે તેમ શાન્તતા આવશે, કે જે વેળા કુદરત એટલી ઝડપથી કામ કરે છે તે છતાં તેણીનું કામ જોઈ શકાય છે. પીખાઈ ઝીકાઈ ગયલા યાને લોથપોથ થઈ ગયેલા જીવને આવી શાન્તતા મલશે. અને એક ઊંડી ચૂપકીદી વચે એક લેદી બનાવ બનશે અને તે પુરવાર કરશે કે માર્ગ મલ્યો છે. તેનું તું ગમે તે નામ આપ, તે એક આવાજ છે, જે બોલે છે પણ ત્યાં કોઈ પણ બોલનાર હોતું નથી—તે એક કાસદ છે, કે જે આવે છે પણ તે કાસદ કાંઈ આકારવાળો પદાર્થ નથી; અથવા તે જીવનું કુલ છે જે ખીંચ્યું છે. કોઈ પણ ઉપમાથી તેનું વર્ણન થઈ શકે નહિ. પણ તોફાન ચાલી રહ્યું હોય તે દરમ્યાન પણ તેને જાણી શકાય, તેને માટે શોધ કરી શકાય, અને તેને મેળવવાને માટે ઇચ્છા પણ કરી શકાય. તે ચુપકીદી કદાચ પલભર રહે કે એકાદ હજાર વર્ષ સુધી ચાલુ રહે. પણ તેની આખર આવશે. તોપણ તેનાથી મેલવેલી તાકાત તું તારી સાથે લઈ શકશે. તેની સાથે ફરી ફરીથી લડાઈઓ લડવી જોઈએ અને જીતવી જોઈએ. માત્ર વચગાળે કુદરત શાન્ત રહી શકે.

ખુલાસો.—ખીલતાં ફૂલનો બાહાર એ તે પ્રતાપવાન વખત છે કે જે વેળા વિશ્વદ્રષ્ટિ જાગૃત થાય છે: તેની સાથે વિશ્વાસ, જ્ઞાન, અને ખાત્રી આવે છે. જીવનું થોભવું એ આશ્ચર્યકારક વખત છે, અને ત્યાર પછીની ઘડી સંતોષની છે, કે જે ચુપકીદી છે. જાણુ, જો એલા, કે જેઓ આ ચુપકીદીમાંથી પસાર થયા છે,

અને જેઓએ તેની શાન્તિનો લાભ લીધો છે, અને તેની તાકત મેળવી છે, તેઓ ઘણા આતુર છે કે ખીજાઓ પણ તેવા અનુભવોમાંથી પસાર થાય. તેટલા માટે વિદ્યાના દીવાનખાનામાં દાખલ થવાને જ્યારે એકો કુશળ અને છે ત્યારે ત્યાં તે હમેશાં પોતાના ગુરૂને પામે છે.

[“The Voice of the Silence” [“જેળી આવાજ”] માં the Hall of Learning [વિદ્યાનુ દીવાનખાનુ] જે ખીજું છે, તેમાં ગુરૂ શોધવાની મના કરવામાં આવી છે. તેમાં કહ્યું છે કે “કર્મના બંધનથી તું જે છુટવાનો હોય તો એ માયાવિક દેશોમાં તારા ગુરૂને શોધતો ના.” પણ “શોધ તેને [ગુરૂને] કે જે તુંને હાહા-પણના દીવાનખાના [Hall of Wisdom] માં મિનોદ જન્મ આપનાર છે. . .”]

વિદ્યાના દીવાનખાનાની દીવાલો ઉપર લખેલા નિયમો મધેના ઉપર કહ્યા તે પહેલા નિયમો છે. જેઓ માંગશે તેમને મળશે. જેઓ વાંચવાની ઇચ્છા રાખતા હશે તેઓ વાંચી શકશે. જેઓ શીખવાની ઇચ્છા રાખતા હશે તેઓ શીખી શકશે.

તમેને શાન્તિ મલેા!

ખુલાસો.—જેઓ માગે છે તેમને મલશે. પણ જો કે એક સાધારણ માણસની માગણી ચાલુ છે, તોપણ તેનો આવાજ સાંભળવામાં આવતો નથી. કારણ કે તે માત્ર પોતાના મનથી માગે છે; અને મનનો આવાજ માત્ર તેજ ભુવન ઉપર સંભળાય છે કે જ્યાં મન કામ કરે છે. તેટલા માટેજ જ્યારે પહેલા,

ઐક્યીસ નિયમો પાલવામાં આવે છે ત્યારેજ, હું કહું છું કે, જેઓ માંગે છે તેઓને મલશે.

વાંચવું, એ ગુપ્ત જ્ઞાનની ઇષ્ટારતમાં આત્મદૃષ્ટિથી વાંચવાને કહે છે. માંગવું, તે દિવમાં બ્રૂખ છૂટવી માને ખરાં દીલથી જ્ઞાન માટે તત્પર બનવું તે છે. વાંચવાને કુશળ બનવું, એટલે તે બ્રૂખને સંતોષવાને થોડે દરજ્જે પણ શક્તિવાન થવું. જ્યારે શિષ્ય શિખવાને તૈયાર હોય છે, ત્યારે તેને બહાલ રાખવામાં આવે છે, સ્વિકારવામાં આવે છે, કબૂલ રાખવામાં આવે છે. અને તેમ થવુંજ જોઈએ, કારણ કે તેણે પોતાનો જ્ઞાન દીપક સળગાવ્યો છે. અને તે છપાવી શકતો નથી. પણ પેહેલી મોટી લડાઈ જીતવામાં આવે ત્યાં સુધી શિખવું અશક્ય છે. મન એક સત્ય સ્વિકારે, પણ આત્મા તે મેલવી શકતો નથી. એક વેળા તો જ્ઞાન વચ્ચેથી પસાર થઈ શાન્તિ મેળવ્યા પછી જો કે શિષ્ય દયુપયુ બને, આનાકાની કરે, અને ફરી જાય, તોએ શિખવાનું તેને હંમેશાં સંભવિત હોય છે. ગેળી આવાજ તેનામાં રહે છે, અને જો કે માર્ગ સદંતર તે છોડી દે તોપણ એક દીવસે તે આવાજ પાછો નીકળશે, અને તેની આત્મીક શક્યતાથી તેના વિકારી જુસ્સાઓને વેગળા કરી છૂટા પાડશે. ત્યાર બાદ, તજ દીધેલાં હુંપદ અથવા ખુદીમાંથી નિરાશીલથી રૂદન અને વેદના સદિત તે પાછો ફરશે.

તેટલા માટે, હું કહું છું કે, તમોને શાન્તિ હોજો. “મારી શાન્તિ હું તમોને આપું છું” એમ માત્ર ગુરૂથીજ પોતાના માનીતા શિષ્યો, કે જે પોતાના જેવાજ છે, તેમને કહી શકાય. પૂર્વ

તરફના શાનથી જેઓ અજ્ઞાન છે તેઓ મધેના કેટલાકાને પણ
આ પ્રમાણે કહી શકાય, અને દરરોજ વધારે પૂર્ણ રીતે કહી
શકાય.

Δ ત્રણ સત્યો તરફ માન ધરાવ. તેઓ એકસાન છે.

પ્રકરણ ૨ જી.

ચૂપકીદી કે જે શાન્તિ છે તેમાંથી પડઘા થતો આવાજ નીકળશે. અને તે આવાજ કહેશે : એ ઠીક નહિ ; તે કાપણી કીધી છે, હવે તારે વાવણી કરવી જોઈએ. અને આ આવાજ ચૂપકીદી પોતે છે એમ જાણીને તારે તેને તાબે થવું જોઈએ.

તું જે હમણા એક શિષ્ય બન્યો છે, ઉભે રહેવાને, સાંભળવાને, જોવાને, અને બોલવાને શક્તિવાન થયો છે ; જેણે વાસના જીતી છે, અને આત્મજ્ઞાન મેળવ્યું છે ; જેણે પોતાના જીવને તેના ખીલતા ખાહારમાં જોયો છે, અને તેને ખીછાવ્યો છે, અને જેણે જેથી આવાજ સાંભળ્યો છે—તે તું જ્ઞાનના મંદીરમાં દાખલ થા, અને તારે માટે ત્યાં જે લખવામાં આવ્યું છે તે વાંચ.

ખુલાસો.—ઉભુ રહેવાને કુશળ બનવું થાને શક્તિવાન થવું, એટલે ઇત્યાદિ આવેલા ; સાંભળવાને શક્તિવાન થવું, એટલે આત્માના બારણા ખોલવાં ; જોવાને શક્તિવાન થવું, એટલે બોધ મેલવવો ; બોલવાને શક્તિવાન થવું, એટલે બીજાને મદદ કરવાની તકાત મેલવવી ; વાસનાને જીતી, એટલે ખોટાપણું અથવા સ્વત્વ ઉપર કાબુ મેળવવાને અને તેનો ઉપયોગ કરવાને શીખવું ; જ્ઞાતિજ્ઞાન અને આત્મજ્ઞાન મેળવવું, એટલે લિત્તરના (અંતરના) દિશ્વામાં દાખલ થવું કે જ્યાંથી પોતાને એક ત્રાહિલ માણસ હોય તેમ અપદ્મપાતપણે નિહાળી શકાય ; તારા જીવને ખીલત

બાહ્યમાં જોવો, એટલે પોતાનામાં તે રૂપાંતર એક પળભર નીહાળવું કે જે આખરે તુને માણસોમાં અધિક બનાવશે; ઓળખવું, એટલે આંખો બંધ કરી વગર અને કાંઈ લયભીત આકરથી ખીહી જમ્મએ છીએ તેમ બીધા વગર લલ્લુકદાર રોશની તરફ જોવાનું મહાભારત કામ સંપાદન કરવું. કેટલાકના બાળમાં એમ બને છે, અને બ્યારે ફત્તેહ પૂરી થવા આવે છે ત્યારે તે જતું રહે છે. જેની આચાર સાંભળવો, એટલે એમ સમજવું કે ખરેખરી રાદળરી માત્ર અંતઃકરણના ભિત્તર-માંથીજ આવે છે; જ્ઞાનના મંદીરમાં જવું, એટલે જે હાલતમાં જવાથી જ્ઞાન મેળવી શકાય છે તે હાલતમાં દાખલ થવું. ત્યારે તારે માટે પણ એક શબ્દો ત્યાં લખવામાં આવશે, અને તે પ્રકાશિત અક્ષરોથી લખવામાં આવશે, જેથી તું સહેલાઈથી વાંચી શકશે, કારણકે બ્યારે શિષ્ય તૈયાર હોય છે ત્યારે ગુરૂ પણ તૈયાર હોય છે.

૧. આવતી લડાઈમાં એક બાજુ ઉભો રહે, અને જે કે તું લડે તો પણ તું લડવૈયો બનતો ના.

૨. લડવૈયાને જોતો રહે, અને તારામાં તેને લડવા દે.

૩. લડાઈ માટે તેનાં ફરમાનો મેળવ, અને તે બળ લાવ.

૪. તે કોઈ સરદાર હોય તેમ તું તેને તાળે થતો નહિ, પણ જાણે તું પોતેજ તે છે, અને તેના બોલેલા શબ્દો તે તારી છૂપી ઇચ્છાઓનું ઉચ્ચારણ છે, એમ સમજ; કારણકે તે તું પોતેજ છે, તોપણ તારા કરતાં તે ઘણોજ ડાહ્ય અને બળવાન છે. તેને જોતો રહે, નહીં તો લડાઈના ભય

અને ધાંધલમાં તું તેને વીસરી જશે; અને જ્યાં સુધી તું તેને જાણે ત્યાં સુધી તે તેને જાણશે નહિ. જે તારી ખૂમ તેના સાંભળવાને આતુર કાને ઉપર જઈ પડશે તોજ તારામાં તે લડશે, અને ભિત્તરની મંદ ખાલી જગ્યાને ભરી નાખશે. અને જે એમ બનશે તો તું એક બાજુ દિલો રહી, તારે માટે તેને લડવા દઈ, લડાઈ મધેથી ઠી પેટે અને કંટાળ્યા વિના તું પસાર થઈ શકશે. ત્યારે તું એક પણ ફટકો અયોગ્ય રીતે મારી શકશે નહિ. અગર તું જે તેને વીસરી જશે તો તારે માટે કાંઈ બચાવ નથી. તારૂં મગજ ડોળશે, તારૂં જીગર અચોક્કસ બનશે, અને રણભૂમીની ધૂળમાં તારી આંખો અને ઇંદ્રિયો નિષ્ફળ થશે, અને તું તારા દુશ્મનો વચેથી તારા દોસ્તોને ઓળખી શકશે નહિ.

તે તું પોતે છે. તોપણ તું માત્ર ફાની અને ભૂલ કરવાને પાત્ર છે, તે અમર અને ચોક્કસ છે. તે જાણેદારની સત્ય છે. જ્યારે એક વેળા તે તારામાં દાખલ થયો છે અને તારે લડવૈયો બન્યો છે ત્યારે તો તે સદંતર તુંને કદી તજી દેશે નહીં; અને મહાન શાન્તિના દિવસે તે તારી સાથે એક થશે.

૫. જીંદગીનું ગાયન સાંભળ.

ખુલાસો.—તેને માટે તલાસ કર, અને પેહેલાં તેને તારા પોતાના હૃદયમાં સાંભળ. પેહેલાં તો તું કહેશે કે, “તે ત્યાં નથી; જ્યારે ત્યાં હું શોધું છું ત્યારે તો મને માત્ર ખેસરો આવાજ સાંભળાય છે.” વધારે ઉડાણથી જો. જો ફરીથી તું નિષ્ફળ થાય તો જરા થોભ અને વળી ફરીથી વધારે ઉડાણથી જો. ત્યાં દરેક

માણસના જીવનમાં એક કુદરતી મધુર આવાજ યા એક છુપો ઝરો છે. તે ગમે તેટલો છુપાયલો, અથવા સદંતર દંકાયલો, અને મુક્ત હોય—પણ તે ત્યાં છે. ખુદ તારા પોતાના સ્વભાવના મૂળમાં તેને એકીન, ઉમેદ, અને મોહબત મલશે. જે કોઈ જીવ પસંદ કરે છે, તે પોતાના હૃદયમાં જોવાની ના પાડે છે, પોતાના દિલમાંથી આવતા મધુર રાગ તરફ પોતાના કાન બંધ રાખે છે, તે પોતાના આત્મા તરફથી આવતી રોશની તરફ જોખને પોતાની આંખો આંધળી કરે છે. તે આ પ્રમાણે કરે છે, કારણકે તેને ઇચ્છા-વાસનામાં જીવવાનું વધારે સહેલું લાગે છે. પણ સઘળી જીંદગીના તળીયામાં એક એવો તો મજબુત પ્રવાહ છે કે જેનો અટકાવ થઈ શકે નહિ; ત્યાં ખરેખર મોટાં ઉડાં પાણીઓ છે. તેમને શોધી કાઢ, અને ત્યારે તને માલમ પડશે કે કોઈ નહિ પણ એક કંગાળમાં કંગાળ આદમી સુદ્ધા— ગમે એવું આ બીનાથી પોતાને આંધળું બનાવતું હોય અને પોતાને માટે ગમે એવા ભયભીત ખ્યાલનો બહારનો આકાર રચતો હોય—તોયે તે પેલા પ્રવાહનો એક ભાગ છે. આ બીના હું તે અર્થમાં કહું છું: સઘળાં મનુષ્યો જેઓ આગળ વધવાને જેહમત ખેંચી રહ્યાં છે, તેઓ મિનોઇ મિન્ગારીઓ છે. જે માયામાં તું જીવે છે તે એટલી તો ઠગારી છે કે બીજાઓના અંતઃકરણમાં તે મધુર આવાજ તું પેહેલાં ક્યાંથી શોધી કાઢશે તે વિચારવું મુશ્કેલ છે. પણ એટલું ખાતરીથી બાજુએ કે તે તારા પોતાનામાં ખચીતજ છે. તું તેને ત્યાં શોધ, અને એકવાર તે તેને સાંભળ્યો તો પછી તારી આસપાસ તું તેને વધારે સારી રીતે પીચાની શકશે.

૬. જે મધુરતા તું સાંભળે તેને તારી યાદદાસ્તમાં એકઠી કર.

૭. તેમાંથી એકતા અથવા સમભાવનો ધડો શીખ.

૮. તે લડવૈયો કે જે હવે તું પોતે અને તારો રાજા છે, તેને તાબે રહીને જ'નાળની વચ્ચે ખડકની માફક તું સ્થિર થઈ ઉભો રહી શકશે. તેનાં ફરમાનો બળવ. એ સિવાય લડાઈમાં તદ્દન બેપરવા રહી લડાઈના પરિણામ માટે કંઈ પણ વધુ ઇતેજારી રાખીશ નહીં; કારણ કે એકજ વાત જરૂરની છે તે એ કે, તે લડવૈયો જીતશે, અને તું બાણે છે, કે તે કદી હાર પામતોજ નથી. આ પ્રમાણે શાન્તપણે અને સાવચેતીથી ઉભો રહી તે શ્રવણનો ઉપયોગ કર કે જે તેં દુઃખથી અને દુઃખના નિવારણથી મેળવ્યું છે. જ્યાં સુધી હજી તું એક મનુષ્ય છે ત્યાં સુધી તે મહાન ગાયનના માત્ર કકઠા કે ટુકડાજ તારે કાને પડશે. પણ જ્યારે તું તે સાંભળે ત્યારે તેને પ્રમાણિકપણે યાદ રાખજે, કે જેથી કરીને જેટલું તારે કાને પડ્યું છે તેટલું ખોવાઈ ન જાય, અને તેમાંથી તારી આસપાસના લેદનો અર્થ સમજવાની કોશેશ કરજે. વખત જતાં તને કોઈ ગુરૂની જરૂર રહેશે નહિ, કારણ કે જેમ મનુષ્યને આવાજ હોય છે, તેમ જેમાં મનુષ્ય હૈયાતી ભોગવે છે તેને પણ આવાજ હોય છે. ખુદ જીવંતીને વાચા છે અને તે કદી મુંગી નથી. અને તું કે જે તે આવાજ સાંભળવામાં બહેરો છે તે ધારે છે તેમ તેનું ઉચ્ચારણ ચીસ

નથી, પણ તે એક સુસ્વર છે. તે ઉપરથી શીખ કે તું તે એકતાનો એક ભાગ છે; તે ઉપરથી એકતાના કાયદાઓને શરણ થવાનું શીખ.

૯. તારી આસપાસ જે સઘળી હૈયાતી છે તે તરફ માન ધરાવ.

૧૦. માણસોનાં હૃદયમાં હોશીયારીથી નીહાળતાં શીખ.

ખુલાસો.—સદંતર અપક્ષપાતપણે નીહાળતાં શીખ, નહીં તો તારી આંખ અંગ્રમ જશે; તેટલા માટે અપક્ષપાતપણું પેહેલાં સમજવું જોઈએ.

અક્ષય અપક્ષપાત છે: કોઈ મનુષ્ય તારો શત્રુ નથી: કોઈ મનુષ્ય તારો દોસ્ત નથી. બધા એકસરખા તારા સુર્યો છે. તારો દુશ્મન એક ભેદ બને છે, કે જે ભેદનો ફૂટો કરવો જોઈએ. જો કે તેમ કરવામાં જમાનાઓ બંધ, તોપણ ચૂકવું ન જોઈએ, કારણ કે મનુષ્ય શું છે તે પેહેલાં સમજવું જોઈએ. તારો દોસ્ત તારો પોતાનો એક ભાગ કે તારો વિસ્તાર બને છે, તે સમજવાને એક મુશ્કેલ ઉપ્યાય છે. માત્ર જાણવાને જે ઘણું મુશ્કેલ છે તે એકજ વસ્તુ છે—અને તે તારું પોતાનું અંતઃકરણ છે. જ્યાં સુધી હૂંપણા (ખુદી) ના ગાંઠો છુટા થયા નથી, ત્યાં સુધી આત્મા (ખુદા) નો ઉડો ભેદ જોઈ શકાતો નથી. જ્યાં સુધી તું તેની ખાબુએ ઉભો રહે નહિ, ત્યાં સુધી તારી સમજમાં તે ખુલ્લો થશે નહિ. ત્યારેજ, અને ત્યાં લગી નહિ, તું તેને પકડી શકે અને દોરવી શકે. ત્યારેજ, અને ત્યાં લગી નહિ, તું તેની સઘળી શક્તિઓનો ઉપયોગ કરી શકે અને તેમને બલાં કામમાં અર્પણ કરી શકે.

૧૧. તારા પોતાના અંતઃકરણ તરફ ઘણોજ ભાવ રાખ.

૧૨. કારણ કે તારા અંતઃકરણમાંથી પેલી એક રાશની નીકળે છે કે જે તારી જીંદગીને પ્રકાશીત કરે છે, અને તારી આંખો આગળ તેને ખુલ્લી કરે છે.

માણસોના અંતઃકરણોનો અભ્યાસ કર, કે જેથી દુનિયાં, કે જેમાં તું જીવે છે અને જેનો એક ભાગ તું થશે, તે વિષે તું કંઈ જાણે. તારી આસપાસની હમેશાં ફેરફાર થતી હાલની જીંદગી તરફ માન રાખ, કારણ કે તે મનુષ્યોનાં અંતઃકરણોથી બનેલી છે. અને જેમ જેમ તું તેમનું બંધારણ અને અર્થ સમજવાને શીખતો જશે તેમ તેમ પગથિયે પગથિયે જીંદગીનો વધારે મોટો શબ્દ વાંચવાને તું શક્તિવાન થશે.

૧૩. જોલવાની શક્તિ જ્ઞાન વડેજ આવે છે. જ્ઞાન મેળવ અને તને જોલવાની શક્તિ પ્રાપ્ત થશે.

ખુલાસો.—જ્યાં સુધી તેં તારી કંઈ ખાત્રી મેળવી નથી ત્યાં સુધી તું બીજાને મદદ કરી શકે એ અશક્ય છે. જ્યારે પેહેલા એકવીસ નિયમો તું શીખે અને તે વડે તારી ખીલેલી શક્તિઓથી છુટી પાડેલી ઈંદ્રિયો સાથે તે જ્ઞાનના મંદીરમાં તુ દાખલ થાય, ત્યારેજ તને ત્યાં એક ઝરો માલમ પડે કે જેમાંથી વાચા નીકળશે.

તેરમો નિયમ પછી, જે કંઈ ઉપર લખવામાં આવ્યું છે તેમાં કંઈ પણ બીજા શબ્દો હું ઉમેરી શકતી નથી,

હું મારી શાન્તિ તને આપું છું. Δ

જેમણે હું મારી શાન્તિ આપું છું તેમનેજ માટે આ નોંધો લખવામાં આવી છે; જેઓ મેં જે લખ્યું છે તે જાહેર અને પાતેન બેઉ અર્થમાં સમજી શકે.

૧૪. અંતર ઇંદ્રિયોનો ઉપયોગ કરતાં શિખીને, બાહ્ય ઇંદ્રિયોની વાસનાઓ ઉપર ક્રત્તેહ મેલવીને, અસ્તીત્વ જીવની ઇચ્છાઓ ઉપર કાળુ મેલવીને, અને જ્ઞાન સંપાદન કરીને, ઓ શિષ્ય, માર્ગ ઉપર ખરેખર દાખલ થવાને હવે તું તૈયાર થા. માર્ગ મદ્યો છે : તે ઉપર ચાલવાની તૈયારી કર.

૧૫. પૃથ્વિ, હવા, અને પાણી, તારે માટે શો ગુપ્ત ભેદો ધરાવે છે, તે માટે તેમને પુછ. તારી ભિત્તરની ઇંદ્રિયોના ખીલવાથી તું આ કામ બજાવવાને શક્તિવાન થશે.

૧૬. પૃથ્વિ ઉપરના પવિત્ર મહાપુરૂષો [ગેતીના યજ્ઞદો] તારે માટે શો ગુપ્ત ભેદો ધરાવે છે, તે માટે તેમને પુછ. તારી બહારની ઇંદ્રિયોની વાસના ઉપર કાળુ મેલવ્યાથી તને તેમ કરવાનો હક્ક મલશે.

૧૭. ઘણાજ ભિત્તરનો પેલો ઐક, જે તારે માટે જમાનાઓ થયા આખરનો ગુપ્ત ભેદ ધરાવે છે, તે માટે તેને પુછ.

મોટી અને મુશ્કેળ ક્રત્તેહ, જીવની વાસનાઓ ઉપર કાળુ મેલવવો, એ જમાનાઓનું કામ છે; તેટલા માટે જ્યાં સુધી જમાનાઓના અનુભવો સંપાદન થયા નથી, ત્યાં

સુધી તેનો બદલો મેળવવાની આશા રાખતો ના. જ્યારે આ સત્તરમો નિયમ શીખવાનો વખત આવે છે ત્યારે મનુષ્ય મનુષ્ય કરતાં અધિક બનવાના ઉંબર ઉપર આવી પહોંચેલો હોય છે.

૧૮. જ્ઞાન જે હમણાં તારૂં છે તે તારૂં એટલા માટે છે કે તારો આત્મા સઘળા પવિત્ર આત્માઓ સાથે એક થયો છે. આ જ્ઞાન તે સૌથી મહાન ઇશ્વરે તારા વિશ્વાસમાં આપ્યું છે. જોઈએ તો વિશ્વાસઘાત કર, તારાં જ્ઞાનનો ગેરઉપયોગ કર, કે તેને પડતું નાખ, પણ જે મહાન દરજ્જા ઉપર હાલ તું પહોંચ્યો છે, તે ઉપરથી તને પાછું નિચે ગબડી પડવું સંભવીક છે. મહાન પુરૂષોથી ખુદાના ઉંબર ઉપરથી સુધ્ધાં, પોતાની ખારીક જોખમદારીનો બોળે નહિ સહન થઈ શકવાથી, અથવા આગળ વધવાને કમતાકાત થવાથી, પાછા ગબડી પડે છે. તેટલા માટે આ પલ તરફ ઘણીજ અન્યયળી અને ધુજતી લાગણીથી જોતો રહેજે, અને લડાઈ માટે તૈયાર રહેજે.

૧૯. એવું લખવામાં આવ્યું છે કે જે કોઈ ઇશ્વરના ઉંબર ઉપર આવી પહોંચ્યો છે, તેને માટે કાંઈ કાયદો ઘડી શકાય નહિ, તેનો કોઈ ભોમ્યો યા રાહબર હોય નહિ. તોપણ શિષ્યને વધારે ખુલાસાવાર સમજાવવાને માટે આખરની લડાઈનું આ પ્રમાણે વર્ણન કરી શકાય :

જે કાંઈ પદાર્થ નથી કે જેને કાંઈ [દેખેતી] હસ્તી નથી, તેને મજબુત પકડી રાખ.

૨૦. જે આવાજ વગરનો આવાજ છે તેનેજ માત્ર સાંભળતો રહે.

૨૧. જે કાંઈ બાહ્ય તેમજ અંતર ઇંદ્રિયોથી દેખાતું નથી, તે તરફજ જોતો રહે.

તમોને શાન્તિ હોબે !

કર્મ.

મારી સાથે વિચાર કર કે પ્રત્યેક જીવગી એક દોરડાં સમાન છે, કે જે દોરડું અનંત લંબાયલું છે, અને જેનો છેડો કે શરૂઆત નથી. આ દોરડું ખારીક અસંખ્ય દોરાઓથી* બનાવવામાં આવ્યું છે, કે જે દોરાઓ એકઠા મળવાથી તે દોરડાંની બાંધાઈ બની છે. આ દોરાઓ રંગ વગરના છે. તેમના સીધાપણાં, મજબુતાઈ અને સપાટપણાને લગતા ગુણોમાં તેઓ સંપૂર્ણ છે. આ દોરડું સઘળી જગ્યાઓમાંથી પસાર થવાને સખત્રે તેને ઘણીએક વિચિત્ર હોનારતો ખમવી પડે છે. વારંવાર એકાદ દોરો પકડાઈ જાય છે અને વળગી રહે છે, અથવા તો તેના સુવાળા માર્ગમાંથી તે કદાચ ઘણા જોરથી ખેંચાઈ આવેલો હોય છે. તેટલા માટે ઘણીએક વખત તે દોરો ચુંથાયલો રહે છે, અને આખાં દોરડાંને ચુંથાયલું બનાવે છે. કેાઈ કેાઈ વેળા એકાદ દોરો ધુળ અને રંગથી ડાઘાવાળો થાય છે, અને તે ડાઘાવાળી જગ્યા આગળથી આગળ વધ્યો જાય છે, એટલુંજ નહિ પણ બીજા દોરાઓના રંગમાં પણ ફેરફાર કરે છે. યાદ રાખજે કે આ દોરાઓ જીવતા છે—તેઓ વિજળીના તારો સમાન છે; વધુ, તેઓ જીવતા જ્ઞાન-તંતુઓ સરખા છે. તેટલા માટે તે ડાઘ, તે ચુંથાયલો કે

* આ દોરાઓ રૂઢાની સમજવા.

ખડબડેલો ભાગ, કેટલેક દૂર સુધી ચાલ્યો જાય છે. પણ આખરે તે લાંબા અને જીવતા દોરાઓ કે જે પોતાના અલંગ અને સલંગપણામાં એક જીવાત્મા બનાવે છે, તે અધારામાંથી પ્રકાશમાં જઈ મળે છે. ત્યારે આ દોરાઓ ધધુ વાર રંગ વગરના હોતા નથી, પણ તેઓ સોનેરી હોય છે; એક વાર ફરીથી તેઓ સાથે મળે છે, સરખા થઈ જાય છે. એક વાર ફરીથી તેઓ વચ્ચે સમાધાની પંથરાઈ જાય છે; અને આ પ્રમાણે ભિત્તરમાં સમાધાનીથી મહાન સમાધાની માલમ પડે છે.

આ દૃષ્ટાંત સત્યની માત્ર એકજ યાજ્ઞ, અગર એક નાનો ભાગ બતાવે છે: તે એક ટુકડા કરતાં પણ ઓછો છે. તોપણ એ ઉપર તું મન રોક; અને એની મદદથી તું વધારે સમજવાને દોરવાશે. પહેલા જે કાંઈ સમજવાની જરૂર છે તે એ કે ભવિષ્ય કાંઈ હાલના વર્તમાનના કોઈ અચોક્કસ જીવંત કર્તવ્યોથી રચાયલું નથી; પણ આખું ભવિષ્ય અખંડ સરલપણાથી વર્તમાન સાથે જોડાયલું છે, અને તેમજ વર્તમાન ભૂતકાળની સાથ. એક દ્રષ્ટિગિન્દુથી જોતાં, એક ભુવન ઉપર દોરડાંનું દૃષ્ટાંત ખરૂં છે.

એમ કહેવામાં આવે છે કે આત્મજ્ઞાન તરફ સહેજ પણ ધ્યાન આપવામાં આવે તો તે મોટાં કર્મીક પરિણામોની પજીવે છે. તે એટલા માટે કે સાધારણ રીતે જે કાંઈ સાડું કે માડું કહેવાય છે, તેની નજી પસંદગી કાંધા વગર

શુપ્ત વિદ્યા તરફ લક્ષ આપવું તદ્દન અશક્ય છે. આત્મ-
વિદ્યા યાને શુપ્ત જ્ઞાન તરફ પહેલું પગલું અભ્યાસીને
જ્ઞાનના આડ* તરફ લાવે છે. તેણે તે આડ ઉપરથી
ફળ તોડીને ખાવું જોઈએ,† યાને તેણે પોતે પસંદ કરવું
જોઈએ. અજ્ઞાનતાના સંઘેડમાં હવે તે વધુ વાર જાણી
શકતો નથી. તે ભલા અથવા ખૂરા માર્ગ ઉપર આગળ વધે
છે; અને એ માર્ગોમાના એક ઉપરથી ચોકસાઈથી અને
જ્ઞાનથી એક પણ પગલું ભરવાથી મોટાં કર્મોંક પરિણામો
નીપજે છે. મનુષ્યનો સાધારણ મોટો વર્ગ, યાને ઘણાંખરાં
સઘળાં સાધારણ આદમીઓ, કાંઈ પણ ચોકસ નેમ ધારણ
કર્યા વગર ઢચુપચુ દિલથી આગળ ચાલે છે; તેમની જીંદગીનું
ધારણ અચોક્કસ હોય છે; તેટલા માટે તેમનું કર્મ ઘણીજ
શુચવણ ભરેલી રીતે ક્રિયા કરે છે. પણ જ્યારે એક ચેલો
જ્ઞાનના ઉંખર સુધી પહોંચે છે, ત્યારે શુચવાડો ઓછો થવા
માંડે છે, અને તેટલા માટે કર્મના પરિણામો બેહુલ વધે છે,
કારણ કે સઘળાં જુદાં જુદાં ભુવનો ઉપર તેઓ સઘળા
એકજ દિશાએ કામ કરી રહેલાં હોય છે : કારણ કે શુપ્ત-
જ્ઞાની ધચુપચુ દીલનો હોતો નથી, અને એક વાર તેણે
ઉંખર ઓળંગ્યો ત્યાંથી તે પાછો ફરી શકતો નથી. જેમ
એક ઉમ્મરે પહોંચેલાં આદમીને પાછું નાનું બચ્ચું બનવું
અશક્ય હોય છે, તેમજ આ બિનાઓ બનવી પણ અશક્ય

* હોમ વક્ષ; અસ્વસ્થ વક્ષ. † હોમ રસ પીવો જોઈએ.

હોય છે. તે માણસ પોતાની વૃદ્ધિના સખળે મોટી જવાબ-
દારીને પહોંચ્યો છે ; તેમાંથી તે પાછો હઠી શકતો નથી.

જે કોઈ કર્મ-બંધનમાંથી મોકલો થવા ઇચ્છતો હોય તેણે પોતાના સ્વાનને અંધારામાંથી ઉંચકી પ્રકાશમાં લાવવું જોઈએ ; તેણે પોતાની જીવંતીની હેયાતી એવી તો શ્રેષ્ઠ બનાવવી જોઈએ કે આ દોરાઓ મેલા પદાર્થોના સંબંધમાં આવે નહિ, અને એવા ચીકટ સ્પર્શના થાય નહિ કે જેથી ખેંચતાં ચુંથાઈ જાય. જે જગ્યામાં કર્મ ક્રિયા કરે છે, તેમાંથી માત્ર તે પોતાને ઉંચકી લે છે, તેટલા માટે તે જે જીવંતી અનુભવતો હોય તે જીવંતી તે તજી દેતો નથી. નીચેની જગ્યા ખડખડી હોય કે મેલી હોય, અથવા તો સુંદર ફૂલોથી ભરેલી હોય કે જેમનો ચીકણો પ્રવાહ અને મીઠો પદાર્થ વળગી રહી વળગણુ કરતો હોય, તોપણ માથા ઉપરનું આસ્માન તો હમેશાં સ્વચ્છ હોય છે. જે કોઈ કર્મ વગરનો થવા ઇચ્છતો હોય, તેણે પોતાના ઘરને માટે માત્ર હવા તરફ જ જ્યાલ રાખવો. અને ત્યાર પછી માત્ર ‘ઇંધર’ [હવાથી પણ સૂક્ષ્મ પદાર્થ] તરફ ધ્યાન ચોંટાડવું. જે કોઈ સાશંકર્મો કરવાની ઇચ્છા રાખે છે તેને ઘણાએક ગુચવાડાઓ આવી નડશે, અને ઉંચા પ્રકારનું બીજ રોપી તેની કાપણી પોતાની મતલબને આતરજ કરવાને તેની કોશેશમાં, તે કદાચ હુઝારો નકામાં છોડવાઓ, અને તેઓ દરમ્યાન એકાદ ઘણાજ જોખમ ભર્યો

છોકરો પણ રાપી દેશે. તારે પોતાને માટે કાંઈ પણ બીજા રાપવાની ખાહેશ ના રાખ ; માત્ર તે બીજા રાપવાની ખાહેશ રાખ કે જેનાં ફળો આખી દુનિયાના ખાવામાં આવે. દુનિયાનો તું એક ભાગ છે ; દુનિયાને ખોરાક આપવામાં તું તારૂં પણ પોષણ કરી શકશે. તે છતાં આ વિચારમાં પણ એક મોટો ભ્રમ મધુપાયલો છે, કે જે તે શિષ્યની આગળ આવી ડોળા ભુરકે છે. શિષ્ય પોતે ભલાંને માટે કામ કરી રહ્યો છે એવી ભ્રાંતીમાં લાંગળો વળત સુધી રહેલો હતો, જ્યારે ખરૂં જોતાં તો પોતાના ભિત્તરના જીવમાં તેણે બહી સિવાય બીજા કાંઈ જોયું નથી ; એટલે, તે પોતે દુનિયાને મોટો ફાયદો કરી રહ્યો હોય એમ વિચારતો હતો, જ્યારે તેમ કરીને સઘળો વળત અંજણપણે તે કર્મના વિચારને વળગ્યો હતો, અને જે મોટો ફાયદો તે કરતો હતો તે ખુદ પોતાને માટેજ હતો. એક માણસ ફાયદો અથવા ફળ મેળવવાને માટેના વિચારનો અનાદર કરે. પણ તે ખુદ અનાદરના ભિત્તરમાં ફળની ઇચ્છાની ખાબદ દેખાય છે. અને આ પ્રમાણે પોતાને અટકાવ કરતાં શીખવાની કોશિશ શિષ્યને માટે નકામી છે. જીવ સદંતર બંધન વગરનો હોવો જોઈએ અને ઇચ્છાઓ તદ્દન મોકલી હોવી જોઈએ. પણ જ્યાં સુધી તેની ઇચ્છાઓ તે હાલત ઉપર ચોંટેલી નથી કે જે હાલતમાં નથી બદલો કે નથી સળ, નથી ભલું કે નથી ભુલું, ત્યાં સુધી તેની કોશિશો ફાકટ છે. તે શિષ્ય જો કે પોતાને બહુ આગળ

વધતો જુએ, તોપણ એક દિવસે તે ખુદ પોતાના જીવની સામે આવી ઉભો રહેશે, અને તે પીછાનશે કે જ્યારે તે જ્ઞાનના ઝાડ પાસે આવ્યો ત્યારે તેણે મીઠું નહિ પણ કડવું ફળ પસંદ કરીધું છે; અને ત્યાર પછી તેનાં મોઢા આગળથી પરદો સદંતર નિચે પડી જશે, અને તે પોતાનું છુટાપણું સદંતર છોડી દેશે અને ઇચ્છાવાસનાનો શુભામળનશે. તેટલા માટે તું કે જે મિનોદ જીવની તરફ ઢળેલો છે તે સાવચેત રહે. હમણાથી શીળ કે વાસનાની કાંઈ દવા નથી, ફળની ઇચ્છા માટે કાંઈ ઉપાય નથી, આતુર ખાડેશના સંતાપનો કાંઈ ઇલાજ નથી, સિવાય કે નજર અને શ્રવણ એ બંને જે કાંઈ અણુદ્રીઢ અને આવાજ વગરનું છે તેની ઉપર ચાટાડેલાં રાખવાં. છેક હમણાથીજ તેને માટે કેશેશ કરવાનું શરૂ કર, અને તેથી હજારો સાંપો તારા રસ્તામાંથી દુર થશે. જે અમર છે તેમાં રહે.

જ્યાં સુધી ચેલો કર્મની અસર તેને પોંડેલી શકે નહીં એવી હાલતે પહોંચ્યો નથી ત્યાં સુધી તે કર્મના વાસ્તવીક કાયદાઓની ક્રિયાનો અભ્યાસ કરી શકે નહીં. દિક્ષા પામેલા મનુષ્યોને કુદરતના ભેદોની માગણી કરવાનો અને તે નિયમો કે જેથી મનુષ્ય જીવંતી દોરવાય છે તે જાણવાનો હક્ક છે. કુદરતની મર્યાદામાંથી છુટો થવાથી, અને તે નિયમો કે જેથી મનુષ્ય જીવંતીનો કારોબાર ચાલે છે, તેમાંથી મોકળો થવાથી, આ હક્ક મેળવી શકાય

છે. મિનોઈ તત્વનો તે એક જાણીતો ભાગ બન્યો છે, અને જે કાંઈ નાશવંત છે તેની તે મનુષ્ય ઉપર કાંઈ વધુ અસર થતી નથી. તેટલા માટે તે કાયદાઓ કે જે ક્ષણભંગુર હોય તેો ઉપર રાજ્ય ચલાવે છે તેઓનું જ્ઞાન ત્યાર પછી તે મેળવે છે. તેટલા માટે તું કર્મના કાયદાઓ સમજવાની ઇચ્છા રાખતો હોય તો આ કાયદામાંથી તને પોતાને પેહેલાં મોકલો કરવાની કોશિશ કર : અને તારું ધ્યાન તે કાયદાઓથી અસર વિનાનું જે કાંઈ છે તે ઉપર લગાડવાથીજ આમ થઈ શકશે.

શરે હ.

[૧]

“આંખો નેહ શકે તે આગમય તેઓમાંથી કદી પણ આંસુઓ પડી શકે નહિ એવી થવી નેહયે.”

[અહીં જે આંખની વાત લખી છે તે આપણી બહારની ચીજો નેવાની જે આંખો છે તે આંખો નહિ પણ ભિત્તરની આંખો સમજવી; જેને રૂહાની ચરમ, અંતર્દ્રષ્ટિ અથવા તેા દેવચક્ષુ યાને ઇશ્વરની આંખ કહેછે. ઇંગ્લેન્ડમાં એને “પીનીયલ ગ્લેન્ડ,” (Pineal Gland) કહે છે, અને તેના વાસેા મગજની વચ્ચમાં કોઇ ભાગમાં જણાવવામાં આવે છે. સંસ્કૃત શાસ્ત્રોમાં એને શિવની આંખ પણ કહે છે. એ આંખ જ્યારે માણસમાં ખુલે છે ત્યારે તે આગલું પાછળું તથા દુર છેટે જે માંદ નેવા ધારે તે ઝટ નેહ શકે છે. તેવાં આદર્ભીને ઇંગ્લેન્ડમાં કલેવાયન્ટ અથવા દુરની ચીજો નેનાર કહે છે.]

[આંસુ શબ્દ અહીં એક ચિન્હ તરીકે એટલે મનની હાલત દર્શાવનાર નિશાની તરીકે વાપરવામાં આવ્યો છે. આંખમાંથી આંસુ એ કારણોથી પડે છે, એક તેા જ્યારે આપણે ધણાજ દલગીર હોઇયે ત્યારે, તેમજ ધણાંજ હર્ષમાં હોઇયે ત્યારે; તેથી અહીં આંસુ એટલે દીલની ઉશ્કેરાયલી હાલત, પછી તે હાલત દલગીરીથી ઉશ્કેરાયલી હોય કે ખુશાલીથી.]

આ ચોપડી વાંચનારા સર્વે જણોએ સારી પેઠે યાદ રાખવું નેહયે કે જેઓ સાધારણ સાદા શબ્દમાં કાંઇ લખાણ છે એટલુંજ સમજતા હશે તેમને એ ચોપડીમાં થોડાંક તત્ત્વ જ્ઞાન સિવાય બીજું કાંઇ પણ દમ જેવું માલમ પડશે નહિ. ધણાંઓ

જેઓ ઉપર ટપકેથી વાંચશે તેઓને તો આ ચોપડી ફીકી ફૂચ અને રસકસ વગરનીજ માલમ પડશે. માટે તેવા વાંચનારને તો આગળથી અર્થ કરવામાં આવે છે કે તેમને એ વાંચવાથી જરાબી લાભ નથી.

વાંચવાની વળી એક બીજીજ રીત હોય છે, અને ધણાએક કર્તાઓનાં પુસ્તકો તેવીજ રીતે વાંચવાં પડે છે. તે વાંચનમાં લીટીએ લીટી ચીપી ચીપીને વાંચવી પડે છે, એટલુંજ નહિ પણ તે મધેનો એકે એક શબ્દ ગોખી ગોખીને મનમાં દસાવવો પડે છે. ખરેખર તે એક મહાભારત ગુહ્ય બેદને ઉકલાવવાનુંજ કામ છે. સઘળાં કીમીયાને લખતાં પુસ્તકો આવા ગુહ્ય ભેદોમાંજ લખવામાં આવ્યાં છે; સઘળા કાલના ફિલસુફો અને કવિયોએ પોતાનાં લખાણોમાં એવીજ રીત વાપરી છે. અસલના મહાજ્ઞાનીઓ અને આત્મજ્ઞાનમાં નિપુણ એટલે કામેલ પુરુષોએ પણ ધણીવાર એવીજ રીત વાપરી છે, કે જેઓ દેખાઈતી રીતે તો જાણે પોતાનું સઘળું ઉકું જ્ઞાન અને ડહાપણ ખુદલી રીતે જાહેર કરતા હોય એમ માલમ પડેછે, પણ જે શબ્દમાં તે વર્ણવામાં આવે છે તેમાંજ તેનો ખરેખરો ગુહ્ય મર્મ છુપાવી રાખે છે. તેઓને તેમ કર્યા વગર છુટકોજ હોતો નથી. કુદરતનો એક કાયદો છે, તે ફરજ પાડે છે કે, માણસે પોતેજ પોતાને હાથે આ ભેદો ઉકેલી વાંચવા. કોઈપણ બીજા આઈતી રીતે તે ભેદો તે મેળવી શકે નહિ. જેથી માણસને જીવવાની ઇચ્છા છે તેણે પોતાનો ખોરાક પોતાને હાથેજ લેવો જોઈએ. આ તો કુદરતનો એક સાદો કાયદો છે, અને એજ કાયદો ચઢતી જાંઘળી ભોગવવા માટે પણ લાગુ પડે છે. જે માણસને જીવી કામ કરવું છે તેને બચ્ચાંની માફક

અમર્યાથી ખેરાક આખી શકાતો નથી—તેણે તો પોતાને હાથેજ તે ખાવો જોઈએ.

[ઉપલા પેરેગ્રાફમાં જે કીમીયા વિષે જણાવવામાં આવ્યું છે તે કીમીયું હલકી ધાતુને ચઢતી ધાતુમાં ફેરવવાના દુન્નર માટે નહિ, પણ આદમીમાં જનવરી ખવાસને બદલી શુદ્ધ ઇશ્વરી ગુણમાં બદલવાને લગતા દુન્નરને લગતી ક્રિયા સમજવી.]

“ માર્ગ ઉપર પ્રકાશ ” ના થોડાક ભાગને હું લગાર નવી અને ખુદલી સાદી ભાષામાં લખવાનો ઇરાદો રાખું છું ; પણ તે મારી પ્રાથેશ કાંઈખી રીતે એ બાબત સમજાવવાને ફાવી શકશે કે નહિ તે હું કહી શકતી નથી. એક બેહેરા અને મુંઝા માણસ આગળ કાંઈ એક સત્ય વધારે ખુદલું કરી સમજાવવાને જો કોઈ ભણેલો ભાષાશાસ્ત્રી જે શબ્દોમાં તે સત્ય છુપાયતું છે તે શબ્દોનાં સઘળી ભાષાઓમાં અર્થો કરીને તે વાક્યો કહી તેના કાનમાં મોટે સાદે પોકારે તોએ તેનું કાંઈ વગતું નથી. પણ જેઓ બહેરા અને મુંઝા નથી તેઓને સમજવાને તો એકજ ભાષા બસ થશે, અને તેવા સમજી માણસો માટેજ હું પણ મારી આ બાબત લખું છું.

“ માર્ગ ઉપર પ્રકાશ ” ના પેહેલા ભાગમાં આવેલા સૌથી પેહેલાં મુત્રોની અંદર સમાયેલા સાર વાણીઓને સમજવાને મુશ્કેલ થઈ પડ્યો હતો કે જેઓ તે સિવાય તે ચોપડીનો બાકી સઘળો ભાગ સમજી શક્યા હતા.

ગુપ્ત જ્ઞાનમાં દાખલ થવાના સંબંધમાં ચાર ચોક્કસ અને દરાવેલા નિયમો છે. તે ઉંબર સોનેરી દરવાજા બંધ કરે છે ; તોપણ કેટલાક એવા પણ માના પુત હોય છે કે જેઓ તે દરવાજા ઓળખી

આગળ વધે છે અને પેલે પાર જે કાંઈ શ્રેષ્ઠ અને હદ વગરનું છે તે મેળવી શકે છે. વખતના બોહોલા બીસ્તારમાં તો સર્વ કાંઈ તે દરવાજા પસાર કરી જશે. પણ હું એવી ઇચ્છા રાખું છું કે વખત, જે મહાન લભાવનાર છે, તે ઉપર કાળુ નહીં લાવી શકાય એવો નથી. જેઓ વખતના તે ચક્ર ઉપર ભરોસો રાખી બેસે છે, યાને નભરવશ-પણે તેમાં વખત ગાળે છે, તેઓને મારે કાંઈએ કહેવું નથી; પણ બીજાઓ—કે જેઓની સંખ્યા પણ જેમ કેટલાકો મારે છે તેમ થોડી નથી—જેઓ વખતના ચરસાને પાનને ચૂનો લગાડવામાં આવે એવો ટુકો, અને બહોળા આકાશને મુઠ્ઠીમાં સમાય એવો નાનાં સમજે છે, તેઓને માટે હું આ બાબતે તેઓ પુરતી રીતે સમજી શકશે ત્યાં સુધી ફરીથી ને ફરીથી ખુદશી કરતી રહીશ.

“ માર્ગ ઉપર પ્રકાશ ” નાં પેહેલાજ સદા ઉપર જે ચાર સત્યના સૂત્રો યાને વાક્યો લખવામાં આવ્યાં છે તે જે કાંઈ આત્મ જ્ઞાન મેળવવાને ખાહેશ રાખતું હોય તેના સંબંધમાં તેની શરૂઆતની અજમાયેશ યા કસોટીને લગતાં છે. જ્યાં સુધી તે ઉમેદવાર તે પરીક્ષામાંથી પસાર થાય નહિ ત્યાં સુધી તે જ્ઞાનના દરવાજાના અડગરા આગળ પણ આવી શકતો નથી. જ્ઞાન એ માણસનો મોટો વારસો છે : તો પછી શા માટે તેણે તે કાંઈની રસ્તે મેળવવાને કોશેશ કરવી ન જોઈયે ? શોધખોળ કરવાને માટે કાંઈ પ્રયોગશાળા એકલીજ જગ્યા નથી; ઇંગ્રેજી શબ્દ “ સાયન્સ ” યાને હાલમ, એટલે જાણવું એના વર્તમાન કૃદંત Sciens ઉપરથી નીકળ્યો છે ; અને એનો મૂળ ઇંગ્રેજી શબ્દ to discern, to ken, યાને અકલથી પિછાણવું અથવા બેદ સમજવો એ શબ્દને મલતોજ છે. હાલમ તેટલા માટે પદાર્થ (Matter) કે જે ગમે તેવો બારીક અથવા ગુહ્ય હોય તેની સાથેજ કાંઈ તાલુકો રાખી અટકતો નથી. આવો

વિચાર તો ચાલુ જમાનાની એક સુરત સમજમાંથી પેદા થયો છે. ક્ષલમ (Science) એ એક એવો શબ્દ છે કે જેનાં પેદામાં સઘળી જાતનાં જ્ઞાનનો સમાવેશ થઈ જાય છે. રસાયણસાસ્ત્રીની શોધખોળ વિષે સાંભળવું, અને તેમને પદાર્થના બારીકમાં બારીક જાણમાં અવલોકન કરતા જેવા ઘણુંજ ખુશકારક છે ; પણ આ હિપરાંત કાંઈ બીજી જાતનું પણ જ્ઞાન હોય છે, અને દરેક જણ કાંઈ ખાટી ઇંદ્રિયોથી તપાસ લેવાતા અખતરાઓનાં જ્ઞાનમાંજ ખોતાની જ્ઞાન મેળવવાની ઇચ્છાને સંકેતી રાખતા નથી.

દરેક જણ જે કાંઈ મૂર્ખ કે અમાર નથી, અથવા તો એકાદ દુર્બુદ્ધિમાં ચકચૂર નથી, તેને કાંઈક ખ્યાલ હોય છે, અથવા તો કાંઈએ તો કદાચ એકસપણે જાતે શોધેલું હોય છે કે, આપણી ખાટી ઇંદ્રિયોથી થતા જ્ઞાનમાં બીજી કાંઈ બારીક જ્ઞાન ઇંદ્રિયો છુપાયેલી છે ; આમાં કાંઈ વિચિત્ર કે નવાઈ જેવું કાંઈજ નથી ; જે આપણે કુદરતનું અવલોકન કરીએ તો આપણને માલમ પડશે કે જે કાંઈ ચીજ સાધારણ નજરે પડે છે તેનાં ભિત્તરમાં પણ તે ચીજથી કાંઈ વધારે અગત્યનું છુપાયેલું જણાશે. સૂક્ષ્મદર્શક યંત્ર આપણી નજર આગળ ગોચા નવી દુનિયા ખુલી કરે છે ; પણ જે બારીકમાં બારીક પદાર્થ સૂક્ષ્મદર્શક યંત્ર વડે દ્રષ્ટિએ પડે છે તે બારીક રજકણમાં વળી કાંઈ બીજી એથી વધારે બારીકી અને ભેદ છે કે જે કાંઈ પણ યંત્રથી ખુલતો નથી.

આખું જગત તેના ખાટી પદાર્થો સુધમાં તે મધે વસતા એક અંતર જગત (અંતરીક્ષ) થી છુપેલું અને પ્રકાશિત રહેલું છે. અંતર જગતને કાંઈ સેતારાઓને લગતું અંબલ ભુવન (આકાશી દુનિયાં) કહે છે, અને તે એક સાધારણ લાગુ પડતો ખોલ છે,

કારણ કે એ આકાશી ભુવન સેતારાથી ભરપુર છે ; પણ લોક નામનો દિલસુદ્ધ કહે છે તેમ સેતારાઓ પ્રકાશિત ચીજ છે અને તેમાંથી પોતાની મેળે રોશની નીકળે છે, તેથી કરીને સેતારાઓનો આ જાતી રોશની આપવાનો ગુણ ધરાવતો જે સૂક્ષ્મ પદાર્થ છે તેને પણ ‘ ઍસ્ત્રલ ’ યાને સેતારાઓને લગતો પદાર્થ કહે છે, કારણ કે તે સૂક્ષ્મ પદાર્થ નિહાલવાને જેઓને આંખ છે તેઓને તે શોધવા દીવો લેવાની જરૂર પડતી નથી. વળી સેતારો (Star) શબ્દ, એંગ્લો સેક્ષન Stir-va શબ્દ ઉપરથી નીકળ્યો છે, જેનો અર્થ ‘આગળ ચાલવું,’ ‘હાલવું’ એવો થાય છે, અને બેશક આપણી બહાર પ્રકટ થતી જીવંતીને દિલચાલ કરાવનાર ધણી તો અંદરની જીવંતી છે, જેમ કે બોલવાને માટે હોઠની દિલચાલ ભેગની આગા હેઠળજ થાય છે. તેથી કરીને ઍસ્ત્રલ (આકાશી) ભુવન કાંઈ સદંતર લાગુ પડતો અને બંધ બેસતો શબ્દ નથી, છતાં હાલના મારાં કામને માટે તેજ શબ્દ વાપરવાને હું સંતોષ પકડીશ.

આખું “ માર્ગ ઉપર પ્રકાશ ” પુસ્તક, ઍસ્ત્રલ (આકાશી) બેદ છે, અને તે બેદ જે કોઈ ઍસ્ત્રલ નજરથી વાંચશે તેનેજ સમજશે અને એનું શિક્ષણ પણ મૂખ્ય કરીને ઍસ્ત્રલ જીવંતી કેળવી વધારવાને ખાતરજ છે. જ્યાં સુધી એવી જીવંતી કેળવવા માટેનું પેહલું પગલું ભરવામાં આવે નહિ ત્યાં સુધી અચૂક બશારત (Intuition) મેળવવી મુશ્કેલ છે. અને આ સ્પષ્ટ અને ચોક્કસ બશારત તેજ ખરાં જ્ઞાનનું સ્વરૂપ છે કે જે વડે માણસ ઝડપથી પોતાને ંજી અને ઉત્તમ ધામે પોતાની સાવધ કોશિશના દરમ્યાનમાં પહોંચવાને શક્તિવાન થાય છે. જેઓ ખરૂં કામ બજાવવાને ખાહેશ રાખે છે તેઓને અખ્તરાઓ કરી જ્ઞાન મેળવવાની રીત ધણી કંટાળા ભરેલી લાગે છે. જે પ્રમાણે એક મક્કમ કારીગર કામ કરતી

વખતે પોતાનાં હથિયારો ગમે તેવાં વજનદાર કે અગવડભર્યાં હોય તે છતાં મક્કમ રીતે પકડી પોતાનું કામ કરે છે, તેમ જે કોઈ આક્રમક અતંદ્રિષ્ટી જ્ઞાન મેળવે છે તે તો અતીશય સેતાત્રીથી દરેક જ્ઞાનનું જ્ઞાન કેવળ પોતાની મરજીનાં બળ વડે મેળવે છે : ખરો કારીગર દરેક ઓળંગરને તપાસવા બેસતો નથી, પણ જે કાંઈ તેને વધારે લાગુ પડતું દેખાય છે તેને તે કામમાં લે છે.

“માર્ગ ઉપર પ્રકાશ” મધેના સર્વે નિયમો સઘળા શિષ્યો માટે લખવામાં આવ્યા છે. પણ તે ફક્ત એવા ચલાઓ માટેજ લખવામાં આવ્યા છે કે જેઓ આ “જ્ઞાન લે” છે. જે ક્રાંતિ આ શાળાના અભ્યાસીઓ છે તેઓનેજ આ નિયમો કાંઈ પણ ઉપયોગના કે લાભકારક છે, બીજાઓને નહિ.

સઘળાઓ જેઓ આત્મ જ્ઞાન માટે ગંભીર ઇચ્છા રાખે છે, તેઓને હું પેદેલાં કહું છું કે—જ્ઞાન લ્યો. જેઓ તે પ્રમાણે વર્તેશે તેમનેજ તે જ્ઞાન આપવામાં આવશે. તેટલા માટે હવે વધુ વાર વાટ જોતાં થોભવું ફાકટ છે. સહેજ વારમાં વખત તમારી આગળથી પસાર થઈ જશે અને પછવાડેનાં વર્ષોમાં કાંઈ પણ જ્ઞાનની શક્તિ તમારામાં રહેશે નહિ. તેટલા માટે જેઓને આત્મજ્ઞાન સંપાદન કરવા માટે ખરેખરી બૂન કે તરસ હોય તેઓને હું કહું છું કે આ નિયમો પ્રમાણે વર્તો.

આ નિયમો કાંઈ મારે હાથે ઘડી કાઢેલા કે ઉપજાવેલા નથી. જે પ્રમાણે પૃથ્વી અને તેની વાતાવરણને દોરવવાને કુદરતી કાયદાઓ હસ્તીમાં છે, તેજ પ્રમાણે ચડતી કુદરતના કાયદાઓ જે લેનાં શ્રેષ્ઠ ભુવન ઉપર કેવળ હસ્તી મોગવે છે તેઓના સત્યાને શબ્દોમાં હું ગોઠવું છું.

આ ચાર વાક્યો અથવા સૂત્રોમાં જે ઇન્દ્રિયો માટે બોલવામાં આવ્યું છે તે અંશલ યાને અંતર-ઇન્દ્રિયો છે.

જ્યાં સુધી દુઃખ અને દલગીરી અને નાઉમેદીથી એક માણસ સધારણ માણસની જીંદગીની પેલીમેર હંકરાઈ ગયો ન હોય ત્યાં સુધી તે હદ વગરના આત્માની રોશની જેવાને ખાદેશ રાખે નહીં. પેહેલાં તો તે મોજશોખ ભોગવી તેની ઇચ્છા પૂરી કરે છે, પછી દુઃખનું ભરણું ભરી આપે છે—અને ત્યાર પછીજ આખરે તેની આંખો આંસુ વિનાની થાય છે.

જે કે હું સારી પેઠે જાણું છું કે ઘણાકે જેઓ ભિત્તરની જીંદગીમાંથી આવતા વિચારોની દીલસોજીમાં છે તેઓ પણ ઉપત્તી વિનાની સચ્ચાઈ વિષે ના પાડશે, તોપણ આ ખરી હકીકત છે. અંશલ ઇન્દ્રિની નજરથી જોવું તે એક ચપળતાનું એવું તો સ્વરૂપ છે કે તે આપણને જલદી સમજવું મુશ્કેલ છે. વિદ્વાનો સારી પેઠે જાણે છે કે જે કોઈ બાળક પોતાની નજરને પોતાના તાબામાં રાખે છે અને સઘળું વિચારથી કામ કરે છે તે કેવાં કેવાં ચમત્કારીક કામો કરી બળવે છે. તેવોજ ચમત્કાર બચ્ચીત આપણી દરેક ઇન્દ્રિ કરી શકે છે, પણ અહીં નજરને દાખમાં રાખવાનું કામ બહુ ભારી કોશિશ જેવું છે. તે છતાં બચ્ચું અચેત રીતે કેવળ પોતાની ઉતરી આવેલો આદતથી તે કામ કરે છે. જે પ્રમાણે આપણે એકાદ ટેકરી ઉપર ચઢવાને જે જાતી શ્રમ અને હાલચાલ કાઢ્યાં હોય તે હાલચાલની યાદ એકાદ વર્ષ પછી આવતી નથી, તે પ્રમાણે કાંઈક જ્ઞાન જે કોઈમાં હાલમાં છે તે મેળવવા માટે આગળ તેણે કેવો પ્રયત્ન કર્યો હતો તેની તેને ખબર પણ નથી. એમ યાદ જતી રહેવાનું કારણ એજ છે કે

આપણે ઘણી જડવાદી જીંદગી ગુજારીએ છીએ. તે માટેનું જ્ઞાન અંગજ્ઞાન થઈ ગયું છે.

આપણી ઐત્સલ્ય યાને આકાશી જીંદગી માટે તદ્દન જૂદીજ વાત છે. કાંઈ જમાના વહી ગયા ત્યારથી માણસે એ ઐત્સલ્ય ઇત્રીનાં જ્ઞાન માટે થોડુંજ ધ્યાન આપ્યું છે—એટલું તો થોડું ધ્યાન આપ્યું છે કે તે જ્ઞાન આખરે તેના વપરાસમાંથી નીકળી ગયું છે. ખરી વાત છે કે દરેક ઉત્તરિમાં સેતારો ઉગે છે અને માણસ થોડી કે ઘણી મૂખાંઈ અને ગભરાટમાં કબુલ કરે છે કે તે હયાત છે એવું તે સમજે છે, પણ વારે ઘડીએ તેટલું પણ તે કબુલ રાખતો નથી, અને પોતે જડવાદી હોવાથી તે એક એવું તો પ્રાણી બને છે કે જે ખુદ પોતાની રોશની જોઈ શકતું નથી, એક પ્રાણી કે જે નાશવંત છે, એક પ્રાણી કે જેને મીનોઈ યાને ગુપ્ત ઇન્દ્રિયો અને શક્તિ હોવા છતાં તે અલૌકિક બક્ષેશોનો ઉપયોગ કરી શકતું નથી. આવી હાલત છે, અને તેને અજ્ઞાન-પાણીની આદન એટલી મફત કીધી છે કે હમાણા કોઈ પણ શખ્સ અતંદુષ્ટિથી જોવાને શક્તિવાન થશે નહિ, સિવાય કે વેદના તેની ખાફી આંખોને નહિ જોતી કરે, એટલુંજ નહિ પણ આંસુ વગરની યાને જીંદગીના સુખ દુઃખથી થતા ખતલસાટ વગરની કરે. આંસુ વિનાના થવું એટલે સાધારણ મનુષ્ય ખવાસના સંબંધમાં આવવું અને તેને જીતી લેવો, અને એવી એક સમતા અથવા ધૈર્યના ધરાવવી કે કાંઈ પણ અંગત લાગણીથી તેનો ખતલસાટ થાય નહિ. એની મતલબ એમ નથી કે આપણે સખ્ત હયાનાં થવું, કે ખેડર, ખેડર, અને ખેદિલ થવું. એનો અર્થ એમ નથી કે દલગીરીની લાગણી ઘડી જાય છે કે જેથી કરીને દુઃખી થતો જીવાતમા કાંઈ વધારે દુઃખ

સોસવાને ગોયા અશક્ત થઇ ગયો હોય એવો દેખાય. એની મતલબ એમ નથી કે ઘડપણનાં જેવી મંદ લાગણી થઇ જવી, કે જ્યારે જીવન તત્વ લગાર ધસાઇ ગયેલું હોવાથી જુસ્સાઓની લાગણી પણ સુસ્ત થઇ જાય છે. આ હાલતો મધેની એક પણ હાલત ચેલાને નકામી છે ; અને જો એ હાલતો મધેની એક પણ હૈયાતી ભોગવતી હોય તો જ્ઞાન માર્ગમાં દાખલ થવાની આગમચ તેને જીતી લેવી જોઈએ. જે કોઇ આપમતલબી હોય, અને અહંકારી યાને હુંપદ ધરાવતો હોય, તેજ સખ્ત હૈયું રાખે છે, પણ તેવા શખ્સની સનમુખ તો જ્ઞાનનો દરવાજો હમેશાં બંધ છે. એકદરપણુ તો જે કોઇ મૂર્ખ અને ખોટો ફિલસુફ હોય તે ધરાવે છે ; જેમના ઢીલાપણા અને હિચકારાપણાને લીધે તેઓ માત્ર એક પૂતળાં સરખાં છે, તેઓમાં હૈયાતીનાં ખરા તત્વ સામે હિમ્મતથી ઉભુ રહેવાની શક્તિ નથી. જ્યારે દુઃખ અથવા દલગીરી ખમવાની લાગણીને ધસી નાખે છે ત્યારે ઘડપણના વખતમાં જેમ મરદ ઓરતો અનુભવે છે તેને અનુસરતીજ એક સુસ્ત લાગણી નીપજે છે. એવી હાલત જ્ઞાન માર્ગમાં દાખલ થવાને અશક્ત બનાવે છે, કારણ કે પેહેલુંજ પગલું જે ભરવાનું છે તે તો મુશ્કેલીનું કામ છે, અને તેટલા માટે તેની આરંભ કરવાની કાશેશ કરવાને માટે પણ એક મજબુત અને તંદરોસ્ત માણસની જરૂર છે.

અંડગર ઍલન પો નામના ફિલસુફે જે કહ્યું છે તે ખરૂંજ છે કે, આંખો ગોયા જે મહેલમાં આપણો જીવ વસે છે તે મહેલની બારીઓ જેવી છે. મૂળ વાકયના અર્થનો સાધારણ જખાનમાં આ સમજ લગભગ ખુલાસો કરે છે. જો દલગીરી, ત્રિહિક, નાઉમેદી, અથવા ખુશી જીવને હીલવે યાને ધુળવે, અથવા તેમાં ખળભળાટ મચાવે, તો જીવ ઉપર આત્માની જે છાપ

પડે છે, યાને જીવ આત્માના આશરો હેઠળ જે ચાલુ મીનોષ્ઠ જ્ઞાન મેળવે છે, તે જ્ઞાન જીવના દ્વાયથી છુટી જાય છે, અને જિંદગીની ભીનાશ, યાને સુખ દુઃખથી ઉપજતી લાગણીઓ ઉભરી આવે છે, કે જે ઇન્દ્રિયોના ખળભળાટમાં જ્ઞાન હુળી જાય છે. સંબંધ અંધકાર જેવું થઈ જાય છે, બારિયો અંધારો પડી જાય છે, અને તેથી રોશની અથવા જ્ઞાન નિરૂપયોગી થઈ પડે છે. આ બાબદ એક ખરી હાલતને લગતીજ છે, કે જેમા જો એક માણસ એક ઉભી ટેકરીની કિનારી ઉપર કાંઈ એકાએક ઉપજેલી લાગણીથી પોતાનું જોર ખેંચી દે છે તો જરૂર નીચે પડે છે. કુદરત ગુરૂત્વાકર્ષણને કાયદે જે મદદ આપે છે તે બેચું શરીરનું વજન અથવા સમતોલપણું ફક્ત લયભરેલી જગ્યામાંજ નહિ, પણ સાદી સપાટ જગ્યા ઉપર પણ સાચવવું જોઈએ. તેજ પ્રમાણે જીવની બાબદમાં પણ છે. જીવ આપણાં પ્રકટ થયેલાં શરીર અને દૂર ચમકતો આપણો તેજસ્વી આત્મા એ બેની વચ્ચે એક કડી જેવો છે. તે આત્મા એવી એક શાંત જગ્યાએ પ્રકાશે છે કે જ્યાંની હવાને કુદરતનો કાંઈ પણ ખળભળાટ હીલવી શકતો નથી, અને તે હમેશાં શાંતજ રહે છે. પણ જીવ—જો કે જીવ અને આત્મા એકજ તત્ત્વના બે ભાગ હોવા છતાં શાંત આત્મા સાથનો પોતાનો સંબંધ છોડી દે છે, યાને આત્માથી ઉપજતાં જ્ઞાનથી બેખબર થઈ જાય છે; અને જીવનો આત્મા સાથનો સંબંધ જીરૂસા અથવા ખળભળાટથી છુટી જાય છે. સુખ અથવા દુઃખ ખમવાથી એક જીવન ધ્વનિ ઉત્પન્ન થાય છે, કે જે માણસને મનથી એક જીવન તત્ત્વ છે. હવે જ્યારે એક ચેતો પોતાને કેળવવા માટે જ્ઞાન માર્ગમાં દાખલ થાય છે ત્યારે તેની આ ઉભરી આવતી લાગણીઓ કાંઈ ઓછી થતી નથી, પણ ઓર વધે છે. તેના બળની

આ પેહેલીજ પરીક્ષા છે ; ખીજાં માણસો કરતાં તેને (ચેલાને) વધારે તિક્ષ્ણ રીતે દુઃખ ખમવું કે મગ્ગ ભોગવવી પડે છે, કે કાંઈ વેદવું પડે છે, છતાં તેણે પોતાને હાથે પોતાને માથે એક દરજ્જા ઉપાડી લીધી છે, કે જે દરજ્જા ખીજાં માણસોને મારે હજી આવી નથી. તે દરજ્જા એ છે કે, આ સધળા અનુભવો ભોગવવા કે વેદવા છતાં પોતાના નીમેલા ઠરાવથી હઠી જવું નહિ, પેહેલાંજ પગથિયાંમાં ચેલો ગોચા પોતાના મોઢામાં પોતાને હાથેજ લગામ ધાલે છે, અને તેને જોરથી પકડી રાખે છે, કે જેવો અંકુશ ખીજાં પરભાઈ માણસ ચેલા ઉપર રાખી શકે નહિ.

આ પોથીનાં પેહેલાં ચાર વાકયો આત્મ જ્ઞાનની ખીલવણી કરવાને લગતાંજ માત્ર છે. આ ચોપડીનો હવે પછી આવતો ભાગ સાધારણ બુધ્ધિથી સમજવામાં આવે તે ઉપરાંત કાંઈ ખરેખર ચઢતાં જ્ઞાનથી સમજમાં ઉતરે, યાને એ ચોપડી સાધારણ જ્ઞાનની ચોપડી કરતાં કાંઈક વધારે ઉંડા અભ્યાસ મારે અનુભવિક પુસ્તક તરીકે વંચાય, તે અગાઉ કેટલેક દરજ્જાને અંતર્જ્ઞાનની ખીલવણી કરવી જોઈયે, યાને તે માર્ગમાં ઉતરવું જોઈયે.

મહાન ગુણ આશ્રમ મધેના એકમાં દાખલ થનારનાં શરૂઆતના વર્ષમાં ચાર ક્રિયાઓ કરવામાં આવે છે, અને તે ચાર ક્રિયાઓ કાંઈજ નહિ પણ ખરેખર મૂળ મતલબમાં અત્રે જણાવેલાં ચાર વાકયોની મતલબ દર્શાવે છે. તે ક્રિયાઓ ફક્ત એક શિખાઉ ચેલાને લગતી છે, કારણ કે તે શરૂઆતની સેવા છે. પણ જ્યારે એવું સમજવામાં આવશે કે આ સધલી ક્રિયાઓ જાતી-ભોગ આપવાને લગતી છે ત્યારે તે બતાવશે કે એક ચેલો થવું કેટલું જોખમ ભરેલું છે. તે મધેની પેહેલી તે એજ કે જે વિષ

હું અત્રે જોહું છું. ખારીકમાં ખારીક અને નાદર સુખ એન, કડવામાં કડવું દુઃખ, નુકસાન અને નાઉમેદીના સંતાપ, વગેરે બનાવો તે એલાના ધુન્નતા જીવ સનમુખ લાવવામાં આવે છે કે જે જીવ હજી તો અજ્ઞાનપણાના અંધારામાંજ છે, અને જેણે રોશની યાને જ્ઞાન મેળવ્યું નથી, અને જે એક આંધળાં માણસ જેવો લાગ્યાર છે : અને જ્યાં સુધી આ સુખ દુઃખથી ઉપજતા ધુન્નરા-ઓ શાંતિથી અને ધીરજથી ખમવામાં આવે નહિ, ત્યાં સુધી મીનોછ જ્ઞાનની શક્તિઓ તે એલામાં ખીલતી નથી. કુદરતનો નિયમ દયાથી ભરેલો છે, કારણ કે જેઓ તૈયાર થયા વગર યાને મનની કેવળ શુદ્ધિ કર્યા વગર ભુવા પ્રેત સંજંધી અંતર્જગતમાં માથુ મારે છે તેઓ ચઢતી કુદરતનો નિયમ તોડનારાં છે. જેઓ કુદરતના નિયમો તોડે છે તેઓ શારીરીક યાને ગેતીને લગતી તદ્દરસ્તી ગુમાવે છે ; જેઓ અંતર્જગતના નિયમોનો અનાદર કરે છે તેઓ પોતાની રહાની તનદરૈસ્તી ખોળે છે.

જેઓ આ પ્રમાણે સાવચેતી વિના કુદરતના નિયમોમાં માથું મારી અટકી પડ્યાં છે તેઓ “ મિડિયમ ” (ભુવા)ને નાંમે ઝાળખાય છે. તેઓ દિવાના બને છે, કે આપઘાત કરે છે, કે એવાંજ અતીતિભર્યાં કંગાળ આદમી બને છે. વારે ઘડીયે તેઓ જે ચીજ પોતે પોતાની આંખે જોયેલી હોય છે તે ચીજને માટે પણ શક સુખેહ લાવે છે અને નાસ્તિક જેવાં થઇ જાય છે. પણ એક્ષો આ ખીકટ અને જોખમભર્યાં માર્ગમાં દાખલ થાય અને અંતઃક દુનિયામાં વસી કામ કરતા રહો જેઓને પોત્તને તેમજ પોતાની આસપાસની શક્તિઓ કાણુમાં રાખવાનું જ્ઞાન હોવાથી મહાત્મા કહેવામાં આવે છે, તેઓની સન્મુખ ઉભો રહેવાને પ્રયત્ન કરે, તે અગાઉ તેને પોતાની ઉપર પોતાનો સંપૂર્ણ કાણુ મેળવવાની ફરજ પાડવામાં આવે છે.

જીવ જ્યારે સુખ-દુઃખથી ઉપજતી લાગણીઓના સહવાસમાં રહે છે ત્યારે તેની હાલત અસ્થિર અને ધુળતી હોય છે, પણ જ્યારે તે સંપૂર્ણ આત્મજ્ઞાનનાં ખ્યાલમાં ઝમોળાયેલો રહે છે ત્યારે તેની હાલત સ્થિર હોય છે. આ બાબદનો ખુલાસો એથી વધારે ખુલ્લી રીતે થઈ શકતો નથી; કારણ કે એ ખુલાસો પણ ખાફી બુદ્ધિની સમજને અર્થે છે—અંતર્જ્ઞાન (Intuition) ની સમજ માટે નહિ—કારણ કે માણસનાં આ પ્રકારનાં જ્ઞાન અને જ્ઞાન દર્શાવવા માટે તો કાંઈ વર્ણી જુદાજ શબ્દકોષની જરૂર છે. ઉપર વર્ણવેલા “સ્થિર” શબ્દને “એક જગાએ ઠરેલો” એવા આપણે લેખીશું. ચલત્રિચલ થતી ખાફી ઇંદ્રિયોથી ઉપજતી લાગણીઓમાં એક જગાએ ઠરી શાંત રહે એવી હાલત આવતીજ નથી, કારણ કે હેરફેર અથવા અસ્થિરપણું એ ચલત્રિચલ થતી ધ્વનિનો કાયદોજ છે. એનાએ શીખવાની પેહેલી બાબદ તો આજ છે. ખાફી જગતના બોહોલા દરિયામાંથી પસાર થઈ જતા અગણિત જનાવો માટે થોભીને રડવું, કકળવું, કે સંતાપ કરવો ફેકટ છે.

બુલવર લીટને એક બાબદ જે ઘણી સારી રીતે દર્શાવેલી છે તે એ છે કે, બાતેન માર્ગમાં દાખલ થતા શિખાઉ એનાના પેહેલાજ અનુભવમાં નહિ ખમાય એવી ઉદાસીનતા આવે છે. દુનિયાનાં પોકળપણુનો તેને સહજ જાસ થાય છે અને તેને દુનિયાનો ફેકટ ધસડોરો અને તે મધેની જાંદગી એક ફેકટ વહીત્રાં જેવી લાગે છે. બેકયાસ ઇશ્વર માટે તેના પેહેલાજ ખરેખરા વિચારથી આ પ્રમાણેનો જાસ તેની ઉપર થાય છે. એલો પોતાના ચઢતા ગુણોના વર્ણવી ન શકાય એવા ભેદો માટે તલાશ કરે છે, અથવા તલાશ કરવાની કોશિશ કરે છે, તે વખતથીજ તે ખુદ પોતાને હાથેજ કુદરતની શરૂઆતની કસોટીમાં દાખલ થાય છે. કદાચ એક

પલભર વખતના અરસામાં તેની નજર આગળ સુખ અને દુઃખ બન્નેનો ભેદ ખુલ્લી ગય છે; અને તેટલો ટુકો અનુભવ પણ દુનિયાની માયા અને હવસમાંથી તેને કેટલેક દરજ્જે છુટો કરે છે. ઉંચ જીંદગીને અનુભવ ગમે એટલો થોડી વાર પણ તેને મલ્યા છે; અને દુનિયાની નાપાયદારી અને સઘળા દેખાતા દેખાવોના પોકળપણના ખ્યાલથી મઢેલી તેની ચાલુ દેયાતીમાં તે પોતાના દિવસો ગુળરે છે. આવાજ ખ્યાલોનું ગુંગળાવનાર સ્વપ્ન સુત્રવર લીટનનાં “જનોની” નામના પુસ્તકમાં દર્શાવેલા શાગેદને ભેટયું હતું; અને વળી જનોની પોતે—જેને ઘણું સત્ય શીખાડવામાં આવ્યું હતું અને ઘણીએક શક્તિ બદલામાં આવી હતી—તે પણ તે ઉંખરમાં ખરેખર દાખલ થયો હતો નહિ કે જ્યાં દેહશત અને ઉમેદ, ના-ઉમેદી અને ખુશાલી, એક પલે જાણે ખરેખરીજ હોય એમ દેખાય, અને બીજી પલે તેજ હાલતો કેવળ કલ્પનાના સ્વરૂપો હોય એમ જણાય.

આ શરૂઆતની કસોટી વારેવાર ખુદ આપણી પોતાની જીંદગી પણ આપણી ઉપર લાવે છે. જે પ્રમાણે એકાદ પ્રયોગશાળામાં શિષ્યને કાંઈ હુન્નર શિખાડતાં ગુરૂ પોતે શિષ્ય કરતાં વધારે શિષ્યે છે, તેમ જીંદગી ઉપર આપણે કાબુ મેળવ્યા પછી પાછા તે સારી રીતે શીખવાને આપણે દુનિયામાં પાછા ફરિયે છિયે. કેટલાંક માણસો પ્રકટીકરણને કાયદે જ્ઞાનના દરવાજાની એટલાં તો નજદીક આવે છે કે તેમની ખુદ જીંદગીજ તે જ્ઞાન માટે તેઓને તૈયાર કરે છે, અને ભેવા દાખલામાં બીજા ત્રાહિત આદમીને તે દુઃખભર્યા દરવાજે તેઓ માટે ખોલવો પડતો નથી. શરીરની આ રચના ઘણીજ તિવ્ર, બળવાન, અને જીવન ખુશાલીવાળી હોવી જોઈએ. ત્યાર પછી તે રચનામાં દુઃખ દાખલ થાય છે.

અને તે પોતાની મોટી ફરજ બજાવે છે. આવી પ્રકૃતિ અથવા ખવાસનાં માણસ ઉપર દુઃખના બહુ તીણા ધા પડવા માંડે છે, તે ક્યાં સુધી કે આખરે તેના ભાનના અચેતનપણા મધેથી, અને તેની ભિત્તરની જીવન શક્તિની જરકતથી, શાંતિની લહેર પ્રકટ થાય છે. ત્યાર પછી દુઃખથી થતી વેદના ઓછી થવા માંડે છે. તેનો લજ્જળજીવ ખવાસ તો હજી સંતાપશેજ, તે છતાં તેનો જીવ હવે સગાર છુટો થયો છે, અને મોકળો થઈ ઉભો છે, અને જીવંતીને વધારે શ્રેષ્ઠતા તરફ દોરવે છે. જેઓ વખતને આધીન છે અને તેના વિસ્તારમાં હજીવે હજીવે આગળ વધે છે તેઓ અતિ લાંબા સુખ-દુઃખથી ભેળાયેલા રોહમાંથી પસાર થાય છે. તેઓ પોતાની ખુદીના સાપને મજબુતીથી હાથમાં પકડી કચડી નાંખી પોતે ધ્રુવરી બની જવાની હિમ્મત કરતા નથી; પણ તરેહવાર અનુભવોથી રીઝાતા કે મુંઝાતા અને ઉલટા ઉલટી બાળુઓથી પડતી ધકામુકીથી રીજતાં પસાર થવાનું પસંદ કરે છે.

વખતને આધીન થયેલા મનુષ્યોમાંથી કોઈ જ્યારે આત્મ-જ્ઞાનના માર્ગમાં દાખલ થવાનો ઠરાવ કરે છે, ત્યારે તેણે બજાવવાનું પેહેલું કામ આજ છે. જે ખુદ તેની પોતાની જીવંતીએજ તેને એ બાબદ શીખાડી ન હોય, જે તે પોતેજ એ બાબદ પોતાને શીખાડવાને મજબુત ન હોય, અને જે તેને એકાદ ગુરૂ પાસે મદદ માંગવાની શક્તિ હોય, તો “જનોની”માં દર્શાવેલી આ દહેશત ભરેલી કસોટી તેની ઉપર મુકવામાં આવે છે. તેની આમ તેમ ડોળતી જીવંતી પલભર સ્થિર થઈ જાય છે; અને પેહેલીજ નજરે તેને દેખાતા નીરસ્તતા ગારના ભયભીત દેખાવની સામે તેને ટકી રહેવાની દર્જ પડે છે. જ્યાં સુધી તે આ ભયભીત ગારમાં રહી શાંતિ મેળવવાનું શીખ્યો નથી ત્યાં સુધી તેની આંખો આંસુ વગરની થવી મુશ્કેલ છે.

“ તારા કાન સાંભળી શકે તે આગમજ તેઓએ પોતાની સાંભળવાની શક્તિ ખોઈ દીધેલી હોવી જોઈએ.”

“ માર્ગ ઉપર પ્રકાશ ” નાં પેદાશ ચાર સૂત્રો જે કે મતલબમાં વિચિત્ર છતાં તેઓ એક સિવાય આખી ચોપડીમાં ધણાજ અગત્યનાં એટલાજ માટે છે કે તેઓમાં મીનોષ માર્ગ ઉત્પન્ન કરવાનો, ઐશ્વર્ય માણસનો ખુદ પેદા કરવાના અર્કનો, જીવતો કાયદો દસ્તી બોગવે છે. અને માત્ર ઐશ્વર્ય (આકાશી) અથવા સ્વપ્રકાશીત ભાનમાંજ હવે પછીથી આવતા નિયમોનો કાંઈ જીવતો અર્થ અથવા મતલબ નીકળે છે. એક વખત મીનોષ ધંદિયોનું જ્ઞાન એક આદમીને થયું કે પછી તે જોઈક તે જ્ઞાન પોતાના વપરાશમાં લેવાનું શરૂ કરે છે, અને તે જ્ઞાનનો ઉપયોગ કેવા કરવો તે હવે પછીના આવતા નિયમો સૂચવે છે. જેઓ કાગળો ઉપર આ નિયમો છાપેલા વાંચે છે તેઓના ઉપયોગ અને લાભને ખાતરજ હું આ પ્રમાણે બોલું છું; પણ જ્યારે તે નિયમો કોઈ માણસનાં હંધામાં કે જીંદગીમાં અચુક રીતે કાતરાઈ રહે છે ત્યારે તો તેઓ આદમીને કેવળ લાભકારક, વિચિત્ર કે આત્મ તત્વ વિદ્યાને લગતા દેખાય છે, એટલુંજ નહિ, પણ તેની જીંદગી દરમ્યાન તે ખરેખર હકીકત દર્શાવનારા અને દેખીતા બનાવ જેવા થઈ પડે છે, કે જે તેને સંપાદન કરવાના છે અને અનુભવવાના છે.

મોજુદ આશ્રમની મકતબનાં દરેક મોટાં દિવાનખાનામાં આ ચાર નિયમો લખી રાખવામાં આવ્યા છે. આ શબ્દો દરેક ચેલાને માટે છે, પછી તે પોતાની કોશિશમાં શૈસ્ટની માફક પોતાનો જીવ સેતાનને હવાલે કરે; હંમલેટની માફક

પોતાની કસોટીની જંગમાં હાડમાર થાય ; કે ફત્તેહથી હદ ઓળંગી આગળ વધે. એક માણસજ નેકી અને બહી વચ્ચે પસંદગી કરે ; જ્યાં સુધી માણસામ્રાજ્ય પોહોંચ્યું નથી ત્યાં સુધી તેટલું પણ કાંઈ કરી શકે નહિ, કારણ કે એક બચ્ચું અથવા એક જંગલી હેવાન એક પસંદગી કરે નહિ. તેજ હકીકત ચેલાની છે ; એ રસ્તા વચ્ચે એકની પસંદગી કરે તે અગાઉ તેણે ચેલો થયું જોઈએ. પોતાને ચેલો બનાવવાની, યાને પોતાને નવો જન્મ આપવાના કામની, કોરોશ તેણે પોતેજ કાંઈ પણ ગુરૂ વગર કરવી જોઈએ. જ્યાં સુધી ઉપલા ચાર નિયમો શીખવામાં આવતા નથી ત્યાં સુધી કાંઈ પણ ગુરૂ તેને કાંઈ પણ ખપમાં આવી શકતો નથી ; અને તેટલાજ માટે જે ખરા ગુરૂઓ છે તેઓ ગોલા આપણાથી વેગળા છે અને આપણને મલી આવતા નથી. જ્યાં સુધી આ ચાર નિયમો શીખવામાં આવે નહિ ત્યાં સુધી આ ખરેખરા મોટા શિક્ષકો—પછી તે શિક્ષકો ખરી મોહબતના, સત્તાના કે વામમાર્ગનાં અધિકારિયો હોય—તેઓ કશી અસર કાઢને પણ કરી શકતા નથી.

આંસુ, જેમ મેં ઉપર કહ્યું તેમ, જીંદગીનો બીનાસ યાને સુખ-દુઃખની લાગણીથી ઉપજતો ખળભળાટ છે. અંત-જંગત અથવા મીનોહ દુનિયામાં આંખો જોવાને શક્તિવાન થાય તે અગાઉ જીવે આત્માની સાધારણ ખળભળાટ કરતી લાગ-ણીઓને એક કોરે મુકલી હોવી જોઈએ, અને કાંઈ પણ આક્રમક સુદ્ધાં સમાધાનીમાં ખલલ ન થાય એવા સ્થિર અને શાંત જીવ થયલો હોવો જોઈએ.

ગુરૂઓનો આવાજ તો દુનિયામાં ચાલુજ છે ; પણ તે આવાજ તેજ શખ્સો સાંભળી શકે છે કે જેઓના કાન અંગત યાને

બતી મતલબી લાગણીયોને ઉશ્કેરનારા શબ્દો સાંભળવાને ગોચર બહેરા જેવા થતા બન્ય છે. હાસ્યથી તેનું હૈયું હલકું થતું નથી, ગુસ્સાથી તેને રીસ ચઢતી નથી, નરમ શબ્દો તેને આરામ આપતા નથી. કારણ કે જે કાંઈ ભિત્તરમાં છે, અને કાન જેમાં દાખલ થવાના દરવાજા સમાન છે, તે ભિત્તર એક એવું સ્થિર શાંતિનું સ્થળ છે કે જેને કોઈ હરકત કરી શકતું નથી.

જેમ આંખો જીવની બારિયો જેની છે, તેમ કાન તેના દ્વાર મા દરવાજા છે. દુનિયાના ઝાંધળાનું કાંઈક જ્ઞાન તેઓ (કાન) મારફતેજ આવે છે. મહાપુરુષો જેઓએ પોતાની જીવંતીને કાજુમાં લીધી છે, અને જેઓ ચેલા કરતાં ચઢતે દરબજે પોંહોંચ્યા છે, તેઓ મનુષ્યની દોરંગી અને જાદુઈ જ્ઞાનસની ખમા પેઠે પસાર થઈ જતી દિલચાલો અને કામની ધાંધલોમાં શાંત અને સ્થિર ઉભા રહે છે. તેઓ પોતે એકસ જ્ઞાન અને સંપૂર્ણ શાંતિ ધરાવે છે, તેથી પોતાની આસપાસનાઓના ફેરવદલ થતા આવાજોથી તેમને કાને પડતી એકતરફી અને મુમરાડી ભરેલી ખબરોથી તેઓ ચોંકતા કે ઉશ્કેસતા નથી. તેમના જ્ઞાન વિષે હું કહું છું તે તેમનું અંતઃજ્ઞાન છે. અંતઃજ્ઞાનથી મલગી આ એકસ ખબર કાંઈ ભારે મહેનત કે અખતરા કરવાથી મલી શકતી નથી; કારણ કે આ રીતો તો માત્ર ખાકને લગતી છે, અને ખાક પોતે હમેશાં ફેરફાર થતી ચીજ છે. વિદ્વાનોને જણાયલા કુદરતી અને ખાકી જીવંતીના ધણાજ સંપૂર્ણ અને જગ પ્રસિદ્ધ કાયદાઓ સુદ્ધાં, જ્યારે આ જગત પ્રલયમાં નાશ પામશે ત્યારે, તેની સાથે નાશ પામશે, અને માત્ર જગતનો આત્માજ જેખમાં ટકી રહેશે. ત્યારે હવે ઉદ્ધોગ અને અવલોકનથી ખાકી સૃષ્ટિના કાયદાનું જ્ઞાન મેળવવાથી શાયદો શું?

હું વિનતિ કરું છું કે કોઈ પણ વાંચનાર અથવા ટીકાકારે એમ ખ્યાલ કરવો નહિ કે આ ઉપરથી વિદ્વાન પુરૂષોનાં કામ અને મેળવેલાં જ્ઞાનને હું હલકાં ગણું છું કે ઓછી અગત્યનાં સમજું છું. એથી ઉલટુંજ, વિદ્વાન પુરૂષોને તો હું આજના વિચારના પેશવા તરીકેજ લેખું છું. સાહિત્ય અને હુન્નરના તે દિવસો, જે વેળા કવિઓ અને હુન્નરમદો મીનોદ શેક્ષની મેળવીને તેને પોતાની મોટી જગ્યાને યાને કવિતામાં કે કાંઈ ચિત્રકળામાં જાહેર કરતા હતા, તે દિવસો તો આજ લાંબો વખત થયો ફિઝિયન જેવા કોતરકામ કરનારાઓ અને હાંમર જેવા કવિઓની આગમચ દટાઈ ગયા છે. રહસ્ય યાને મીનોદ છુપા બેદો માટેના વિચારો અને ખુશ્નુરતી આજકાળ રહ્યાં નથી; ખાકી મનુષ્ય જીંદગી અને તેને લગતી સામગ્રીનોજ ડાંકો વાગી રહ્યો છે, પણ તે જીંદગીની પેલીમેર વસ્તા મીનોદ અમર આત્મા માટે તો કાંઈએ નહીં. ખાકી જ્ઞાનથી સમજમાં ઉતરે તેવું અને ખાકી જ્ઞાનથી સમજમાં નહિ ઉતરે એવા પદાર્થોની વચ્ચે રહેતી હદ તરફ પણ આજના વિદ્વાનો જ્ઞાન મેળવતા આગળ વધે છે, પણ તે તરફ તેઓ જેટલા પ્રસંગોપાત યાને વખતને અનુસરી આગળ વધે છે તેવા ખુદ પોતાની મરજીથી આગળ વધતા નથી. દરેક નવી શોધ તેમને એક પગલું આગળ વધારે છે; તેટલા માટે શ્રમ અને અખતરાથી મેલવેલાં જ્ઞાનને હું ઘણી મોટી અગત્યતા આપી વખાણું છું.

પણ અંતર્જ્ઞાન, એ તો કાંઈ જુદીજ વાત છે. તે કોઈ રીતથી મેળવાતું નથી, પણ તે તો ગોયા ખુદ જીવનીજ શક્તિ અથવા તાકાત છે; તે જીવ તે હેવાની જીવ નથી, કે જે મરણ પછી હેવાની વાસનાં અને એવીજ મેલી ઇચ્છા અને કામોની યાદથી મનુષ્યોના મકાનો

આસપાસ બંધાયેલ રહેલો ભૂત થાય છે, પણ તે પેલો મીનોઇ જીવ છે કે જે પ્રત્યેક આસામીના હોશના એક પછી એક આવતાં કાલ-જુદને જીવન શક્તિ આપે છે.

તે મીનોઇ જીવમાં રહેતી જે શક્તિ છે તે અલગત સ્વભાવીક છે. એલો થવા છૂછનારે પોતાની જોશભરી મફમ અને અજીત છૂછાની કોશેશથી તે શક્તિનું ભાન મેલવવાને બનગૃત થવું જોઈએ. આ શક્તિને તેજ શખ્સ જગાડી શકે કે જે શખ્સ પોતે અજીત અને કશાથી પણ ડરી ન જાય અથવા વશ થઈ ન જાય એવો હોય, અને જે જાણે છે કે, તેમ થઈ પોતાના મીનોઇ આત્મા સિવાય તેણે દુનિયાના લોકો અને દુનિયાની હકીકત તેમજ દુનિયાની સઘળી ચીજો ઉપર સરદારી બાગવવાની છે. એકીન હોય તો સઘળું બની શકે એમ છે. સંદેહમાં ચુંચવાયેલો નારિતક એકીનને હસી કઢાડે છે, અને તેવું તે કાંઈ પોતાના મનમાં રાખતો નથી એવાં ગુમાનમાં મોટાઈ સમજે છે. પણ ખરી વાત તો એજ છે કે એકીન યાને વિશ્વાસ એ એક મોટું યંત્ર યાને બળવાન શક્તિ છે કે જે વડે સઘળી ચીજ અમલમાં લાવી શકાય છે. કારણ કે એકીન એ માણસનાં મીનો યાને ઇશ્વરી આત્મા અને ગેતી યાને ખાકી જીવ વચ્ચે એક કરાર યાને કેલ જેવું છે.

આ એકીનના યંત્રનો ઉપયોગ અંતર્જ્ઞાન મેળવવાને માટે તકન જરૂરનો છે, કારણ કે જ્યાં સુધી એક માણસ એમ માનેજ નહિ, યાને તેને એવું એકીનજ હોય નહિ, કે તેવું અંતર્જ્ઞાન ખુદ તેના પોતાનામાં છે, તો પછી તેનો હકદાર થઈ તે તેનો ઉપયોગ તે કેમ કરી શકે ?

એકીન વગર તો તે દરિયાની મોટી ભરતી ઉપર આમથી તેમ ડોલતા એક લાકડાનાં ટુકડા કરતાં પણ વધારે લાચાર છે. જેમ દરિયાનાં મોઝથી તે મધેની તરતી ચીજો આમથી તેમ ડોળે છે, તેમ એકીન વગરના માણસો નસીબના રોહમાં આમથી તેમ તણાયા કરે છે. પણ આવો ખાકી સાહસ કેવળ ઉપર ઉપરની બિના છે અને તેથી તે ઘણીજ થોડી અગત્યતા ધરાવે છે. મોટી ધાલેલા એકાદ ગુલામને મોહાંધાઓમાંથી ખેંચી લઇ જવામાં આવે તે છતાં તે પોતાનાં દિલમાં એક ફિલસૂફના જેવો શાંત જીવ ધરાવી શકે, કે જેવી બિના એપીકતીતસ નામના ફિલસૂફના બાબમાં જોવામાં આવી હતી. એક માણસ દુનિયાની સઘળી ન્યામતો ધરાવતો હોય, અને દેખીતી રીતે પોતાના અંગત નસીબનો પૂરો માલેક હોય, તે છતાં તેને પૂરી શાંતિ કે ખાત્રી આવતી નથી, કારણ કે જે જે બાબદ ઉપર તે વિચાર કરે છે તે વિચાર તેનાં ભિત્તરને ધુન્નવે છે. અને માણસના કારોબારમાં ફેરબદલ થતી આ ભરતી ઓટ પાણીમાં પડેલા લાકડાના કટકાની માફક માણસના શરીરને અહીંથી તહીં માત્ર ડોલાજ ખવરાવતી નથી—તેની કાંઈ બીશાત નથી—પણ તે વમળો ખુદ માણસના જીવના દરવાજામાં દાખલ થાય છે, અને જીવને ગોયા તમામ ઘોષ નાખે છે, અને તેને આંધળો, બહાવરો અને ખરાં જ્ઞાનથી બેફામ કરી નાખે છે, જેથી દુનિયાની સેહજ સાજ નજીવી બિના પણ તેના તેવા ખાલી થઇ ગયેલા જીવ ઉપર મજબુત અસર કરે છે.

મારી મતલબ ખુલી કરવાને અર્થે હું એક દ્રષ્ટાંતનો ઉપયોગ કરીશ. એકાદ ગ્રંથ કરતા પોતાના લખવાના કામમાં, કે ચિતારો પોતાના ચિતારવાના કામમાં, અથવા એકાદ કવિ પોતાની કવિતાના મીઠા સરોદ તેની રમણીય કદપનાથી સાંભળવામાં

મશગુલ છે એમ ધારો; આ કામ કરનારાઓ મધેથી, ધારો કે, કોઇ પણ પોતાનાં કામનો વખત પોતાના મકાનની એકાદ મોટી બારી અથવા ખીરકી આગળ કાઢે છે કે જે ખીરકીમાંથી એક મોટા ધમધોકાર કામકાજથી ગુંથાયલી જીવન શક્તિ, તેની જોવાની અથવા સાંભળવાની શક્તિને ગોચા એવી તો મંદ કરી નાંખે છે કે તેની નજદીકના ધીકતા મોહોણાનો કારભાર એક પસાર થઇ જતા દેખાવ તરીકે તેનું ધ્યાન ખેંચ્યા વગર પસાર થઇ જાય છે. પણ તેજ બારી યાને ખીરકી આગળ બેઠેલો ખીજો માણસ કે જે ખાલી મગજનો યાને એક ચિત્ત કે વિચારનો હોય અને જેને તે દિવસે કાંઇ પણ નેમેલું કામ કરવાનું નથી, તે શખ્સ તે મોહોણામાંથી પસાર થતા દરેક રાહદારીને જીએ છે, અને તેઓ મધેથી તેને ખુશી કરે અથવા રમુજ આપે એવા ચેહરાને યાદ પણ રાખે છે. એવીજ બાબદ મનના અમર સતના સંબંધને લગતી છે. જે મન તેની ચલવિચલ હાલતને, તેનાં એક-તરફી અધુરાં જ્ઞાનને, તેની ભરસા વગરની અધુરી ખબરને, જીવના ભિત્તરમાં દાખલ થવા નહિ દેતો તેનું અંતરનું શાંતિનું સ્થળ—કે જે પેહેલા નિયમ અખતયાર કરવાથી મલી શકે છે—તેમાં કાંઇક ખરેખરાં સત્ય જ્ઞાનનો ભાસ થાય છે. ત્યારે ખરેખર કાનો સાંભળવાનું શરૂ કરે છે. પેહેલાં તો ઘણીજ ઝાંખી રીતે; કારણ કે ખરી, ખરેખરી જાંદગીનો ભાસ પેહેલ વેહેલો એવો તો બારિક રીતે અને સહેજ થોડો જેટલો તેનાં અંતઃકારણમાં થાય છે કે, તે ભાસ સાંભળનાર અમસ્થી ખ્યાલી કલ્પના સમજી તેને મચક આપતો નથી. પણ આ ઉમદા કુદરતી સૂચના કલ્પના કરતાં પણ કાંઇ વિશેષ ભરોસેદાર બિના બને તે અગાઉ એલાને પેલા અથાગ નીસ્તીના બચંકર દરિયાવના ખીજા આકાર સામે દ્વિમ્બતથી ટકી

રહેવાનું છે. ૩૫૨* ગ વગરના અણુહદ જગતને તેનાં મિથ્યા સ્વરૂપ-
માં જોવાથી જે ડર લાગ્યો હતો તેનાં કરતાં વધારે ભયંકર અને
ત્રાસદાયક સમુજગી ચુપકીદી* નો ડર લાગે છે કે જે ચુપકીદી
દુનિયાનાં ક્ષણભંગુર આવાજો તરફ કાન ખંધ કર્યાથી આવે છે.
કેારો વિસ્તાર યાને મિથ્યા જગત એને બીજા વિચારમાં લઇયે તો
કાળું અંધારું એવો થાય છે. આ મોટો દુનિયાઇ ડર ધણા માણસોને
લાગે છે અને ન્યારે તે અનુભવને હંમેશનો અને ફેરફાર થયા
વગરનો સમજવામાં આવે છે ત્યારે તો જરૂર તે કાંઇ સમુજગો
દાય યાને નાશ જેવો વિચાર લાવે છે. પણ આટલાંથી તો ફક્ત

* “સમુજગી ચુપકીદી,” “સમુજગો ક્ષય,” “કાળું અંધારું,”
“અથાગ નીસ્તીનો ભયંકર દરિયો,” “૩૫૨* ગ વગરનું યાને મિ-
થ્યા સ્વરૂપનું જગત ” અને તેનો “ભયભીત દેખાવ ” વગેરે અલ-
કારિક શબ્દોનો સાર એજ છે કે આપમતલબી દુનિયા વચ્ચે ચેલો
ન્યારે ઉપલા નીચમો યાને સૂત્રો પ્રમાણે અમલ કરવાને પ્રયત્ન કરે
છે, અને તેમ કરતાં તેને જે મુશ્કેલીયો નડે છે, તથા દુનિયાનું ખોટાઈ
તેની દૃષ્ટિએ પડતું ભય છે, ત્યારે તે સમયે પેહેલવેહેલી અન-
ભાયેશ ચેલાને બહુ શોકજનક અને દહેશતભરેલી લાગે છે ; યાને હજી
તેણે પૂરો મીનોઇ પ્રકાશ મેળવ્યો નથી, તે છતાં તે મેળવે તે અગાઉ
તેને આવા ડરામણા દુનિયાના અનુભવમાંથી પસાર થવું પડે છે,
તેથી બીજી વખતે તેને શક આવે છે કે—હું આ શું કરું છું ?
કાંઈ હું વહેમાઇ તો ગયો નથી ? એવા શક સુખેહથી તેનું પગલું
તેના સતમાર્ગ ઉપર લગાર ડામાડોળ થાય છે, અને પછી બીજા હાથ
ઉપર દુનિયામાંની ચીજો પણ હવે પેહેલાં માફક તેને ખેંચાણ કરી
શકતી નથી, કારણ કે તેનાં દિલમાં આત્માનો થોડોક પ્રકાશ પડ્યો
છે, તેથી તેઓને પાછો વળગવાની તે કાંઈ ઝાઝી દરકાર રાખતો નથી.
એવી બે હાલતોની વચ્ચેનો જે કાંઈ કસોટીનો અનુભવ તેને ઉપર
હહેલા અલંકારિક શબ્દોથી ચિતાર્યો છે.—ન. મ. દે.

એક ખાકી ઇંદ્રિનો લોપ થાય છે, યાને તેનો નાશ થાય છે; અને કાળાં અંધારામાં પણ સધિયારો આપી શકે એવો આવાજ તો આવી શકે. એલાએ કાળું અંધારું કે જે લયભરેલો ગાર છે તેમાં રસ્તો લીધા પછી તેને પોતાના જીવના દરવાજા (કાન)ને એવા તો ખંધ કરવા જોઈએ કે તેમાં કાંઈ સધિયારો આપનાર દોસ્ત કે ગિલ્દિક દેખાડનાર દુસ્મન દાખલ થઈ શકે નહિ.* અને જ્યારે આ બીજી કોશેશ કરવામાં આવે છે ત્યારેજ, યાને બીજા નિયમ પ્રમાણે અમલ કરવામાં આવે છે ત્યારેજ, તેને માલમ પડે છે કે દુઃખ અને સુખ એ બન્ને કાંઈ એકજ લાગણી છે, અને તેવી ખુદશી સમજ તેને આગળ કદી આવી ન હતી, કારણ જ્યારે જીવ ચુપકીદીનાં એકાંતવાસને પોહોંચે છે ત્યારે તે કાંઈ પણ લાગણી ઉપર વિસામો લેવાને એટલો તો આતુરતાથી તલપે છે કે તે કાંઈ પણ દુઃખની અથવા સુખની લાગણીને પત કરે છે. જ્યારે આટલા ભાન મુધી તે આવે છે ત્યારે તે દિમ્ભતવાન એવો તે ભાતને મજબુતીથી પકડીને પોતાની અંદર તલપતી લાગણીઓને એકદમ કચડી નાખે છે. જ્યારે ખુશકારક કે દુઃખકારક આવાજો વચ્ચે કાન કાંઈ તકાવત જોતો નથી ત્યારે તે બીજાંઓનાં આવાજથી અસર વગરનો થાય છે. અને આવી હાલતે પોહોંચ્યા પછીજ તેને પોતાના જીવના દરવાજા ખોલવાને સલામતી ભરેલું, અને બનવા જોગ છે.

“દષ્ટિ” એ પેહેલીજ અને સર્વેથી સેહેલી કોશેશ છે, કારણ કે એ પ્રયત્નને મનશક્તિથી પણ થોડીક મદદ મળે છે. અક્ષલ

* યાને દોસ્તના અથવા સગાંના મીઠા અને ચાપલુસી ભરેલા શબ્દોથી લોભાઈ-લલચાઈ જઈને, તેમજ બીજાંઓના ડરથી ડરી જઈને, દિલમાં પકડેલા સત્તમાર્ગથી લપસી જવું નહિ.—ન. મ. દે.

યાને વિચાર શક્તિ દિલને જીતી શકે છે કે જે સાધારણ જીવંતીમાં સારી રીતે માલમ પડે છે. તેથી આ શરૂઆતનું પગલું તો હજી ખાકી જ્ઞાનની હદમાંજ સમાયતું છે. પણ ખીજાં પગલામાં અને ખીજાં નિયમ અમલમાં લાવવાની કાશેશમાં કાંઈ પણ તરેહની કે ખાકની મદદ કામમાં આવી શક્તિ નથી. અલગતાં ભેગનાં ક્રિયા, લાગણી, અને મનુષ્ય જીવની મદદથી મલતી મદદને હું ખાકી મદદ ગણું છું. જ્યારે કાંતોને અમર અંતરના ગેળા આવાજનેજ સાંભળવાને યાને તેનાજ તાબામાં રહેવાની ફરજ પાડવામાં આવે છે ત્યારે તે પ્રાણી કે જેને આપણે માણસ કહીએ છીએ તે હવે વધુ વાર માણસ રહેતો નથી. કાંઈ એક હજાર ને એક યાને બેશુમાર અસરો ખીજાં તરફથી આપણા ઉપર લાવવામાં આવે છે તેની ઉપર ટપકેનીજ તપાસ કરતાં માલમ પડે છે કે એમજ છે, યાને તે એક સાધારણ માણસથી કાંઈ વિશેષતા ધરાવતો હોય એમ ખુદતું જણાય છે. એકો પોતાની દરેક મનુષ્યપદની ફરજ બજાવશે ; પણ તે ખુદ પોતાની ખરી સમજથી બજાવશે, અને નહિ કે, એક કે બીજા જેમ ફરમાવે તેમ. તેથી કરીને આંધળી દુનિયામાંથી કાંઈ ત્રાહિત આદમી ફરમાવે તેમ ચાલવા કરતાં દિલમાંથી નીકળતાં ખરાં સત જ્ઞાનથી દોરવાવું એ તેનું દેખાઇતું પરિણામ છે.

ચોખ્ખી ચુપકીદી મેળવવાને માટે એલાએ ખાકી દિલ અને તેની લાગણીઓ તેમજ ભેજું અને તેની ખાકી સમજને બાજુ મૂકી દેવાં જોઈએ. એ બન્ને ખાલી રચના છે કે જે માણસની ખાકી જીવંતી સાથેજ ખતમ થાય છે. જે કાંઈ પેલી મેરનું મીનોષ તત્વ છે, જે કાંઈ આગળ દોરવનાર શક્તિ છે, જે વડે માણસને જીવન શક્તિ મળે છે, તે મીનોષ તત્વને હવે જગાડ-

વાની અને કામે લગાડવાની જરૂર છે. મોટામાં મોટા જોખમની ઘડી આ છે. પેહેલીજ કોશેશમાં આદમીઓ બિહિકથી દિવાના બની જાય છે ; આ પેહેલી કોશેશ માટે બુલવર લીટને લખ્યું છે. કલ્પિત વાર્તા લખનારાંઓ મધેથી કોઇ પણ આ બીજી કમોટીમાંથી પસાર થતું નથી, જો કે કેટલાક કવિયો એ બીજી કમોટીનાં અનુભવમાંથી પસાર થયલા છે. એની બારીકી અથવા મોટા જોખમ એજ બિનામાં સમાયેલો છે કે માણસની શક્તિના પ્રમાણમાં—આને નિયમ પ્રમાણે સઘળી મુશ્કેલી છતાં દૃઢતાથી ચાલવાના પ્રમાણમાં—તેનું એ હાલતમાંથી નીકળી આગળ વધવાનો અથવા તો કાંઇજ નહિ તો એની સાથે ટક્કર મારવાનો મંજવ સમાયેલો છે. જો તે માણસને પોતાના અમર આત્માની આ અહ્મૂત અને અત્યાર સુધી નહિ વાપરેલી શક્તિને જગાડવાની તાકાત હોય છે, તોજ તે સુવર્ણના દરવાજા ખોલવાને શક્તિવાન થાય છે, અને ત્યારેજ તે જીંદગીના અર્કનો કળંગે મેળવી ખરો કિમિયાગર * બને છે.

અનુભવની આ ટોચ છે કે જ્યાંથી એક આત્મજ્ઞાની બીજાં સાધારણ માણસોની રહેવાની રીતભાતથી જુદો પડે છે, અને એક એવી જીંદગીમાં દાખલ થાય છે કે જે તેની પોતાની છે ; આપણી પૃથ્વી ઉપર જે દેવ રાજ્ય અમલ ચલાવે છે તેની સત્તામાં રહેવાને બદલે તે આત્મજ્ઞાની પોતેજ ઉપજાવેલા જ્ઞાન માર્ગ ઉપર ચાલે છે. આ પ્રમાણે જાતિ શક્તિ મેળવી પોતાની પદ્ધતિ ચલાવ્યાથી જીંદગીની જે કાંઇ ચઢતી શક્તિઓ—યજ્ઞદો, દેવતાઓ, દિવેશ્તાઓ—તેમની સપાટી ઉપર આવી તેઓ સાથે એક સમાન થાય છે, અને તેઓ મધેનો એક બને છે. કારણ કે તે

* જુઓ નોટ પૃષ્ઠ ૩૮.

ચઢતી શક્તિઓ આ દુનિયાની ઉતરતી શક્તિઓ અને આ જગતના કાયદાઓની પેલીમેર ઉભેલી છે. આ કામ બળવવાથીજ માણસને પોતાની મોટી કોશિશનું ફળ મેળવવાની આશા છે ; જેમ પોતે શ્રેષ્ઠ કુદરતનાં મનને લગતાં જ્ઞાન મધેનો એક અંશ છે, તેમ તે હવે પોતાની આલુ હૈયાતીમાંથી ગોચા એક મોટો ફૂદકો મારી પેલીમેરની મીનોષ હૈયાતીમાં જમ પોંહોંચે છે, અને મીનોષ શક્તિનો એક ખરેખરો ભાગ એકદમ બને છે. તેણે પોતાથી એક પગલું આગળ ભર્યું છે, જે આ પોતાની મેળે વિરૂદ્ધ દેખાતો વાક્ય બરોબર સમજવામાં આવે તો [યાને ખાકી હવસી જીવ ઉપર કાણુ મેળવી તેને પાછલ પાડી મીનોષ આત્મા સાથે એક થમ આગળ વધ્યો છે]. જેઓ એવું માને છે કે પોતાનામાં તેમજ સવળી માણસ જતમાં આગળ વધવા માટે એક છુપી શક્તિ દેખાતી ભોગવે છે, જેઓ આગળ વધેલા પેશવા વડા ભાઈઓ યા મહા પુરૂષો છે, તેઓ આ હાલતને વળગી રહે છે. દરેક માણસે પોતેજ, કાંઈ પણ મદદ વગર, આ મોટો ફૂદકો મારવાનું કામ બળવવાનું છે ; તે છતાં બીજાઓ પણ એ માર્ગે આગળ ગયા છે એમ જાણવું એ પણ ફૂદકો મારવાની ભાકડીના ટેકા સમાનજ મદદ થઈ પડશે. એ ખરી વાત છે કે જેઓ તે અંધારા ગારમાં ફૂદકો મારી ગયા છે તેઓ ખાકી દેખાતી આંખ આગળથી ગૂમ થઈ ગયા છે ; તેની કાંઈ અડચણ નથી, પણ તેઓને એમ ફૂદકો મારી જવાની હિમ્મત હતી. તેઓ ગારમાં ગુમ થઈ ગયા છે એનો અર્થ એજ કે જે કાંઈ એ માર્ગે આગળ વધે છે તેની બિલકુલ પિછાણ રહેતી નથી, સિવાય કે બીજો તેના જેવીજ નવી શ્રેષ્ઠ હાલતે પોંહોંચે ત્યારેજ તેને તેની તે હાલતમાં જોઈ પિછાણ કરે. તે કેવી રીતની હાલત છે તે

ઉપર અત્રે વિવેચન કરવું બેળ છે. હું એટલુંજ કહીશ કે, ચુપકીદીના દરવાજામાં દાખલ થતા વ્યાદમીની શરૂઆતની હાલતમાં તે શખ્સ પોતાના દોસ્ત આસ્નાઓનું, પોતાનાં સગાં વડાલાંઓનું, અને વળી પોતાનાં ગુરૂઓ જે તે રસ્તે આગળ વધી ગયા છે તેઓનું, પણ ભાન ખોલ દે છે. આ સમજ આપવાનું કારણ એ છે કે ઘણા ખરા સધળા ઉમેદવારો કડવી દ્રવિયાદ કયા વગર આ હાલતમાંથી પસાર થતા નથી. એલાએ આગળથી ચેતવું કે જો તે એમ ચાહે કે તેની ચુપકીદી સંપૂર્ણ હોવી જોઈએ તો તેણે કદી આવી દ્રવિયાદ—ખાતે માર્ગમાં થતી અડચણ માટે નિરાશી—કરવી નહિ, કારણ કે એમ અસંતોષ થવાથી માર્ગમાં હરકત થાય છે. તમારો ગુરૂ તમારો હાથ ધરશે અને એક મનુષ્ય દિલથી થાય તેટલી સધળી તમારી દયા કરી દાઝ જાણશે. પણ જ્યારે ચુપકીદી અને અંધારું આવી પડે છે, ત્યારે તમે તમારા ગુરૂનું જ્ઞાન ખોધ દેશો છો, અને તે તમને મદદ કરી શકતો નથી; નહિ કે તેની શક્તિ ધરી ગમ્મ છે તેટલા માટે, પણ તમે પોતે તમારા દુશ્મનને જગાડેલો છો તેટલા માટે.

તમારો દુશ્મન તે કાઈજ નહી પણ તમે પોતે, તમારી ખુદી. અંધારાં અને ચુપકીદીમાં તમારા જીવની સમક્ષ હિમ્મતથી ઉભા રહેવાને ચાહતા હો તો તમારે ખાંડી લાગણીઓમાં વસ્તા તમારા નફરો હેવાનને જીતી લેવો જોઈએ.

હું બિહું છું કે આ લખાણ લગાર ગુંચવાડા બરેલું માલમ પડશે, પણ ખરેખર તો એ તદ્દન સાદું છે. જ્યારે માણસ પોતાની કૃણ પ્રાપ્તિએ પોહોચી સુધારાની ટોચ ઉપર આવે છે ત્યારે તે ગોયા જે આતશ વચ્ચે આવી પડે છે. જો તે તે વખતે પોતાનો [આત્મ-જ્ઞાનનો] ખરો વારસો મેળવવા ચાહે તો તેજ વેળા મુશ્કેલી

વગર તેની ખાકી અને હેવાની છાંદગીનું વીતરાંમન તુરત નીકળી જાય. પણ તેમ તે કરતોજ નથી, અને તેથી મનુષ્યોની ઓલાદો ને કે ગમે એવી સંપૂર્ણ સુધારાની ટોચે આવી પોંદોચે છે તે છતાં પાછી તે કરમાઇ જઇ, મરણ પામે છે, અને પૃથ્વીની સપાટી ઉપર ફેાલી સડી જાય છે. અને આ મોટી કોશેશ કરવાનું, પોતાના ઉંચા ખવાસથી ડરી નહિ જવાનું, અને પોતાના નીચ હેવાની ખવાસથી ખેંચાઇ નહિ જવાનું કામ દરેક માણસને જાતે પોતાને માથે ઉઠાવવાની ફરજ પડે છે. દરેક જણને આ કામ અજાણ છે તે કુલે માણસ જાતનો તારતાર છે. તેના કામો દુનિયામાં આશરારા થઇ પ્રકાશતાં ન હોય, અને તે એકછુપી અને ચૂપ જગામાં વસ્તો હોય, તે છતાં આ વાત તો ખરીજ છે કે તે કુલે માણસજાત અને પોતાના ઇશ્વરી અંશ વચ્ચે, ખાકી જગત અને મીનોહ જગત વચ્ચે, અને અજરની ધમ ચકરી અને યરકથી છવાયલા હિમાલય પર્વતની શાંતિ વચ્ચે સંબંધ રાખે છે. આ સંબંધ રાખવાને ખાતર તેને માણસોના સમાગમમાં જવાની કાંઇ જરૂર પડતી નથી. એસ્રલ (આકાશિક) ભુવનમાં તે પોતેજ તે સંબંધ છે; અને એ હકીકતને લીધેજ તે બાકીનાં સાધારણ માણસો કરતાં કાંઇ બીજા અને ચઢતા દરજ્જાનો બને છે. જ્ઞાન માર્ગના રસ્તામાં હજી તો તેણે બીજું પગલું ભર્યું છે, તેટલાંથીજ તે પોતાનું પગલું સાખેત હરેલું જુએ છે, અને આખર અખંડનો તે એક માન્ય રહેલો ભાગ છે એવું તેને લાન થાય છે.

છાંદગીની ઉલટા ઉલટી બાબદો મધે આ બાબદ એવી તો ચાલુ બનતી રહે છે કે તે કલ્પિત વાર્તા લખનારાઓને એક અચ્છો ખોરાક પૂરો પાડે છે. આત્મજ્ઞાની જેમજેમ પોતે પસંદ કીધેલા માર્ગ ઉપર મજ્જમ રીતે ચાલવાને કોશેશ કરે છે તેમ તેમ

તે આ બાબદો વધારે ખુલ્લી રીતે પ્રગટ થતી જુએ છે. જેમ જેમ તે ખુદ પોતાનામાં સંકેત્યાષ્ટ, બીજા ઉપર આધાર રાખ્યા વગર, સ્વતંત્ર થતો જાય છે, તેમ તેમ તે ચોક્કસ વિચાર અને લાગણીની મોટી ભરતીનો એક અમુક ભાગ બનતો પોતાને જુએ છે. જ્યારે તે પેહેલો સખક શીખ્યો છે, જ્યારે તેણે દિલની ભૂખ છૂતી છે, યાને કાંઈ ચીજની તે ખાહેશ રાખતો નથી, અને બીજાંઓના પ્યાર હેઠળ રહેવાનું તેણે ના પાડ્યું છે, ત્યારે તે વધારે ને વધારે બીજાંઓ ઉપર પ્યાર દોડાવી તેમનું રક્ષણ કરવાને શક્તિવાન થયો છે. જેમ જેમ તે પોતાની ફાની જીંદગીને ફેંકી દે છે, યાને તેથી બેખરવા રહે છે, તેમ તેમ નવી તરેહની જીંદગી નવા સ્વરૂપમાં તેને આવી મલે છે. સાધારણ માણસના સંબંધમાં દુનિયા ઉલટા ઉલટી હાલતોથી ભરેલી એક જગ્યા છે; પણ તે જ્યારે એલો બને છે ત્યારે તે ખુદ પોતાની જીંદગી દુનિયાના લોકોની રીતભાતથી ઉલટીજ તરેહની બનતી જુએ છે. કુદરતમાં બનતી આ એક ખરેખરીજ બાબદ છે, અને તેનું કારણ પણ ધણું ખુદ્દું છે. દરેક માણસ ગમે એવું ખરાબ હોય તોપણ તેનો “જીવ એક સેનારાની માફક તેનાથી સ્વતંત્ર રીતે વસે છે;” જ્યારે તેનું ભાન ધુજલૂં અને લાગણીયોથી ભરેલી જીંદગીના કાયદા હેઠળ છે. આ હકીકત તરેહવાર ગુંચવણ ભરેલી ખાસિયતો ઉપજાવવાને પૂરતી છે, કે જે કલ્પિત વાર્તા લખનારાઓને ખોરાક પૂરો પાડે છે. દરેક માણસ પોતાના દોસ્તના, દુસ્મનના, કે ખુદ પોતાના સંબંધમાં એક ભેદ જોવો છે. માણસની ધારણા વારે ધડિયે પરખાય નહિ એવી હોય છે, અને પોતે તેના ભેદમાં દાખલ થઈ શકતો નથી, અથવા તો પોતે તે આ સીજ કે પેઢી સીજ શા માટે કરે છે તે પણ જાણતો નથી.

ચેલાની કાશેશ તે પોતાના સેતારા માફક અલાહેદા રહેલા જીવ મધે નિંદ્રાવશ પડી રહેલી મીનોષ શક્તિને જગાડી, તેનું જ્ઞાન મેળવવાને લગતી છે. જેમ જેમ આ મીનોષ જ્ઞાન પ્રગટ થતું જાય છે તેમ તેમ જીંદગીની ઉલટા ઉલટી હાલતો પેહેલાં કરતાં ઘણી સ્પષ્ટ રીતે માલમ પડતી જાય છે, અને માયાવિક્ક ભોક્ષ્ય તથા ઉલટા વિચારો ધરાવવાનો સખખ એજ છે. કારણ કે ખચીત માણસ પોતેજ પોતાની જીંદગી પેદા કરે છે ; “ હિમ્મતે ખોદા,” યાને હિમ્મતવાનનેજ સાહસ કામની પ્રાપ્તિ થાય છે, એ કહેવત, જે કાંઈ ખરી બિનામાંથી ખેંચી કહાડેલી ડાહી કહેવતો છે અને જેના પેટામાં માણસના સઘળા અનુભવના સારાંશનો સમાવેશ થાય છે, તે મધેની એક છે.

માણસના અત્તિમક ભાગ ઉપર થયલું દખાન તેની હેવાની-યત ઉપર અસર કરે છે, યા તે ઉપર પ્રત્યાધાત થાય છે. જેમ જેમ ગુપ્ત રહેલો જીવ જગૃત થાય છે તેમ તેમ તે આદમીની સાધારણ જીંદગી પણ ઘણીજ ઉપ્યોગી, ખરી, અને જવાબદાર બનતી જાય છે. આગળ બે ઉદાહરણ આપ્યાં છે તે માદ રાખવાં ; આત્મજ્ઞાની જે ખુદ પોતાનાંજ કિલામાં ભરાઈ બેઠો છે તેને પોતાની શક્તિ મલતી જાય છે, અને પોતાના શીર ઉપર કષ્ટ કષ્ટ ફરજો છે તે માટે તે તુરત જાણીતો થાય છે. તેને જે જોર અને શક્તિ મળે છે તે તેના હક તરીકે નહિ, પણ તે જે કાંઈ અખંડ છે અને જેનો તે પોતે એક લાભ બન્યો છે, તેના સખખને લીધે છે ; અને જેવો તે ખાકી જીંદગીની ધ્વનિ વચ્ચે ધુજયા વગર સહીસલામત ઉભો રહેવાને શક્તિવાન થાય છે તેવોજ તેને ખાકી દુનિયાના ભોકો, તેમની વચ્ચે આવી મહેનત કરી તેમને સહાય કરવાને અરજ કરે છે. તેજ પ્રમાણે દિલની વાત છે

જ્યારે દિલ ખુદ પોતાને માટે કાંઈ પણ મેળવવાને ઇચ્છતું નથી ત્યારે તે દિલને ખીજ સઘળાંઓ ઉપર પુષ્કળ રીતે નવાજેશ કરવાનું ફરમાવવામાં આવે છે. “ માર્ગ ઉપર પ્રકાશ ”ને સાધારણ લોકમત વિરુદ્ધની ચોપડી લેખવામાં આવી છે ; અને ખચીત તેમજ છે ; કારણ કે જ્યારે તે મધે દર્શાવેલી બાબત એક ચેલો ખુદ પોતાની જીદગીમાં અનુભવથી જોય છે ત્યારે તે એમ નહિ હોય તો ખીજું શું ?

જોવાની અને સાંભળવાની ઔચ્છત ઈંદ્રિયો સંપાદન કરવાનું કામ, અથવા ખીજ શબ્દોમાં બોલિયે તો, આત્માની દૃષ્ટિ મેળવવાનું અને તેના દરવાજા ખોલવાનું કામ, અત્યંત મુશ્કેલ છે ; અને તેથી તે સંપાદન કરવા માટે એક પછી એક એમ કેટલાક જન્મોના ફળુ ભોગો આપવા પડે. અને તે છતાં જો સંકટપ શક્તિ પક્ષી થઈ તો એ ચમત્કાર એક પલ્લવારમાં પણ બને. ત્યાર પછી તે ચેલો વખતનો વધારે વાર ગુલામ રહેતો નથી.

આ પેહેલાં બે પગથિયાં અભાવ સૂચક (negative) છે, યાને ચાલુ હાલતમાંથી ખેંચાઈ અંદર રહેવાનું કામ [નીવૃત્તિ] દર્શાવે છે, અને નહિ કે ખીજ હાલત ઉપર વધવાનું. હવે પછી આવતા બે નિયમો ક્રિયાકારક (active) છે, યાને ખીજ હાલતમાં વધવાનો અર્થ સૂચવે છે.

“ સદ્ગુરુઓની સમક્ષ આવાજ ગોઠવાને શક્તિવાન થાય તે આગમચ—”

વાચ્યા એ સંદેશો કહેવાની શક્તિ છે ; અને અંતથી મિનોષ અંદગીમાં દાખલ થતી વખતે તે શક્તિ મેળવાય છે.

અને હમણા, હું આગળ ચાલુ તે અગાઉ, “ માર્ગ ઉપર પ્રકાશ ” મધેના નિયમોને કેવી રીતે ગોઠવવામાં આવ્યા છે તે માટે મને થોડોક ખુલાસો કરવા દો. આંકડા મારેલા ચાર નિયમો છે તે વગર આંકેલા ચાર નિયમો મધેના પેહેલા બે નિયમો જે ઉપર એ આગળ વિવેચન કર્યું તેમના વિભાગો છે. આંકેલા નિયમો વગર આંકેલા ચાર નિયમોને લગાર ખુલા સમજાવવાની મારી ફક્ત કોશેશ હતી. આંકેલા નીયમો મધેથી આઠથી પંદર નિયમો વગર આંકેલા નિયમો જે ઉપર અત્રે વિવેચન કરવામાં આવશે તેને લગતા છે.

જેમ મેં આગળ કહ્યું તેમ આ નિયમો ફક્ત ચેલાનેજ માટે છે, જીન કોષને ખાતર નથી ; જીનઓને તો આ નિયમો વગર અર્થનાજ છે. તેથી હું ભરૂં રાખુ છું કે, ચેલાઓ સિવાય જીન્યું કોષ પણ એ નિયમો હવે વધુ વાંચવાની મહેનત લેશે નહિ. પહેલા બે નિયમો મધે આરેલી સમજણી કોશેશો કરવાને માટે સરજન દાકટરના નસ્તરની જરૂર છે, [યાને દિલમાં વસ્તા વિકાસને કાઢી નાંખનાં છરીથી સ્તરીના રોગીષ્ટ ભાગોને કાપી નાંખવાનાં જેવું દુઃખ સોસવું પડે છે]. પણ ચેલાએ કોષની પણ મદદ વગર પેલા સર્પને, પોતાની હેવાનિયત ખસલતને, મારી નાખવાની છે ; તેણે પોતાની અજળ મરજી યાને કરાવથીજ પોતાના

માણસાધ [શુરા] જીવસાચો અને લાગણીઓને કચડી નાખવાના છે. આ કામ કેટલેક દરજ્જે બબલ્યા પછીજ તેનાથી ગુફની મદદ માંગી શકાય. નહિ તો આત્માની ખારિયો અને દરવાજા, ઝાંખા, આંધળા, અને અધારાજ રહે છે, કે જેમાંથી આત્મજ્ઞાન આવી શકતું નથી. એલાએ પોતાના આત્મા સાથે કેમ વર્તવું તે કહેવાની આ લખાણમાં મારી મક્કસદ નથી. હું તો એલાને માત્ર જ્ઞાન આપુ છું. અને તે પણ હું અત્રે સધળાજ વાંચનારને માટે જેમ લખવામાં આવે છે તેમ લખતી નથી, કારણ કે શ્રેષ્ઠ કુદરત તેના પોતાના અચૂક કાયદાઓથી તેમ કરવાને અટકાવે છે.

આ ચાર નિયમો, જે પશ્ચિમ તરફના અભ્યાસીઓ જેઓ તેમનો અભ્યાસ કરવાને ખાહેશ રાખે છે તેમને માટે મેં અત્રે નોંધી લીધા છે તે, જેમ મેં આગળ કહ્યું તેમ, દરેક મોબુદ ગુપ્ત આશ્રમના પેહેલાંજ દિવાનખાનામાં લખવામાં આવ્યા છે; હું અહીં વધુ કહીશ કે આ નિયમો આગળ થઇ ગયલાં ગુપ્ત મંડળોમાં તેમજ ચાલુ હયાત મંડળોના આગલા દિવાનખાનામાં લખાયા છે, એટલુંજ નહિ, પણ હવે પછી રચવામાં આવનારાં ગુપ્ત મંડળો અથવા મક્તબોનાં પેહેલાં દિવાનખાના માટે પણ છે. જ્યારે હું એવાં ગુપ્ત અધ્યત્વ અથવા મક્તબો માટે બોલુ છું ત્યારે એમ ન સમજવું કે તે કાંઈ પડિતો કે વિદ્યાર્થીઓના અધારણ અથવા વ્યવસ્થા માટે ઉભાં કીધેલાં ખાતાંઓ માટે હું બોલું છું. હું કાંઈ કહું છું તે શ્રેષ્ઠ કુદરતમાં હજીવે હજીવે સંપૂર્ણ ઇશ્વરી યાને મીનોઇ હાલતથી રચાતાં અધારણ, કે જે બિના કુદરતમાં બનતી એક ખરેખરી હકીકત છે, તેને માટે બોલુ છું. જ્યારે આ મીનોઇ યાને ઇશ્વરી ગુણો એલામાં ખીલતા જાય છે ત્યારે તેને જીદી જીદી પઠવીમાં શાંતિ અથવા

સ્થીરતા, સ્વચ્છ જ્ઞાન, ચોખ્ખુ સત્ય, મહત્ત્વ જ્ઞાન છે, અને જેમ જેમ તે આ પદવીઓમાં દાખલ થતો જાય છે, તેમ તેમ તે પોતાને, સાદી રીતે કહેતાં, માણસનાં જ્ઞાનનાં પડનો એક ભાગ થયેલો જુએ છે. ત્યાર બાદ પોતાના જેવા ખીનસ્વાર્થી અને ઉત્તમ ખસ-લતનાં માણસો સાથે તેનો સમાગમ થાય છે, અને તેમની ખાસિયત એક તરેહના મહતાવડાપણાની હોવાથી તેઓ એકમેક સાથે ખણા ધાડા સંબંધથી જોડાય છે, અને તેમનો તે સંબંધ જાન્યુકનો અને તુટે નહિ એવો હોય છે. તેવા સદ્ગુણો સાથે તે એલો એવા તો મંલીર અને પવિત્ર કાલોથી બંધાય છે કે જેમનું વર્ણન સાધારણ શબ્દોમાં થઇ શકે નહિં. બંધુત્વ એટલે શું તેનું માત્ર આ એક સ્વરૂપ છે.

પેહેલા બે નિયમો જીતવાથી, યાને તેનાં શિક્ષણ પ્રમાણે વર્તવાને લાયક થવાથી, એલો પોતાને જ્ઞાનના ઉત્તર આગળ આવી પૂગેલો જુએ છે. ત્યાર પછી જો તેની નિશ્ચયતા પૂરતી રીતે દૃઢ અને કાયમ હોય તો તેને બોલવાની શક્તિ આવે છે, કે જે શક્તિ બેવડી હોય છે. કારણ કે, જેમ જેમ તે એલો આગળ વધે છે તેમ તેમ, તે પોતાને એવી ખીલતી હાલતમાં દાખલ થતો જુએ છે કે જ્યાં દરેક ખીલતી કળી તેની સંખ્યાબંધ પાંખડિયો ફેલાવે છે, યાને એલાને ચોતરફથી જ્ઞાન થાય છે. જો તેણે પોતાને મહેલી નથી બક્ષેશનો ઉપયોગ કરવો હોય તો તેણે તે બેવડી તરેહથી વાપરવી જોઇએ. સદ્ગુણોની સન્મુખ બોલવાની તેનામાં તાકાત આવેલી તે જુએ છે; ખીજા શબ્દોમાં બોલિયે તો, જે જ્ઞાન અથવા જ્ઞાનની હાલતમાં તે દાખલ થયો છે તે હાલતને લગતાં શ્રેષ્ઠ મીનોષ તત્વના સંબંધમાં આવવાનો તે હક મેળવે છે. પણ પોતાની હાલતની તાસીરથી તેજ વખતે બે રીતે વર્તવાને તેને ફરજ પડતી તે જુએ છે. તે ઉંચાં શિખરો કે જ્યાં દેવતાઓ યાને દુરેસ્તાઓ વસે છે ત્યાં

તેનો અવાજ મોકલી શકતો નથી, સિવાય કે તે પોતે ઉંડા બોલે અને ગારો કે બ્યાં દેવતાઓની રોશની મુદ્દા પોંદોયતી નથી ત્યાં પોતે પેવશ થાય. તે પોતાને ભોદાના જેવા સખ્ત કાયદાનાં પંખા યાને સકંજમાં આવેલો જુએ છે. જો તે એક ચેલો થવાની માંગણી કરે છે તો તેજ વખતે તે એક નોકર બને છે. પણ તેની નોકરી ઉત્તમ નોકરી છે, જો તેમાં સામેલ થનારાઓના ચારીત્ર ઉપરથીજ માત્ર જોઈએ તો. કારણ કે મહાત્માઓ પોતે પણ નોકરજ છે; તેઓ પોતાની ખીદમત બજાવે છે, અને તેનો બદલો પછાડેથી મેળવે છે; તેમની ખીદમતનો એક ભાગ એ છે કે ચેલાને પોતાનામાંથી થોડુંક જ્ઞાન આપવું; અને ચેલાની પેહેલી નોકરી એ છે કે પોતે મેળવેલાં જ્ઞાનમાંથી થોડુંક જ્ઞાન ખીજાઓ, જેઓ ચેલાના જેટલી જ્ઞાનની હાલતે હજી પહોંચ્યાં નથી, તેઓને આપવું. આ કાંઈ ગુરૂ અથવા શિક્ષક કે અવાજ કાંઈ ગમે એવા પવિત્ર શખ્સે પોતે પોતાની હકુમતથી દરાવેલો નિયમ કે દરાવ નથી. જે જીંદગીમાં ચેલો દાખલ થયો છે તે જીંદગીનો ખુદ એ એક કાયદોજ છે.

તેટલાજ માટે પુરાણા ઇજ્જતનાં અધ્યત્વનાં મઠોના ભિત્તરના દરવાજામાં લખવામાં આવ્યું હતું કે: “મન્નૂર પોતાની મન્નૂરીને લાયક છે.”

“માંગ અને તુને મળશે,” એ કહેવત માનવાને ઘણી સહેલી અને સાદી લાગે છે. પણ આ પુસ્તકના ભેદી શબ્દના અર્થમાં એક ચેલાને ખીજાઓને મદદ કરવાની તાકાત આવી નથી ત્યાં સુધી તે ચેલો “માંગી” શકતો નથી.

એમ કાં હશે? શું આ કહેવું ઘણુંજ મતવાદી સંભવે છે? શું આમ કહેવું મતવાદી છે કે એક માણસ દૂદકો મારે તે

અગાઉ મજબુતીથી પગ મૂકાય એવો કાંઈ તેને આધાર નોંધ્યો ? જો બીજાંઓને મદદ આપવામાં આવે, અને બીજાંઓ માટે કામ કરવામાં આવે, તો ખરેખરો એક હક મદદ આપનારને મળે છે, તે હક કાંઈ પૈસા ટકાતું લવાજમ લેવાનો નહિ, પણ કુદરત સાથે એક થઈ કામ કરવાનો છે. જેઓ ધૃશ્વરી છે તેઓ આપે છે ; પણ તેઓ ધૃષ્ટ છે કે તમે તેઓ જેવા યાને તેઓની ખાસિયતના થાઓ તે અગાઉ તમારે પણ બીજાંઓને આપવું નોંધ્યો.

જેવો એવો બોલવાની કોશિશ કરે છે તેવીજ આ કાયદાની હસ્તી વિષે તેને ખચર પડે છે. કારણકે બોલવાની બક્ષિશ તાકાત-વાળા અને જ્ઞાની એલાનેજ મળે છે. સ્પીરીચ્યુએલીસ્ટ [ભૂત-પ્રેતો વગેરે સાથે વહેવારમાં આવનાર] શખ્સ કામિક ભુવનમાં ઘુસે છે ખરો, પણ તે ભુવન ઉપર બોલવાની ચોકસ ભાષાથી તે બેખચર હોય છે, સિવાય કે તે મેલવવાને તે હક ધરાવતો હોય, અને તે હક હમેશાં વાપરતો હોય. પણ તેવો શખ્સ જો ફક્ત કામિક ભુવનને લગતા “ચમત્કારો” ઉપરજ મગ્નહ મેળવતો હોય, અથવા તે ભુવનનાં માત્ર સંજોગો કે અકસ્માતોને વસ થતો હોય, તો તે શખ્સ તે ભુવનને લગતા કોઈ પણ સીધા વિચાર કે મતલબમાં ઉતરી શકતો નથી ; જેમ ખાકી જીંદગીમાં વસી કોઈ તેની મગ્નહ આપે છે તેમજ તે કામિક ભુવનો ઉપર વસી તેને લગતી હલકી મગ્નહ ભોગવે છે. ખચીત જેમ ખાકી જીંદગી માણસને એક બે સાદા ધડા શીખવે છે તેમ કામિક ભુવનથી પણ એક બે સાદા ધડા મળે છે. અને આ બોધો સારી રીતે શીખવાના છે. જે માણસ શરૂઆતમાં શીખવાનાં સાદા અને સહેલા બોધ અખત્યાર કરવા વગર એલાની જીંદગીમાં ઘુસવાનો પ્રયત્ન કરે છે, તેને પોતાના

અજ્ઞાનપણ્યને લીધે હમેશાં ખમવું પડે છે. આ બોધો ગોપા શ્રવતા યાને અતિ ઉપોગી છે, તેટલા માટે તેમને તેટલીજ ખંત અને ઉત્સાહથી શીખવા જોઈએ; ૧રીથી અને ૨રીથી તેમને અનુભવ મેલવવો જોઈએ, તે એટલાં સુધી કે તેઓ આપણા ખવાસની અંદર એકરસ થઈ જાય.

હવે આપણી બાબત ઉપર પાછા ફરિયે. બોલવાની શક્તિનો હક માંગવો, એટલે કે, જે જ્ઞાનતા કિરણમાં જે એક મહાન ગુરૂ આગળ ઉભો છે, તેને શિષ્યાઉ એલો પોતાને દોરવવાને માટે વિનંતિ કરે છે. જ્યારે આ પ્રમાણે તે વિનંતિ કરે છે ત્યારે તેનો આવાજ જેટલી શક્તિથી તેણે વિનંતિ કીધી હતી તેટલીજ શક્તિથી પાછો ફેંકાય છે, અને તેની પડધા આદમીનાં અજ્ઞાનપણ્યાના ઉંડા ખોડમાં પડે છે. અને તે પડધા કાંઈ ગુંચવાયલી અને જાંખી એવી ખજર આવે છે કે જે કાંઈ જ્ઞાન અને મીનોષ પરમાર્થ શક્તિ છે તે જોઈએ તે સાંભળવાને અને મેળવવાને ખાહેશ કરે છે તેઓને આપવાની છે. કાંઈ પણ એલો આ ખજર આપ્યા વગર અને તેને કાંઈ રીતે લખાણમાં મૂક્યા વગર જ્ઞાનનો ઉંચર પસાર કરી શકતો નથી.

આ કામ તેણે અપૂર્ણ રીતે અને સાવચેતી અને તૈયારી વગર કીધેલું હોવાથી તે ગભરાઈ જાય છે; અને ત્યાર પછી તે કામ સંપૂર્ણ અને સારી રીતે કરવાની તેને ખાહેશ થાય છે; અને આ પ્રમાણે ખીજાને મદદ કરવાની ખાહેશ થતાંતી સાથેજ તેને તાકાત આવે છે. કારણ કે આ તેની ખાહેશ ચોખ્ખી છે, અને તે બર લાવવામાં તેને કાંઈ આખર, કીર્તિ, કે કાંઈ પણ તરફનો અંગત ફાયદો થતો નથી.

બને એટલા પછવાડેના કાળની તવારીખ તપાસતાં ખુદી રીતે માલમ પડે છે કે શિખાઉ ચેલાને સોંપવામાં આવેલાં આ પેહેલાં કામથી તેને કાઢખી તરેહનું માન અકરામ, આખર કે ફાયદો થતો નથી. બાતેનીયાન પુરૂષોને હમેશાં લોકોએ હસી નાખ્યા છે, અને જેઓને મીનોષ જગતમાં જોવાની શક્તિ છે તેઓના કહેવા ઉપર કોઈ ઘતબાર લાવતું નથી; એ શક્તિઓ ઉપરાંત જેઓને લખવાની પણ શક્તિ હતી, અને જેઓ પોતાનો અનુભવ લખાણ રૂપે માણસો આગળ મૂકી ગયા છે, તે લખાણો ગમે તેવાં જૂના અને પૂરાણા વખતના હોય, તેની ઉપર પણ લોકો શકની નજરથી જુએ છે, અને તે લખાણોને અર્થ વગરનાં અથવા ખ્યાલી બેળાંમાંથી નીકળેલાં એવાં સમજે છે. જે કોઈ એલો છુપી રીતે પણ ફત્તેહ અથવા કીર્તિ ખાટવાની ઉમેદમાં, અથવા લોકો આગળ મોટો પેગામ્બર કે ગુરૂ દેખાવાની મતલબથી, આ કામ માથે ઉઠાવે છે, તે એલો તેનું કામ શરૂ થાય તેની આગમચથીજ નિષ્ફળ થાય છે; અને તેનાં ઢોંગનું ઝેર ખુદ તેના પોતાના જીવને તેમજ જેઓને તે શીખવે છે તેઓનાં જીવને પણ ચઢે છે. તેવો અમલ કરનાર એલો ગોયા પોતાનીજ પૂજા કરે છે, અને આ મૂર્તિપૂજા તેની બરહક ફેળે પોંદોચે છે.

જે ચેલાને અંદર દાખલ થવાની શક્તિ છે, અને જે એક પછી એક આવતી નડતલો પસાર કરવાની તાકાત ધરાવે છે, તેના આત્માને જ્યારે મીનોષ સંદેશો પોંદોચે છે, ત્યારે તેની ઉપર પ્રકાશોનાં નવાં બાન અને જ્ઞાનનાં પ્રકાશમાં તે પોતાને સદંતર બૂકી જાય છે. આ ઉત્તમ અનુભવથી જો તે ખરેખર જાગૃત થાય છે તો તે પોતાને માટે કાંઈ પણ લેવાનાં કરતાં બીજાને આપવાની ઇચ્છામાં, પોતાને માટે મદદ માંગવા કરતાં બીજાઓને

મદદ આપવાની આહેશમાં, જગતમાંથી પોતાને ખાવાને માટે કાંઈ પણ્ય ખોરાક શોધવા કરતાં ભૂખ્યાને ખવરાવવાના પોતાના સંપૂર્ણ ઠેરાવ માટે, આત્મા સાથે એક થઈ જાય છે. તેનો ખવાસ સદંતર બદલાઈ જાય છે, અને મતલબીપણું જે સાધારણ માણસોને કામ કરવાને ઉશ્કેરે છે તે તેનાંમાંથી સદંતર નીકળી જાય છે.

“સદ્ગુરુઓની સમક્ષ આવાજ ઝોલવાને શક્તિવાન થાય તે આગમચ, તારો આવાજ કોઈને પણ જખમ નહિ કરી શકે એવો થયલો હોવો જોઈએ.”

જેઓ આત્મજ્ઞાનની બાબત ઉપર, ઉપર ટપકેનું, કામચલાઉ ધ્યાન આપે છે,—અને જેઓની સંખ્યા પણ મોટી છે—તેઓ વારં વારં એમ પરપૂછ કરે છે કે, જ્યારે મહાત્માઓ માણસની માફક જીવતા છે ત્યારે શા માટે તેઓ દુનિયામાં આવીને પોતાના ચમત્કારો અને શક્તિઓ લોકોને દેખાડતા નથી? તેઓ વધુ એમ કહે છે કે તે ડાહ્યા પુરુષોનો વાસો હિમાલય પર્વતની છેક દૂર છે એમ જણાવવામાં આવે છે તેજ દેખાડી આપવાને પૂરતું છે કે એ બધી ગપ છે. નહિ તો તેઓને એટલા દૂર કાં દેખાડવામાં આવે છે?

કમનસિમે, કુદરતી રીતેજ એમ બને છે, [યાને અશો પુરુષોનો વાસો ગુપ્તજ રહે છે], કાંઈ તેઓની ખાસ મરજીથી એવી દૂર રહેવાની ગોઠવણ કરવામાં આવતી નથી. દુનિયાના તકતા ઉપર કેટલીક ચોકસ જગ્યાઓ છે કે જ્યાં હજી સુધી કહેવાતા “સુધારાનો” સડો લાગ્યો નથી અને જ્યાં ઓગણીસમી સદીની બિમારી તરાપ મારી શકતી નથી. આવી આશિર્વાદભરી જગ્યાઓમાં જીંદગીની ખરી હકીકત તપાસવાને માટે હંમેશાં ધુરસદ અને તક મળતી રહે છે. આ જગ્યાઓ અધૂરાં, યાને છાલકાં, પૈસા ઉપર મરી ફીટતાં, અને મોજશોખ શોધતાં લોકોનાં ટોળાંથી ઉભરાઈ જતી નથી. જો જમીનના તકતા ઉપર મહાત્માઓ હોય તો જમીને પણ તેમને માટે એલાહેદી જગ્યા ધરાવવીજ જોઈએ. કુદરતની આ

એક ખરેખરી બાબદ છે, અને તે ત્રેણ કુદરતના કાંઈ ઉંડા બેદનું બહારનું ચિન્હ અથવા દેખાવ છે.

જે આવાજ મારફતે તે માગણી કરે છે તે આવાજમાંથી દુઃખ દેવાની શક્તિ ગુમ થઈ ગઈ નથી ત્યાં સુધી તે ચેલાની માગણી સાંભળવામાં યાને સ્વીકારવામાં આવતી નથી. તેનું કારણ એ છે કે, જેમ કુદરતી જીવોમાં બને છે તેમ, મીનોષ-ઔચ્છલ જીવન એક એવી જગ્યા છે કે જેમાં સમાધાની, રાજ્ય ચલાવે છે. જેમ કુદરતમાં છે તેમ ત્યાં પણ મધ્યબિંદુ અને તેનો ઘેરાવો છે. કોઈ પણ જીવન ઉપર મધ્યબિંદુનાં હેડામાં જ્ઞાન વાસો કરે છે. ત્યાંજ સંપૂર્ણ સમાધાનીનું રાજ્ય છે; અને ઘોંટાળો અથવા અવ્યવસ્થા ઘેરાવાનાં બહારના ભાગનેજ ઝાંખો અને ગુચવાડા ભરેલો કરે છે. ખરેખર જીવો તેના દરેક આકારમાં ફિલસૂફી શીખવાની એક શાળાને થોડી ઘણી આબેહૂબ મલતી આવે છે. જ્ઞાનના હમેશાં ભકતો હોય છે કે જેઓ ખુદ પોતાની જીવનને સુદ્ધાં જ્ઞાન મેળવવા પાછળ બૂલી જાય છે; તેમજ દુનિયામાં બહુ-બોલાં લોકોનાં ટોળાં પણ આવજન કરે છે. આવાં અમર્યાં બકબકારો કરતાં લોકોનાં ટોળાં વિષે એપીકટેટસ ફિલસૂફી એક વેળા કહ્યું હતું કે, જેમ કાંટા વડે કસ્ટર ખાવું મુશ્કેલ છે તેમ આવાં બકબકારો કરતાં લોકોને ફિલસૂફી શીખવવી મુશ્કેલ છે. ઔચ્છલ જીવોની પેલીમેર પણ એજ પ્રમાણે છે; અને મહાત્માને રહેવા માટે તો એક ઘણીજ ગુણ અને ગંભીર એકાંત જગ્યા હોય છે. તેની તે છુપાવાની જગ્યા એવી તો સલામત, એવી તો રક્ષણ-હાર હોય છે કે ત્યાં કોઈ પણ આવાજ જેમાં સમાધાની હોતી નથી તે કાને પડતો નથી. જેઓ તેઓની હસ્તી માને છે તેઓનાં કહેવા પ્રમાણે તેઓને તો શક્તિ ઘણીજ છે ત્યારે આપણને

એકદમ પૂછવામાં આવશે કે એમ કાંય? એનો જવાબ ધણે ખુલ્લો છે. તે મહાત્મા આખી મનુષ્ય જાતની ખીદમત કરે છે, અને આખી દુનિયા સાથે પોતાને એક કરી લે છે. તે દુનિયા માટે કાંઈ પણ પહે કાંઈની તરેહના મોટા ભોગો આપવાને તદ્દન તૈયાર છે. પણ તે ભોગો જીવીને આપે છે, મરીને નહિ. વળી પૂછવામાં આવશે કે, કાંય મરીને કાંય નહિ? કારણ કે અખંડનો તે એક ભાગ છે, અને તેના ધણાજ કીમતી ભાગો મરેનો એક છે. કારણ કે, તે મહાત્મા પોતે પણ કાંઈ ચોક્કસ કાયદા તળેજ અમલ કરે છે, અને તે કાયદાનું ખંડન કરવાને તે ઇચ્છતો નથી. તેની જીંદગી તેની પોતાની નથી, પણ જે કાંઈ મીનોષ શક્તિઓ તેની મારફતે તેની પછવાડે રહી કામ કરે છે, તેઓની છે. સઘળાં માનવ વૃક્ષાનું તે એક પુલ છે કે જેની અંદર ઇશ્વરી ખીજનો વાસો છે. તે પોતે સર્વ જગતની કુદરતનો એક ખજનો છે, અને તે કુદરતની પેદાયશોની સંપૂર્ણ ખીલવણીને માટે તે ખજનાને સલામતીથી સંભાળી રાખવામાં આવે છે. દુનિયાની તવારીખના નેમેલે વખતેજ લોકોનાં ટોળાં વચ્ચે તેમના તારનાર તરીકે તેને મોકલવામાં આવે છે. પણ જેઓ આ ટોળાંથી પોતાને છૂટા કરવાને શક્તિવાન છે તેઓની આગળ તે હંમેશાં મોજુદ છે. અને જેઓ ઉપલી ચાર શરતો પ્રમાણે અમલ ફરી પોતાના અંગત વિકારો જીતી લેવાને પૂરતા શક્તિવાન છે તેઓની આગળ તો સહેલાઈથી અને ઝોળખાય એમ મોજુદ છે, અને કાંઈ પણ રીતનો જવાબ આપવાને તૈયાર છે.

પણ અંગત વિકારોને જીતવાનો અર્થ એ થાય છે કે કેટલાક જાતી ગુણો જેને ધણા લોકો માત્ર અવિનાશીજ નહીં પણ

જરૂરના વિચારે છે, તેનો નાશ કરવો. “જખમ કરવાની શક્તિ”ના અર્થમાં ઘણી ચીજો એવી છે કે જે લોકો તે પોતાનામાં તેમજ ખીજોમાં રાખવાને કીમતી ગણે છે. અંગત ખયાવ (self-defence) અને સંરક્ષણ (preservation) કરવાની પ્રેરણા એ દિલમાંથી કહાડી નાખવાના ખયાસનો એક ભાગ છે; તેમજ વળી તેવો તેનો ખીજો ભાગ એ છે કે-કાંઈને એક શેઠેરી તરીકે, કે માણસ તરીકે, કે અમુક આસામી તરીકે ગતીમાન અને સહગ્રણ માટે કાંઈ ચોક્કસ હક અથવા હકો છે, એવો ખયાલ. આ કહેણ ઘણા જણોને બહુ ભારી લાગશે, તોએ તે હકીકતમાં તદ્દન ખરુંજ છે. કારણકે જે કાંઈ હું અત્રે કહું છું તે, અને જે આગળ કહેવામાં આવ્યું છે, તેમાંનો એક પણ શબ્દ મારી તરફનો નથી. એક મહાન આશ્રમનાં મંડળની દંતકથા મધેથી એ શબ્દો લેવામાં આવ્યા છે, કે જે મંડળ એક વેળા છઠ્ઠમની ખાતેન રોશની હતી. તે મંડળના પેહેલાંજ દેવાનખાનામાં જે નિયમો લખવામાં આવ્યા હતા તેજ નિયમો આજની ગુપ્ત જ્ઞાનની હયાત મકતબોમાં પણ લખવામાં આવ્યા છે. સઘળા જમાનામાં ડાહ્યા પુરૂષો સાધારણ માણસોની સંગતથી અલગજ રહ્યા છે. અને વળી જ્યારે તે સહપુરૂષો મધેથી એકાદને કાંઈ થોડા વખતના કામ અથવા મતલબને ખાતર દુનિયાના લોકો વચ્ચે જવાની મરજી થાય છે, ત્યારે તેવા પુરૂષનાં એકાંતપણા અને સંભાળ હમેશની માફક પુરેપુરાં જળવવામાં આવે છે. અને તેની આવી સંભાળ અને ખરદારત તેવા પુરૂષનો વારસોજ છે, તેની તે યોગ્યતાજ છે, તેના ઉપર તેનો ખરેખરો હક છે, અને જેમ ડયુક ઓવ વેસ્ટ-મીન્સ્ટરથી એમ નહિ કહેવાય કે હું ડયુક ઓવ વેસ્ટમીન્સ્ટર થવા અહતો નથી, તેમ તે હક તેનાથી ખાણુ મૂકી શકાયજ નહિ.

દુનિયાનાં મોટાં મોટાં શહેરોમાં, વખતો વખત થોડી થોડી વાર એકાદ મહાપુરૂષ દેખાવ દે છે, અથવા તો કદાચ શહેરોમાંથી પસાર થઇ જાય છે, પણ આવા સત્પુરૂષોમાંના એકાદના આવી રીતે પસાર થઇ જવાથી પણ, ખરેખર, મહાભારત શક્તિ અને હાજરીને લીધે, સઘળાં માણસોને ધણી મદદ મળે છે. અહીં લન્ડનમાં તેમજ પેરિસ અને સેન્ટ પીટર્સબર્ગ જેવાં શહેરોમાં પણ મીનોઇ માર્ગમાં આગળ વધેલાં પુરૂષો છે ; અને જેઓને તેમને પિછાણવાની શક્તિ છે તેઓ તેમને જાતેનીયાં (Mystics) ના નામથીજ ઓળખે છે. વિકારો ઉપર કાણુ મેળવ્યાથી આમ પિછાણ કરવાની શક્તિ મળે છે. નહિ તો, આવી રીતે તેમની હાજરી શુભ રાખવામાં આવે નહિ તો, તેવા શખ્સોથી શહેરનાં ધાંધલ અને કકળાટથી પેદા થયેલી, મન અને જીવસાઓથી પેદા થયેલી, અસ્વચ્છ હાલતમાં કેમ ટકી શકાય ? જે આ પ્રમાણે તેમની સંભાળ લેવામાં આવે નહિ તો તેમનું આગળ વધવું અટકી પડે, યાને તેમના ઐશ્વર્ય મીનોઇ માર્ગમાં અટકાવ થાય, અને તેમના કામમાં હરકત પડે. શિખાઉ એલો આવા સત્પુરૂષો મધેના એકાદને કદાચ તેના ખુદ માંસ હાડકાંનાં શરીરમાંજ બેટે, તેની સાથે એક ઘરમાં રહે, તોએ પણ તે તેવા મહાપુરૂષને ઓળખી શકે નહિ, અને પોતાનો આવાજ તેને સંભળાવી શકે નહિ ; કારણકે તેની સાથનો વસવાટ કે નજદીકની સગાઇ કે રોજની ધાડી મિત્રાચારી તે મહાપુરૂષને શુભ રાખવાના કરડા કાયદાઓનો ભંગ કરી શકે નહિ. મહાપુરૂષની અંતરની સંભળવાની શક્તિમાં કેાઇ પણ આવાજ પ્રવેશ કરી શકે નહિ, સિવાય કે તે આવાજ ઇશ્વરી હોય અને પોતાની મતલબને માટે બિલકુલ કહાડવામાં આવતો ન હોય. જે પ્રમાણે બધાંઓ હજી તો બારાખરી

શિખતાં હોય, અને તે શિખવા માટે તેઓ એકાદ પૂર્ણ જાણશક્તિની તલબ કરે, તે જેવું નકામું અને મહેનત ખરબાદ કરવા જેવું કામ છે, તેજ પ્રમાણે જો ઉપર લખેલી શ્રેષ્ઠતાથી સેદજ પણ દરજ્જે ઉતરતો હોય તો ચેલાનો તે આવાજ તેવોજ નકામો અને મહેનત ખરબાદ થવા જેવો થઇ પડે છે. જ્યાં સુધી એક શખ્સ દિલથી, જીવથી, અને જ્ઞાનથી ચેલો અને નહિ, ત્યાં સુધી ચેલાના જેઓ ખરેખરા શિક્ષકો છે તેઓના સંબંધમાં તે આવી શકેજ નહિ; અને આ પ્રમાણે દિલોજ્ઞાનથી ચેલો ખનવાનો ઉપાય એકજ છે, તે એ કે—પોતાની ખુદી ખુદાને અર્પણ કરી દેવી.

કારણ કે, આવાજે જખમ કરવાની શક્તિ ખોઇ દીધેલી ક્યારે કહેવાય કે, એક માણસ જ્યારે એવી હાલતે પોંદોચે કે જ્યાં પોતાને તે લાખો અને કરોડો આદમીઓમાંનું એક સાધારણ આદમી તરીકે પિછણે; ઉછળતા દરિયાના મોજથી ફેંકાતી અને ધોવાતી રેતીના દાણાઓમાંનો એક દાણો તે પોતાને સમજે. એમ કહે છે કે મહાસાગરના તળિયામાં રેતીનો દરેક દાણો વારાફરતી કિનારે ધોવાઇ આવે છે, અને થોડીક વાર સરજનું તડકું જોવાને લાગ્યશાળી થાય છે. તેજ પ્રમાણે માણસોના બાળમાં અને છે; તેઓ પણ કુદરતના કાંઇ અજબ બળથી અહીંથી તહીં ધસડાય છે, તેઓમાંથી પણ દરેક એકાદ સારો દહાડો જીએ છે. જ્યારે માણસ આવા સામટા સંગ્રહમાંની એક એવી પોતાની જાંઠગી છે એમ જાણે છે ત્યારે તે પોતાને માટે કાંઇ પણ મેળવવાને ખાતર કાંઇ જેહમત ખેંચતો નથી. એમ થયું કે તેણે પોતાના ખાકી અંગત હોંકા અર્પણ કર્યા એમ સમજવું. સાધારણ માણસ દુનિયાના દરેક આદમી ભેગો એક સરખો હિસ્સો લેવાને ચાહતો નથી, પણ જે કાંઇ બાબત તેને વધારે પસંદ છે તે

એ છે કે ખીજા આદર્શો કરતાં જ્યાંમાં વધારે મેળવવું. એલો આ પ્રમાણે ખાહેશ રાખતો નથી. તેટલા માટે તેનાં નસીબમાં કદાચ એપીકટેટસની માફક પગમાં બેડી પડવાનું આવી પડે તોએ તે માટેની ફરિયાદ માટે તેણે એક હરફ પણ કહાડવો નહિ [યાને કર્મ સંજોગે જેથી હાલતમાં તે આવે તે હાલતને સખુરી અને પુરતા સંતોષ અને ખુશીથી સહન કરે]. એલો જાણે છે કે જીંદગીનું ચક્કર હમેશાં ફરતું રહે છે. બરન જોનસ નામના ફિલસૂફે આ ચિત્ર બહુ ચમત્કારિક રીતે બતાવ્યું છે. તે એમ કે એક ફરતું પૈડું યાને ચક્કર ઉપર તાલેવંત અને ગરીબ, મોટો અને નાનો, સઘળા બંધાએલા છે, અને જ્યારે તે પૈડું તેઓમાના એકાદને ઉપર લાવે છે ત્યારે તે સુખનો દિવસ જીએ છે; રાગની ચઢતી અને પડતી આવે છે, એક કવિની વાહ વાહ પોકારાય છે, અને વળી પાછો વીસરાઈ જાય છે; એકાદ ગુલામ કે નોકર કંઈ દિવસો એન અને સુખથી ગુબારે છે, અને વળી કેટલા દિવસોમાં હાડમાર થાય છે. નસીબનું ચક્કર જેમ ફરતું રહે છે, તેમ દરેક જણ તેને તળિયે આવી છુંદાય છે. એલાને ખબર છે કે વાત તો એમ છે, તેથી જો કે પોતાની જીંદગી ઉત્તમ રીતે વાપરવાની તેની ફરજ છે, છતાં તેની ઉપર આવતી હાલત માટે તે ફરિયાદ ઉઠાવતો નથી કે ખુશ થઈ જલકતો નથી, તેમજ ખીજાનું સુખ જોઈ અદેખાઈથી મુંઝતો પણ નથી. એલો સારી પેઠે જાણે છે કે, સઘળાં એક સરખી રીતે ધડો શીખે છે; અને ‘સોસીયાલીસ્ટ’ [યાને દુનિયાની સઘળી માલમિલકત ઉપર સર્વેનો એકસરખો હક છે એવું મત ધરાવનાર], અને ‘સુધારા’વાળાની મનુષ્ય પ્રકૃતિને સખજેજ પેદા થતી હાલતોને એકદમ કેવળ બદારના બળથી સમારવાની અને

હીક કરવાની કોશિશ તરફ ચેલો હસે છે. કારણ કે આ કોશિશ હિલરી નુકશાનકારક છે, અને મહેનત ફોકટ ન્ય છે.

આ પ્રમાણેનો ખ્યાલ બરોબર મનમાં ઉતરવાથી અને તે પ્રમાણે ચાલવાથી સઘળી જાતના કહેવાતા અંગત લાભો અને હકોના ભોગો આપ્યા એમ કહેવાય. તેમ થવાથી એ ઝેરી ડંખ જે સઘળાં મનુષ્યોમાં સાધારણ રીતે જોવામાં આવે છે તે નીકળી ન્ય છે.

જ્યારે ચેલાના દિલમાં સંપૂર્ણ રીતે ઉતરે છે કે સ્વાર્થનો, જાની અંગત હકોનો, એક માત્ર વિચાર પણ તેનામાં વસ્તા ઝેરી ગુણોનું પરિણામ છે, તથા તેના હેવાની જીવના સાપનો પુકાડો છે, કે જેથી તેની જીંદગીને તેમજ આસપાસનાંઓની જીંદગીને પણ ઝેર ચઢે છે, ત્યારેજ તે એકાદ વાર્ષિક ક્રિયા કે જેમાં તૈયાર થયલા ચેલાઓ દાખલ થાય છે, તેમાં તે ભાગ લેવાને લાયક થાય છે. ધન કરવાનાં અને રક્ષણ કરવાના સઘળાં હથિયારો ઉપરથી હાથ ઉઠાવવામાં આવે છે ; તે હથિયારો તે મન, દિલ, ભેજા, અને ખાકી જીવથી કહાડવામાં આવતા ખાકી વિકારો, વગેરે છે. હવે પછીથી કોઇ પણ માણસની ખણુ ખોદ કરાય નહિ, અથવા તેને હીણવો કે ધીકારવો નહિ ; હવે પછીથી ચેલાએ પોતાના બચાવ ખાતર કે કાંઇ બહાના માટે એક હરફ પણ કાઢવો નહિ. આ ક્રિયાથી ચેલો દુનિયામાં એક નવાં પેદા થયલાં બચ્ચાં જેવો, લાચાર, અને નિરાધાર જેવો ફરે છે. આથી શ્રેષ્ઠ જીંદગીનું જીવન—કે જ્યાં મીનોઇ હવાની લહેર પ્રસરી રહેલી છે—જ્યાંથી આંખ સઘળી હોશિયારી સાથે ખાકી દુનિયાને એક જૂદાજ સ્વરૂપમાં દેખે છે—તે ઉપર તે ચેલાનો નવો જન્મ શરૂ થાય છે.

થોડુંક આગમય મેં કહ્યું છે કે એલાએ પોતાના અંગત હકોની લાગણીનો ત્યાગ કરવા પછી પોતાનો અંગત માન મરતબો અને સદ્ગુણોની લાગણીઓનો પણ ત્યાગ કરવો જોઈએ. આ ઉપદેશ તો બહુજ કઠણ અને ભયભીત લાગશે ; પણ જેઓ જ્ઞાની છે તેઓને ખબર છે કે આ માત્ર ઉપદેશજ નથી, પણ ખરી હકીકત છે. જે કોઈ પોતાને બીજાના કરતાં વધારે પવિત્ર સમજે, જે કોઈને એવું અભિમાન છે કે પોતે કાંઈ પણ દુર્ગુણ અથવા એવ કે મૂર્ખાઈ વગરનો છે, અથવા તો પોતાના જાતલાઈઓ કરતાં તે પોતે કાંઈ દરજ્જે ચઢિયાતો છે, તે શાખ્સ એલો થવાને લાયક નથી. મીનોઈ રાજ્યમાં દાખલ થવા પેહેલાં માણસે એક નાના બચ્ચાંનાં જેવા સાદા, બોલા અને સહેજ પણ અહંકાર વગરના થવું જોઈએ.

સદ્ગુણ અને ડહાપણ એ ઉત્તમ ચીજો છે ; પણ તેઓ જો માણસના દિલમાં અહંકારનો અને બીજા જાતલાઈઓથી બુદ્ધાઈનો ફાંકો લાવે તો તે વિકારો કાંઈજ નહિ પણ હેવાની જીવના સાપના ટીપણટાપણ કીધેલાં સ્વરૂપનો હલકો દેખાવ છે. કોઈ પણ પળે તે ખાકી જીવનો સાપ પોતાનું પૂરું કદરૂપ સ્વરૂપ ધારણ કરે છે, અને જેમ કાંઈ અંગત લાભ અથવા કીનાને સખ્યે કોઈ ખૂન કરે છે, અથવા તો એક રાજદ્વારી મતલબી કામ કરે છે— કે જેથી તે પોતાના અથવા તો પોતાના સાથિયોના આપમતલબી લાભોને માટે હજારો માણસોનો ધાણ વાળે છે—તેવાંજ શુરાં કાંમેનો ઝેરી ડાંખ તે સાપ મારે છે.

ખરેખર, જખમ કરવાની શક્તિ ખોઈ દીધેલી હોવી જોઈએ, એટલે કે, આ મતલબી સાપને ફક્ત સહેજસાજ છુંદવો ન

નેછયે, પણ સદંતરજ મારી નાખવો જોછયે ; જો તે સાપને (યાને છુરા ખવાસોને) અમસ્થો લગાર કચડીને તેને ઉંધેલો જોવો પડી રહેવા દેવામાં આવે છે તો તે પાછો જાગૃત થાય છે, અને એલો પોતાના મેળવેલાં જ્ઞાન અને તાકાતને પોતાની છુરી મતલબો મેળવવાના કામમાં વાપરે છે, જેથી તે મેલા ધલમવાલા જાદુગરોનો એલો થઇ જાય છે, કારણ કે એવા હલકા ધલમનો ધણોજ નુકશાનકારક માર્ગ તો બહુ પહોળો યાને સહેલો છે, અને તે તો ગમે તે માણસ આંખ વીચીને પણ મેળવી શકે એમ છે. તે વામ માર્ગ નુકશાન અને જોખમ તરફજ લઇ જાય છે, તે એટલાથીજ સ્પષ્ટ માલમ પડશે કે, જેમ એક માણસ જેમ જેમ મતલબી થતો જાય છે તેમ તેમ તે પોતાના મતલબી મનની મર્યાદા સાંકડી કરતો જાય છે, તે ક્યાં સુધી કે આખરે એક ટાંચણીનાં માથા જેટલીજ જગ્યા તેને રહેવાને માટે રહી જાય છે.*

સાધારણ જીંદગીમાં બનતા આવા દાખલાઓ આપણે સઘળાં જોછયે છિયે. જે માણસ મતલબી થતો જાય છે તે પોતાને એકલપેટો બનાવતો જાય છે અને બીજાંઓને ધણોજ થોડો ઉપયોગનો કે પસંદકારક થઇ પડે છે. આ દેખાવ બહુ બંધાનક છે, અને આખરે લોકો જેમ વાધ વધી ડરી જઇ દુર નાસે છે તેમ આવાં માણસથી પણ ડરીને દૂર નાસે છે. પણ જો કોઇ

* યાને તે શખ્સ એવો તો સાંકડા વિચારનો અને મતલબી હોવાન બની જાય છે કે પોતાના સહેજ પણ મતલબી લાભને ખાતર ગમે એટલું દુઃખ અને સંતાપ માણસ કે બીજાં બનવરોને આપવાથી સહેજ પણ અચકાતો નથી.—ન. મ. કે.

માણસના બાપમાં ઉંચા જીવન ઉપરથી, અને જ્ઞાન અને સત્તાના બળ સાથે, અને એક પછી એક જન્મોના સપાટા વચ્ચે, આવો મામલો બને તો, તે કેટલું બધું બચાવક !

તેટલા માટેજ હું કહું છું કે થોભો, અને જ્ઞાનનો ઉંચર પસાર કરો તે અગાઉ ખુબ વિચાર કરો. કારણ કે જો શિખાઉ એલો સંપૂર્ણ અષોઘ મેળવ્યા વગર જ્ઞાન માટે તલબ કરે અને ખાહેશ રાખે તો તેની તલબ અને માગણી ધન્યરી ફરેશ્તાઓ અને મહાત્માઓનાં મકાનોમાં દાખલ થઇ શકતી નથી, પણ માણસોની છુરી અને હેવાની ખસલત ઉપર લમતી છુરી યાને લય ભરેલી શક્તિઓને જગાડે છે.

“ સદ્ગુરુઓની સન્મુખ જીવ ઉભો રહેવાને શક્તિ-
વાન થાય તે આગમચ તેના પગે હૃદયના લોહીથી
ધોવાવા જોઈએ.”

અહીં વાપરેલો શબ્દ જીવ તે તેજ ઐષ્ટ મિનોષ સ્વાન
અથવા સેતારાની માફક માણસની ઉપર ચમકતો આત્મા છે.

“ ઉજું રહેવાને શક્તિવાન થવું એટલે કે જરોસો આવવો,
વિશ્વાસ બેસવો ;” અને જરોસો આવવો એટલે કે એલાને પૂરી
ખાતરી થાય કે તેણે પોતાની લાગણીઓને સદંતર જીતી છે, અને
પોતાના હેવાની અને માણસાઇ ખવાસ ઉપર કાબુ મેળવ્યો છે ;
તેની એવી ખાતરી થાય કે તે જીવ વગરનો થયો છે અને દુઃખને ગણકારે
નહિ એવો બન્યો છે ; તેની એવી ખાતરી થાય કે તેનું સમગ્ર
ધકધ્યાન ઇશ્વરી જીવંતી કે જે ચિન્હ રૂપે “ સદ્ગુરુઓ ” ને નામે
જાળખાય છે તેમાં જ ચુંતાઇ રહેલું છે. તેના મનની પૂરી પતીજ
થાય કે ઇશ્વરી કારણ તેનાં હૈયામાં વાસો કરે છે તે કારણની
આંતર્યથી તે સમગ્ર પોતાનું જીવાનું, સાંભળવાનું, બોલવાનું,
અને બીજી શક્તિયો વાપરવાનું કામ બજાવે છે. જ્યારે એમ
બને છે ત્યારેજ તે બિહિક વિનાનો, વેદનાં વગરનો, અને સંતાપ
અને ભયથી મોકળો થાય છે ; તેનો આત્મા ખાકી શરમ કે ડરથી
સંકેત્યાયા વગર અથવા સહેજ પણ અચકાયા વગર અથવા તો
દીલ કરી મુક્તતવી રાખ્યા વગર તેનાં ભિત્તરમાંથી થતા
ઇશ્વરી પ્રકાશની દરેક આજ્ઞા એકદમ બજાવે છે. જ્યારે
એમ બને છે ત્યારેજ તે પોતાના વારસા ભણી વળે છે અને
મનુષ્યના જે ગુરુઓ છે તેઓની સગાઇમાં આવવાનો હક મેળવે

છે; તે એક સિદ્ધ પુરૂષ થયો છે, તેનું સર બાળા થયું છે, અને જે મીનોષ હવા મહાપુરૂષો દમમાં લે છે તેજ મીનોષ હવામાં તેનું પણ જીવવું થાય છે.

પણ એલો કાંઈ પણ રીતે આવે ચઢતે પ્રતાપે પોહોંચવાને લાયક થાય તે અગાઉ તેણે પોતાના આત્માના પગને પોતાના હૃદયના લોહીથી ધોવા જોઈએ.

માણસના દિલના વિકારો અને તેની લાગણીયોનો ભોગ આપવો એ તો પેદેલાજ નિયમમાં કહ્યું છે. તેની મતલબ એજ છે કે “એની તો શાંતિ અને ધૈર્યતા ધરાવવી કે કાંઈ પણ અંગત લાગણીયોથી તેઓને હરકત પોહોંચે નહિ,” યાને સહેજ પણ તેમાં ઉશ્કેરણી કે ખલભળાટ થાય નહિ. સ્તોષક ફિલસુફ એમજ કહે છે; તે પણ પોતાના કે બીજાના દુઃખ તરફ સમાધાનીથી નીહાળે છે.

તેમજ આત્મજ્ઞાનિયોની ભાષામાં “આંસુ” એટલે આંખમાંથી પડતાં આંસુનો બાહારનો દેખાવ નહિ પણ આંખી લાગણીવાળો ખાકી જીવ છે; તેમજ “લોહી” તે કાંઈ શરીરને પોષણ આપતું જે જરૂરિયાત તત્વ છે તે નહિ, પણ માણસના ખવાસનું તે ચંચળતા પેદા કરે એવું તત્વ છે; કે જે માણસને દુઃખ અને સુખ, ખુશાળી અને દલગીરીનો અનુભવ ભોગવવાને અર્થે મનુષ્ય જંદગીમાં હંકાર્યા કરે છે, યાને જન્મ-મરણ આપ્યા કરે છે. જ્યારે આ લોહીને એલાએ પોતાના દિલમાં વહેવા દીધું ત્યારે તે એક શુદ્ધ આત્મા તરીકે સદગુણોની સનમુખ ઉભો રહી શકે છે, કારણ કે તે શુદ્ધ આત્મા હવે વધુવાર પોતાની અંગત લાગણી કે અનુભવ ભોગવવાને અર્થે જન્મ-લેવાને ચાહતો નથી. જે કે મહાયુગો સુધી એક પછી એક જન્મોમાં આ ખાકી શરીર સાથે

આવી તેને જન્મ લેવાનું તો સરજેલુંજ છે, પણ તે કાંઈ પોતાની ઇચ્છાથી થતું નથી, કારણ કે દુનિયામાં જીવવાની દલકા ઇચ્છા તૃણા તો તેનાં દિલમાંથી નીકળીજ ગઇ છે. જ્યારે તે માણસનું રૂપ ધારણ કરી ખાકી શરીર સાથે દુનિયામાં જન્મ લે છે ત્યારે તે કાંઈ પણ ખીજી મતલબ વગર ફક્ત ઇશ્વરી કામ યાને તેનાં સદ્ગુણોનું સંપેલું ગીનોઇ કામ બજાવવાને માટેજ દુનિયામાં આવે છે. તે સુખ કે દુઃખ માટે આરબુ રાખતો નથી; તે બહેસ્ત મેળવવાની ખાલેશ રાખતો નથી, અને દોજખમાં જવાનો ડર રાખતો નથી; યાને તે સધળી ખાકી ઇચ્છાઓથી મોકલો થયો છે; તે છતાં ગોયા તેણે એક મોટો વારસો મેળવ્યો છે, કે જે હાલત તેનાં સંખ્યાબંધ ભોગો આપવાથીજ મળી છે, જે કે ભોગોનો બદલો ચાહવો એ બાબદ તો તેની ખાસિયતમાંથી નીકળીજ ગઇ છે. તે હવે જાણે દુનિયામાં જીવતો નથી, પણ દુનિયાની સાથેજ જીવે છે, તેના બહાલાં પવિત્ર મનની દષ્ટિમર્યાદા તમામ સૃષ્ટિની પહોળાઇએ ફરી વળી છે.

જાહેર ખબરો.

જરથોશ્તીઓ મારે
ધર્મ, નીતિ અને સંસારી આબઢાને લગતું
માસિક ચોપાન્યું.

મુરતથી એક સ્કુલના જરથોશ્તી શિક્ષક નીચે પ્રમાણે લખે છે :—

“મારા વહાલા ઔરાગની રોશની મને કાંઈ કાંઈ ન બેચડી,
ન અતુભવેલી ખુશાલી આપે છે; તેનું કારણ એ કે ધર્મે અજ્ઞાન
અને મીનોઈ અધકારમાં આથડતાં અને અથડતાં જરથોશ્તી સત્ય
શોધકોના રસ્તામાં [તે] અજવાળું પાંથરે છે. હીનચુસ્ત સાહેબ,
મારા ગરીબના ઘરનો એ ઔરાગ છે; મારા બહાલાંઓનો એ રાહબર
છે. એ માસિક શિક્ષક દર મહીને પાતાના દર્શન દહને જે જે મીનોઈ
વાતો કહે છે તે જે મારી કરણીમાં દીઠામાં આવે તો ખરી નેકબાળી
કહેવાય. અથાક પાપી છતાં મને આઠડીયી રોશની બેવાની તક
ઔરાગે આપી તે મારે લાગ્યાદય સમજતું છું.”

લવાજમ—વર્ષનાં આંગ ઉપર રૂ. ૨.

ઔરાગ ઔશીસ,

મનોરંઘસ જ્ઞીટ, કોટ, સુઅંઠ.

બહાર ખખરો.

પુનર્જન્મ

માણસનો પ્રરીપ્રરીનો અવતાર.

લખનાર—પેસ્તનજી ધનજીભાઈ મહાલક્ષ્મીવાળા.

આ પુસ્તકમાં પુનર્જન્મના સંબંધમાં ચાલતી તકરારો, ધ્યાનમાં લઈ, આ સવાલને આજની વિદ્યાને આધારે, ધર્મની ફીલસુફીને આધારે તથા પશ્ચિમ તરફની ફીલસુફીને આધારે લંબાનથી તપાસવામાં આવ્યો છે.

એ પુસ્તકના હીમી ઓકટેવો કદનાં ૨૫૦ પૃષ્ઠ થયાં છે, અને તે ઉંચાં કાગળપર છાપવામાં આવ્યું છે. મુખ-ચિત્ર તથા એક આકૃતિ પણ આપવામાં આવી છે. વેલાતી પુઠાંમાં બાંધી તેને બાથુકનું બનાવવામાં આવ્યું છે.

કિંમત—માત્ર રૂ. ૧૧ ; પેસ્ટેજ ત્રણ આના.

ચૈરામ બુક ડીપો,

શ્રીનંદલાલ સ્ત્રીદ, કોટ, મુબમ્બ.

બહાર ખખરો.

જરથોશ્તી રાહબર

આ પુસ્તકમાં ધ્યાનથી એકજ નજર નાંખવે જરથોશ્તી ધર્મને લગતી શીલસુક્રી, નીતિ, ક્રિયાઓ વગેરેનો અક્ષળપસંદ અને વિધાનુસાર ખુલાસો મળે છે. વિદ્વાનો અને અભ્યાસીઓએ એક સરખી રીતે વખાણેલું. એ વાંચ્યાથી ધર્મ સંબંધી આચારનો વિસ્તાર ખોલેલો થાય છે. વળી એમાં જરથોશ્તી ધર્મના ભેદોને ખુલ્લા કરવામાં આવ્યા છે. દરેક જરથોશ્તી ને વાંચવા લાયક, અભ્યાસ કરવા લાયક, મનન કરવા લાયક.

કિંમત—રૂપીયો એક, પોસ્ટેજ આના ત્રણ.

ખીસ્તાબ —જરેદસ્ત અફશાર—જેન્દેહરોદ—

ફારસી ખુદાશનાસીને લગતાં ત્રણ લખાણો એકજ શોભીતાં પુસ્તકમાં સાથે બાંધેલાં. આ લખાણોમાં ખુદાની પીછાન, આત્માની કુદરત, જુદાં જુદાં નુરો, ગતીઓ, આસમાને, ફરેસ્તાઓને પેદા થવાની હકીકત, કામેલ આત્માની શક્તિ, ઇત્યાદી ખુદાશનાસીને લગતી કેટલીક બાબતો આવી છે—ખુદાશનાસીના અભ્યાસીઓને ઘણું અગત્યનું પુસ્તક.

કિંમત—રૂપીયો દોઢ—પોસ્ટેજ ત્રણ આના.

ચંરાગ જુક હીપો,

મનોરદાસ બીટ, કેટ, મુંબઈ.

જાહેર અખરો.

અ પો ઇ—

સખતાર—એક જરથોસ્તી જાનુ.

આ રેસાલામાં આ મહાન વિષય ઉપર એક એકવીસ વર્ષની જુવાન અખજાનાં વિચારો દર્શાવવામાં આવ્યા છે ; અને થીયોસોફીના અભ્યાસથી જરથોસ્તી જાનુઆમાં કેવી જાતના વિચારો પ્રવેશ થાય છે તે માત્રમ પડે છે.

ધરાડેલી કિંમત—આના ચાર, પોસ્ટેજ એક આના.

પાદશાહ કય મુશરો

તેની તવારીખ ઉપર પડતી રોશની—

આ વિષય ષેરાગ ચોપાન્યાનાં સને ૧૯૦૫-૦૬ ના અક્રોમાં પ્રગટ થયા હતા ; અને તે એક હાંચી ફેળવણી પામેલા પુસ્તક એક માર્ગી જરથોસ્તીએ લખ્યો હતો. એમાં સમાયલી આખત વિદ્વતા ભરેલી અને બોધકારક હોવાથી તેને એક જુદાં પુસ્તકના આકારમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે, અને સ્થાપનારાઓને આ યોગેશ્વર પાદશાહના આજ સુધી પ્રગટ થયેલાં સઘળાં હાસ્તાનો કરતાં આ વિષય કાંઈ ન્યારીજ રોશની આપે છે. કિંમત—માત્ર છ આના.

ચેરાગ બુક ડીપો,

મનોરક્ષાસ સ્ટીટ, કોટ, મુંબઈ.

જાહેર ખપરો.

The Mysteries of Mithra.

BY

FRANZ CUMONT.

Translated into English by THOMAS

J. Mc CORMACK.

American Price \$ 1·50 ; English Price

.6s. 6d. Now offered at Rs. 4.

CHERAG BOOK DEPOT,

Manordas Street, Fort,

BOMBAY.

જાહેર ખર્ચો.

ગેબી આવાજ

[પુણ્ય મેડમ ઇલ્લવાટસ્કીની THE VOICE OF THE
SILENCE નામની ચોપડીનો તરજુમો.]

ભાષાન્તર કરનાર—નશરવાનજી ફરામજી બીલીભારીયા.

આ તરજુમા મધે કેટલીક નવી નોટ્સ આપવા-
માં આવી છે, અને ભાષા જલદી સમજ પડે તેવી
રાખી છે.

કિંમત—વેલાતી સુંદર પુઠાંમાં આના ૧૨.

પોસ્ટેજ એક આનો.

ચૈરાગ જુક ડીપો.

મનોરંજક સ્ટીટ, કોટ, મુંબઈ.

જાહેર ખબરો.

મહાત્માઓની શોધમાં—

ફટલાક લોકો રસ્તે ભટકતા સાધુઓ અને સન્ધ્યાસીઓ વગેરેના પછવાડે ભટકી ખરાબ ચાલ છે, તેમજ મહાત્માઓને શોધવાની ખાલી વેઠમાં જીંદગી ગુમાવે છે, તેમનાં દષ્ટાંતો જે ચૈરાગમાં છપાયાં હતાં, તેમને ચોપડીના આકારમાં ફરીથી પ્રગટ કરવામાં આવ્યાં છે. જેઓ ભટકતા સાધુ-સંતો પછવાડે ફરતા હોય તેમને આ પુસ્તક અતિ હિયાગી થઇ પડશે.

કિંમત—ફક્ત ચાર આના.

અશો જરથોશ્ત સાહેબના જન્મારાનો

અહેવાલ—

ફારસી ઉપરથી લખનાર મરહુમ દસ્તુર પેસોતનજી બેરામજી સંભળા. ખીજી આવૃત્તિ. રકુલોમાં તથા કુટુંબોમાં જરથોસ્તી બાળકોને ભેટ આપવા લાયક અગત્યનું પુસ્તક, વેલાતી ક્વરમાં.

કિંમત—આના બાર.

ચૈરાગ બુક ડીપો.

અનોરદાસ સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ.

બહુર ખખરો.

મીસીસ એની બેઝન્ટ કૃત

વિચાર શક્તિ : તેનો કાબુ અને કેળવણી—

તરબુમો કરનાર—ન. મ. દેશાઈ.

“ આ પુસ્તક બહુતી થીયોસોફીકલ વક્ત મીસીસ બેઝન્ટના એક લખાણના તરબુમો છે, જે કેટલાંક પ્રકરણોમાં વહેંચાઈ ન્તય છે. . . . તે જરથોસ્તી ધર્મના નીતિશાસ્ત્રના મુળ ફરમાન ‘મનશની’ ની બહાર પડેલી પેઢીની ફીલસૂફી કદાચ ગાળી શકાય. શરૂઆતમાં માલુસ પોતે કાણ છે તેની ઓળખાણ કરાવવામાં આવી છે, અને તે ઝીના આત્મજ્ઞાનને લગતી હોવાથી જે કે સાધારણ વાંચનારાઓને લગાર ફીલપછર જાણાય નહીં, તેાપણ પછવાડેનાં પ્રકરણો બહુ વહેવાર અને ધ્યાન આપવા લાયક માલમ પડે છે. . . .”—લે. મે. જમશેદ.

કિંમત—આના બાર.

નવજોત પોથી—

બાળકોને માથે અભ્યાસનો મોટો બોજો નાની વયથી પડવાથી તેમની તનદરોશની શરૂઆતમાંજ લથડી ન્તય છે; તેથી નવજોત માટે તૈયાર કરવા સહેલા પાઠો અને જરૂર જોગ અવસ્થા ગોઠવી આ નાની પોથી બાળકોને હોંશથી વાંચવા ગમે એવી રીતે રચવામાં આવી છે. દરેક પાઠને કુલેજ બજેરનાં ચિત્રોથી શણગારવામાં આવ્યો છે.

કિંમત—વેલાતી પુઠામાં રૂ. ૦૫

ચૈરાગ બુક ડીપો,

મનોરહાસ સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ.

